

KONKURENTSIAMET
Estonian Competition Authority

ARUANNE ELEKTRI- JA GAASITURUST EESTIS

TALLINN 2013

SISUKORD

1. EESSÕNA	4
2. PEAMISED ARENGUD ELEKTRI- JA MAAGAASITURUL 2012. AASTAL	6
2.1 Arengud elektriturul	6
2.2 Arengud maagaasiturul	10
2.3 Peamised muudatused seadusandluses.....	11
3. ELEKTRITURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON	14
3.1 Elektrivõrgu regulatsioon	14
3.1.1 Omandiline eraldamine	14
3.1.2 Tehniline funktsioneerimine	15
3.1.3 Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon.....	20
3.1.4 Piiriülesed küsimused.....	23
3.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses elektrituruga.....	27
3.2 Konkurentsi edendamine elektriturul	30
3.2.1 Elektri hulgiturg	30
3.2.2 Elektri jaeturg	33
3.2.3 Efektive konkurentsi edendamine	35
3.3 Elektrienergia varustuskindlus	36
3.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine	36
3.3.2 Vahendid tipukoormuse katmiseks	39
3.3.3 Investeeringud tootmisvõimsustesse ja elektrivõrkudesse seoses varustuskindluse tagamisega.....	41
4. MAAGAASI TURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON	45
4.1 Maagaasivõrgu regulatsioon	45
4.1.1 Omandiline eraldamine	45
4.1.2 Tehniline funktsioneerimine	45
4.1.3 Võrgule juurdepääsu ja võrguteenuse hinnaregulatsioon.....	48
4.1.4 Piiriülesed küsimused.....	51
4.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses maagaasituruga	52
4.2 Konkurentsi edendamine maagaasiturul	54
4.2.1 Maagaasi hulgiturg	54
4.2.2 Maagaasi jaeturg	57
4.2.3 Efektive konkurentsi edendamine maagaasiturul	59
4.3 Maagaasi varustuskindlus	59
4.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine	61

4.3.2 Ennustatav tuleviku nõudlus ja vaba saada olev võimsus koos kavandatud täiendavate mahtudega	62
4.3.3 vahendid tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks	64

5. TARBIJATE KAITSE JA VAIDLUSTE LAHENDAMINE ELEKTRIENERGIA- JA MAAGAASISEKTORIS..... 67

5.1 Tarbijate kaitse..... 67

5.1.1 Elektrienergia sektoris..... 67

5.1.2 Maagaasi sektoris

5.2 Vaidluste lahendamine..... 75

5.2.1 Elektrienergia sektoris..... 75

5.2.2 Maagaasi sektoris

1. Eessõna

Austatud lugeja

Käesolev dokument annab ülevaate Eesti elektrienergia ja maagaasi turgudest. Konkurentsiamet esitab informatsiooni elektrienergia ja maagaasi turgude arengutest 2012. aastal ja muutustest varustuskindluse tagamisel.¹

Mainida tasub ka fakti, et Eurostati² andmetel moodustasid 2011. aastal primaarenergia lõpptarbimisest 25,9 % taastuvad energiaallikad. Elektrienergia tootmisel taastuenergia kasutamine siiski nii suur pole ja jätkuvalt 90% Eestis toodetud elektrienergiast toodetakse mittetaastuvatest allikatest. Eurostati andmed sisaldavad erinevaid energia liike nii elektrit, jahutust, transporti kui ka kütet.

Samas ei saa arengukava eesmärk olla elektritootjatele toetustega kõrge kasumi tagamine, mille maksavad kinni tarbijad läbi järjest kasvava taastuenergia tasu. Arvestades, et tegemist on tarbija poolt subsideeritud projektidega, peab tulukuse määr tootjale tema poolt investeeritud kapitalilt olema mõistlikul tasemel. Toetuste süsteem peab motiveerima ettevõtjat majanduslikult mõtlema ning ei saa viimaste õigustatud ootusele viidates panna tarbija kohustuseks hüvitada tootjate poolt teadlikult teostatud mittemõistlikke investeeringuid või liigselt võetud riske. Konkurentsiamet lähtub eeldusest, et kõik vabaturu tingimustes tegutsevad ettevõtjad kannavad konkurentsiolekorruga kaasnevaid riske ning neile ei tehta erandeid turuolukorra moonutamise eesmärgil. Konkurentsiameti hinnangul ei taga olemasolev toetuste süsteem tarbijate õiguslike ootuste täitumist, sest läbiviidud analüüsi tulemused näitavad, et toetused tagavad paljudele tootjatele põhjendamatult kõrge tulukuse ja seega tarbijale põhjendamatult kulu. Amet on seisukohal, et kehtestatud toetuste skeem ei ole jätkusuutlik, kuna toetatakse niigi majanduslikult tasuvaid investeerimisprojekte.

2012. aasta oli ka tuliste vaidluste aasta, mil nii avalikkuse kui valitsuse poolne huvi energeetika valdkonna vastu oli äärmiselt kõrge. Vastu võeti olulised seadusemuudatused nii elektri- kui ka maagaasiseaduses. Seadusemuudatuse ühisnimetajaks on Eesti energeetikas võetud suund vabale konkurentsile.

2013. aasta algusest on Eestis elektriturg avatud ning sellele eelneval aastal toimus selle teema üle palju elavaid arutelusid. Eesti kuulub nende liikmesriikide hulka, kes on valinud liberaalse turumudeli ning loobunud ka kodutarbijatele müüdava elektri hinna regulatsioonist. Konkurentsiamet osales Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi läbiviidud ulatuslikus teavituskampanias, samuti tõusis aasta lõpus hüppeliselt tarbijate järelepärimiste arv. Avatud elektriturul on kõigil elektri tootjatel võrdsed võimalused juurdepääsuks elektrivõrkudele ja Euroopa Liidu riikide vahelistele võrguühendustele, et tagada tarbijatele võimalus valida endale vabalt elektrimüüja. Seega, tarbijale tähendab turu avanemine võimalust valida enda jaoks sobivaim elektrimüüja olenemata sellest, millise ettevõtjaga on tal võrguteenuse leping. Ettevõtja on aga olukorras, kus tal tuleb klientide võitmise nimel rohkem pingutada. Elektri

¹ Käesoleva aruande koostamisel lähtub Konkurentsiamet CEER juhendist „Advice on the structure of future national reports and relevant indicators“ ja täidab Konkurentsiametile elektrituruseaduses ja maagaasiseaduses seatud kohustust koostada, avaldada ja esitada Euroopa Komisjonile seaduses sätestatud käsitlev aruanne

² http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=t2020_31&plugin=1

hind tekib avatud turul võrdsetes konkurentsitingimustes. 2012. aasta lõppemisega avanes kõigile tarbijatele võimalus valida endale elektri müüja. Kui tarbija ühegi elektripakkujaga lepingut ei sõlminud, siis varustab teda elektrienergiaga (üldteenuse raames) võrguettevõtja, kelle piirkonnas tarbimiskoht asub. Turu avamist iseloomustas tarbijate kõrge aktiivsus. 2013. aasta mai seisuga oli elektrilepingu sõlminud 73% tarbimiskohtadest, mis on äärmiselt kõrge protsent. Üldteenuse hinna aluseks on eelmise kuu kaalutud keskmine börsihind, millele on lisatud ettevõtja põhjendatud kulud ja mõistlik kasum.

Elektribörsil mõjutavad elektrihinda erinevad tegurid, näiteks piiridevahelised ülekandevõimsused, avariid elektrisüsteemis, hüdroelektrijaama reservuaaride veetasemed Põhjamaades, Lätis ja Leedus. Seega on elektrihind börsil väga kõikumine ja oleneb väga palju ka aastaegadest. Olulist mõju avaldab ka Euroopa Liidu keskkonnapoliitika ja seda eelkõige CO₂ emissiooni ja kvootide osas, sest Eestis toodetakse 90% elektrist põlevkivist, mis on väga CO₂ mahukas. Elektribörsil tehakse pakkumised iga tunni kohta, mis tähendab, et hind muutub igas tunnis. Näiteks, konkreetset 31. detsembril 2012. aastal hommikul kella 2st kuni 3ni oli hind Nord Pool Spot ELE (Eesti) hinnapiirkonnas 29,19 EUR/MWh, aga kella 16st kuni 17ni 38,99 EUR/MWh. Olgu öeldud, et aasta keskmiseks hinnaks NPS Eesti hinnapiirkonnas kujunes 39,20 €/MWh, mis oli 2011. aasta hinnast peaaegu 10% võrra madalam.

Maagaasiseaduse muudatuste tegemine tõi kaasa tuliseid vaidlusi põhivõrguettevõtja omandilise eraldamise üle. Euroopa Parlamendi ja EL nõukogu direktiivi 2009/73 artikkel 49 nägi Eestile ette erandi ega nõua, et Eesti teostaks ülekandesüsteemi omandilist eraldamist gaasi tootjast ja müüjast, kuna meil on maagaasi võrguühendus ainult Venemaaga ning teisi alternatiivseid tarnijaid ei ole. Erandist hoolimata soovis Eesti valida gaasituru liberaliseerimise tee, et suurendada energiajulgeolekut, varustuskindlust ja konkurentsi. 08.07.2012 jõustunud maagaasi seaduse muudatusega tegi riigikogu otsuse direktiivis 2009/73/EÜ nimetatud erandi mitterakendamise kohta tulevikus ning valis direktiivi täitmiseks täieliku omandilise eraldamise tee. Nimetatud muudatuse eesmärgiks on luua võimalused reaalse maagaasi turu tekkimiseks Eestis.

Parimate soovidega,

Märt Ots

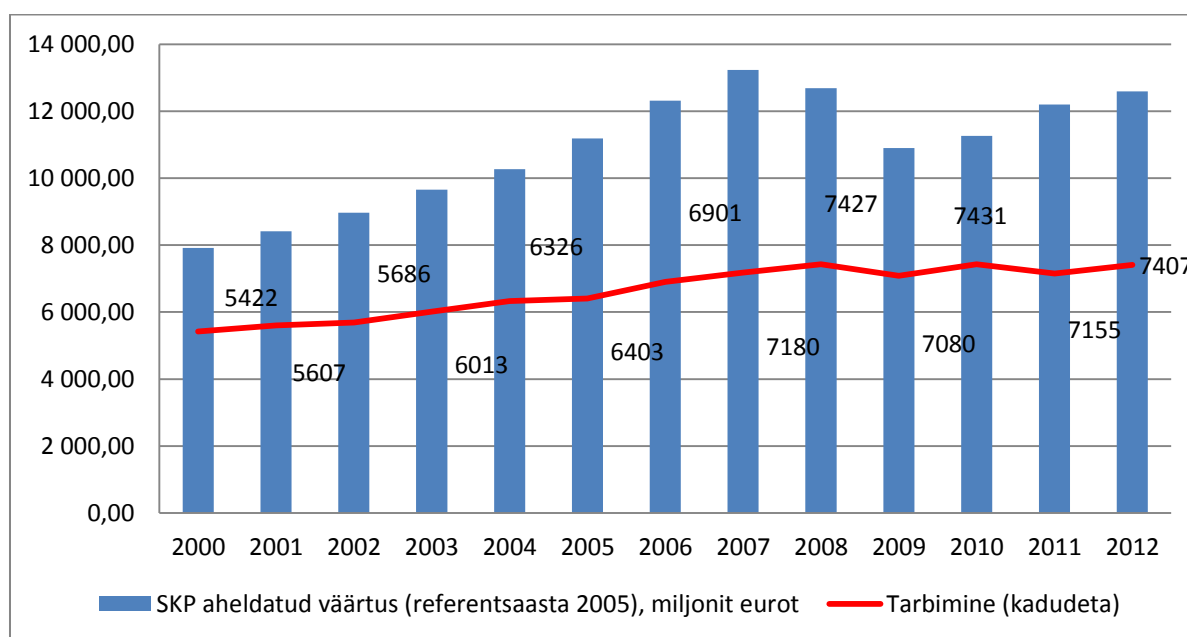
Konkurentsiameti peadirektor

2. Peamised arengud elektri- ja maagaasiturul 2012. aastal

2.1 Arengud elektriturul

Elektrienergia hulgi- ja jaeturg

Eesti elektrisüsteemis toodeti 2012. aastal 10 526 GWh, imporditi 2710 GWh ja eksporditi 4950 GWh. 2012. aastal oli Eesti sisemaine elektrienergia tarbimine 7407 GWh (ilma kadudeta). Elektrienergia tarbimine on Eestis aasta-aastalt kasvanud, kuid seoses majanduslangusega toimus 2009. aastal elektrienergia tarbimise langus. Joonisel 1 on võrreldud sisemajanduse koguprodukti (SKP) ja elektritarbimise vahelist seost. SKP ilmestab hästi ettevõtjate ja elanike tarbimisiseloomu. Kui kaupu ja teenuseid toodetakse ja ostetakse rohkem, siis kasvab ka elektritarbimine ning kui ostujõulisus väheneb, siis kahaneb ka elektritarbimine.

Joonis 1. Elektrienergia tarbimise ja SKP vaheline seos. Allikas Statistikaamet

Vastavalt Euroopa Liidu erandile pidi Eesti avama oma elektrituru 35% ulatuses aastaks 2009 ning kõikidele tarbijatele aastaks 2013. 2010. a. oli elektriturg avatud 28,4% ulatuses, aastal 2011 33,2% ja aastal 2012 37,6%. Alates 2013. aasta 1. jaanuarist on elektriturg avatud kõigile tarbijatele ehk 100%.

2013. aasta mai seisuga olid uue elektrilepingu sõlminud 73% tarbimiskohtadest ja üldteenust kasutas vastavalt 27% tarbimiskohtadest (allikas AS Elering). Seega iseloomustab turu avamist tarbijate väga kõrge aktiivsus ja üldteenuse tarbijate arv on suhteliselt väike võrreldes teiste Euroopa riikidega. Üldteenusena müüdava elektrienergia hinna arvutab üldteenuse osutaja elektribörsi hinna alusel, millele ta võib lisada üldteenuse osutamise seotud põhjendatud kulud ning mõistliku ärikasumi. Üldteenus peab tagama tarbijale mõistliku, põhjendatud ja võrdse kohtlemise põhimõtet järgiva hinnaga elektrienergia. Konkurentsiamet on algatanud järelevalvemenetluse AS Eesti Energia üldteenuse hinna osas, et kontrollida, kas rakendatav hind on kooskõlas eeltoodud põhimõttega.

Täna saavad need tarbijad, kes ei kasuta üldteenust või võrguettevõtjaga samasse kontserni kuuluva elektrimüüja teenust, kaks eraldi arvet- ühe võrguteenuse ja teise elektrienergia eest. Tarbijate huve silmas pidades on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi algatanud töögrupi, mille eesmärgiks on välja töötada reeglistik ja võimalus ühisarve (elektrienergia ja võrguteenus) saatmiseks kõigi elektrimüüjate või võrguettevõtjate poolt.

Vabatarbijatel on juba alates 01.04.2010 õigus ja kohustus valida endale elektrienergia müüja ainult avatud turult. Seda võib teha kahepoolsete lepingute alusel või ostes otse või läbi maakleri Põhjamaade elektribörsi Nord Pool Spot (edaspidi NPS) Eesti hinnapiirkonnast EE, mis alustas Eestis tegevust samuti 01.04.2010.

18.06.2012 avas NPS Eesti-Läti piiril uue hinnapiirkonna NPS ELE. NPS ELE piirkonda kasutasid Läti ja Leedu turuosalised, kellel on sõlmitud kauplemissoleping NPS-ga Eesti-Läti piiril. Samal ajal alustas NPS tegevus ka Leedus luues hinnapiirkonna LT. Alates 03.06.2013 kaotati ELE piirkond ja loodi NPS Läti hinnapiirkond LV.

2012. aasta keskmiseks hinnaks NPS Eesti hinnapiirkonnas kujunes 39,20 €/MWh, mis oli 2011. aasta hinnast peaaegu 10% võrra madalam. 2012. aasta keskmiseks lõpptarbijaja hinnaks koos võrguteenuse, aktsiisi ja taastuvenergia toetusega (ilma käibemaksuta) kujunes 9,72 €senti/kWh.

Täpsemalt kirjeldatakse elektriturul 2012. aastal toimunut käesoleva aruande peatükis 3.2.

Elektrivõrgud

Käesoleval ajal töötab Eesti elektrisüsteem sünkroonselt SRÜ ja Balti riikide elektrisüsteemide ühenduse IPS/UPS koosseisus ja on vahelduvvooluline pidi ühendatud Läti ja Venemaaga ning alalisvoolu ühenduse kaudu Soomega. Valgevene, Vene, Eesti, Läti ja Leedu riikidevaheliste vahelduvvoolu ühenduste läbilaskevõimsused on suured, mis eeldab tihedat koostööd süsteemihaldurite vahel ühise sünkroonse paralleeltöö planeerimisel ja juhtimisel.

Eestis on üks põhivõrguteenust teostav ettevõtja Elering AS, kes on ka süsteemihaldur ning 36 jaotusvõrguteenust pakkuvat ettevõtjat. Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110 kV-330 kV) on kokku 5223 km, jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine kokku ligi 68 060 km. Eestis on suurima turuosaga (87%) jaotusvõrguettevõtja Elektrilevi OÜ³.

2012. aasta keskmiseks ülekandetariifiks kujunes 1,24 €senti/kWh ja jaotusteenuse hinnaks 5,15 €senti/kWh (käibemaksuta).

Elering AS-le algas 01.01.2012 kolmeaastase regulatsiooniperioodi teine periood, mis kestis kuni 31.12.2012 ning kolmas periood mis kestab kuni 31.12.2013. Võrgutasude muudatuse põhjustasid peamiselt investeeringutega seotud hinnakomponendid. Olulisemad investeeringud on Eesti ja Soome vaheline teine kõrgepinge alalisvooluühendus Estlink 2 ning kahe kiiresti käivitava avariireservjaama rajamine võimsusega 110 MW ja 140 MW. Täiendavalt ehitab Elering AS valmis uusi ühendusi ja jaotlaid, et tõsta elektrivõrkude läbilaskevõimet ja vähendada võrgukadusid.

³ Kuni 17.05.2012 Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ

Elektrilevi OÜ-l kolmeaastane regulatsiooniperiood algas 01.08.2011 ning lõpeb 31.07.2014. Uued võrgutasud rakenduvad vastavalt esimesel augustil 2011, 2012 ja 2013. aastal. Võrgutasude muudatuse põhjustasid peamiselt võrgu hoolduse ja remondi ning investeringutega seotud hinnakomponendid. Võrgu hoolduse ja remondi ning investeringute kogumaht järgmisel kolmel aastal kokku on ca 310 miljonit €. Selle summa eest hooldab ja remondib Elektrilevi OÜ hulgaliselt olemasolevaid ning ehitab valmis mitmeid uusi ühendusi.

Alates 2013. aastast ei ole võrguettevõtjal enam võimalik hindu kooskõlastada 3-aastaseks regulatsiooniperioodiks vaid hindade kooskõlastamine toimub vastavalt ettevõtja taotlusele ehk vastavalt seadusele on ettevõtjal alati võimalus esitada taotlus uute võrgutasude kooskõlastamiseks. Vajadusel on Konkurentsiametil õigus kontrollida (teostada järelevalvet), kas kehtiv hind on vastavuses elektrituruseaduses sätestatuga.

Põhjalikumalt on elektrivõrkude regulatsiooni käsitletud punktis 3.1.

Piiriüleused küsimused elektrisektoris

Piiriülese elektrikaubanduse ja ülekandeliinid võimsuste jaotamise reeglite osas on toimunud rida muudatusi. 18.06.2012 toimusid muutused ülekandevõimsuste jaotamises põhimõtetes tulenevalt põhjamaade elektribörsi NPS laienemist Leetu. Samal ajal toimusid muutused ka Eesti-Läti piiril. Kuni 17.06.2012 oli Eesti – Läti piiril kasutuses kaks ajaliselt järgnevat ülekandevõimsuste jaotamise mehhanismi – võimsusoksjon (*explicit auction*), kus nädalase intervalliga jaotati 20% kogu kaubandusele antavast võimsusest. Ülejäänud osa, jaotati päevette kaubanduse käigus NPS poolt kaudsete oksjonitega (*implicit auction*). Kuna Lätis ei olnud teada turuhind, siis kasutati ülekandevõimsuste jaotamisel nn. võimsuste optimeerimise mehhanismi – moodustati kaks pakkumiste piirkonda – üks suunaga Läti, teine suunaga Eestisse. Vabad võimsused jaotati mõlemas suunas eraldi. Uus jaotusmehhanism, mis võeti kasutusele 18.06.2012, liitis kokku mõlemad pakkumispirkonnad, seega tekkis Eestisse sisuliselt kaks hinnapiirkonda – üks Eesti hinnapiirkond (EE) ja teine Eestis- Läti piiri piirkond (ELE).

03.06.2013 kaotati NPS ELE hinnapiirkond ja loodi elektribörsi NPS poolt uus Läti hinnapiirkond. Samas olid kolme Balti riigi elektrisüsteemihaldurid Elering AS, Litgrid ja Augstsprieguma Tīkls AS jõudnud 15.03.2013 kokkuleppele piiriüleste ülekandevõimsuste arvutamise ja jaotamise osas nii Balti riikide omavahelistel piiridel, kui piiril Venemaa ja Valgevenega. Kokkuleppe kohaselt saavad Venemaa ja Valgevene riikide elektrimüüjad Eesti-Venemaa, Läti-Venemaa, Leedu-Valgevene ja Leedu-Kaliningradi ühenduste kaudu elektrit Balti riikidesse müüa vaid NPS elektribörsi vahendusel. Uued reeglid jõustusid 03.06.2013, mil käivitus NPS-i hinnapiirkond Lätis. Need tegevused on esimeseks sammuks protsessis, mille lõpp-eesmärgiks on luua üks virtuaalne Balti riikide ühine hinnapiirkond elektrienergia ekspordiks ja impordiks kolmandate riikidega. Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud ülekandevõimsuse arvutamise reeglid 31.05.2013 otsusega. Samas otsuses märkis Konkurentsiamet, et TSO-de poolt sõlmitud võimsuste jaotamise reeglid aitavad kaasa Balti elektrituru integreerumisele kuid turu paremaks toimimiseks peab Elering AS koostöös Balti riikide süsteemihalduritega kujundama regioonis hästi arenenud ja oma tõhusust tõendanud (likviidse) finantsturu.

Koostöös naaberriikide süsteemihalduritega tehakse aastatel 2012–2014 teostatavusuuring Balti riikide liitmiseks Kesk-Euroopa sagedusalaga. Sünkroontöö Kesk-Euroopa sagedusalaga tähendab, et Eesti elektrisüsteemi sagedust hakatakse reguleerima üheskoos teiste Mandri-Euroopa ühendelektreisüsteemi kuuluvate elektrisüsteemidega.

Täpsemalt on elektrivõrkude piiriüleseid küsimusi kajastatud punktis 3.1.4.

Elektri põhivõrgu omandiline eraldamine

Alates 01. juuli 2010 on elektrituruseaduses sätestatud nõue, et põhivõrguettevõtja ei või samal ajal olla jaotusvõrguettevõtja ega kuuluda ühte kontserni ettevõtjaga, kes tegutseb elektrienergia tootmise või müügiga seotud tegevusaladel. Eesti põhivõrguettevõtja Elering AS on omanikuliselt eristatud kõigist teistest elektrienergia tootmise või müügiga tegutsevatest ettevõtjatest alates 27. jaanuar 2010. Elering AS aktsiad kuuluvad 100% Eesti riigile nagu ka elektritootmisega tegeleva Eesti Energia AS aktsiad. Varasemalt kuulusid nii Elering AS kui ka Eesti Energia AS aktsiad Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, mis oli vastuolus omandilise eraldamise põhimõttega. Vabariigi Valitsuse 21.03.2013 otsusega nr 129 otsustas Vabariigi Valitsus määrata Eesti Energia AS aktsiate valitsejaks ja aktsionäriõiguste teostajaks Rahandusministeeriumi ning Eesti Energia aktsiad anti üle Rahandusministeeriumile. Sellega on tagatud, et aktsionäriõigusi teostavad erinevad ministeeriumid ja ministrid.

08.07.2012 hakkas kehtima elektrituruseaduse muudatus, millega kehtestati Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiivi 2009/72 EÜ artikli 10 ja Määruse (EÜ) nr 714/2009 artikkel 3 käsitlevad põhivõrguettevõtja juhtimise, nõuetekohasuse hindamise ja järelhindamise (sh sertifitseerimine) reeglid, mille eesmärgiks on tagada see, et põhivõrguettevõtja oleks elektri ja maagaasi tootmise ning müügiga tegelevatest ettevõtjatest täielikult sõltumatu. 22.04.2013 esitas Elering AS taotluse nõuetekohasuse hindamiseks ning tegevusloa saamiseks ning Konkurentsiamet algatas sertifitseerimismenetlust.

Põhjalikult on tegevusalade omandilist eristamist käsitletud punktis 3.1.1.

Elektrienergia varustuskindlus

2012. aastal oli Eestis energiabilanss positiivne ja tootmine ületas tarbimise. Eesti elektrisüsteemi tipuvõimsus 2012. aasta talvel oli 1572 MW (06.02.2012) ning Konkurentsiameti andmetel oli Eesti elektrisüsteemis installeeritud võimsusi 2278 MW.

Seega ületasid Eestis installeeritud tootmisvõimsused süsteemi tipukoormuse ning eeldatavalt jätkub selline tendents vähemalt 2020. aastani. Lisaks tootmisvõimsustele suurendavad Eesti varustuskindlust ulatuslikud investeeringud elektri põhivõrku ja ühendustesse naaberriikide elektrisüsteemidega, eelkõige rajatav Kiisa avariireservjaam ja uus alalisvooluühendus Soomega. Ka süsteemihalduri Elering AS *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruanne 2012* kohaselt on järgmisel kümnel aastal elektri tootmisvõimsused ja ühendused naaberriikidega Eestis piisavad, et tagada tarbijate varustamine elektriga nii tiputarbimise kui ka ekstreemsete ilmastikuolude korral.

Kuigi 90% Eestis toodetud elektrist toodetakse mittetaastuvatest allikatest on Eesti 2012. aastaks täitnud 2020. aastaks püstitatud eesmärgi ja primaarenergia lõpptarbimisest moodustab üle 25% taastuvenergia.

Täpsemalt on Eesti elektrienergia varustuskindlust käsitletud punktis 3.3.

2.2 Arengud maagaasiturul

Maagaasi hulgi- ja jaeturg

Eesti maagaasiturul toimus 2012. aastal müüdud maagaasi aastase koguse tõus (2011 – 632 mln m³ aastas, 2012 – 679 mln m³ aastas), kuid seda eelkõige seoses keemiatööstuse AS Nitrofert tootmise taaskäivitamisega. Peamiseks maagaasi kasutusala on kaugküte (39% tarbitavast gaasist) ja tööstus (33% tarbitavast gaasist). Maagaasi hinna kasvutrend viimaste aastate jooksul on kaasa toonud kütteks maagaasi kasutatavate soojuse tootjate siirdumise teiste kütuste juurde (kohalikud taastuvad kütused).

2012. aasta veebruar oli gaasi tiputarbimise poolest (5,7 mln m³ ööpäevas) viimase viie aasta suurim. 2013. aasta talve tiputarbimine oli 4,7 mln m³ ööpäevas (19.01.2013). Eesti saab talvel kogu vajamineva gaasi Inčukalnsi (Läti) gaasihoidlast ja maagaasi tarnehäireid ei esinenud.

Gaasi imporditakse vaid Venemaalt ning hetkel tegutseb turul vaid üks hulgimüüja - AS Eesti Gaas. Impordiluba on väljastatud ka ettevõtjale AS Nitrofert, kes tarnib gaasi vaid tootmiseks ning Baltic Energy Partners OÜ-le, kes reaalseid tarneid teinud ei ole. Sarnaselt hulgiturule on ka jaeturu osas AS Eesti Gaas turgu valitsevas seisundis. 2012. aastal oli AS-i Eesti Gaas osakaal jaeturul 86,5% ning ülejäänud 13,5% jaeturul müüdavast gaasist ostetakse võrguettevõtjate poolt edasimüügiks AS-lt Eesti Gaas. Käesoleval hetkel tegutseb gaasiturul 27 gaasimüüjat. Samas ei olnud 2012. aastal gaasiturul ühtegi võrguettevõtjast sõltumatut jaemüüjat.

2012.a vahetas gaasi tarnijat 4,5% klientidest. Klientide liikumise peamine suund viimastel aastatel on olnud väikeste võrguettevõtete-gaasimüüjate juurest turgu valitseva ettevõtja Eesti Gaas AS juurde.

Täpsemalt on iseloomustatud gaasi hulgi- ja jaeturgu punktides 4.2.

Maagaasi võrgud

Eestil on maagaasi võrguühendused Venemaa ning Lätiga. Eesti gaasisüsteemis vajalik rõhk tagatakse, kas Venemaa ülekandesüsteemi kompressorjaamadega või Läti Inčukalnsi maaalusest gaasihoidlast. Eestis ei ole maagaasihoidlaid ega veeldatud maagaasi terminale.

Eestis on kombineeritud gaasisüsteemi süsteemihaldur AS EG Võrguteenus, kes osutab nii ülekandeteenust kui ka jaotusteenust. Lisaks AS-le EG Võrguteenus on Eestis veel 25 maagaasi jaotusvõrguettevõtjat. Suuremad neist on Adven Eesti AS, Gasum Eesti AS, Tehnovõrkude Ehitus OÜ, AS Sillamäe SEJ.

31.12.2012 esitas EG Võrguteenus AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks kümne aastase arengukava. Kava kohaselt nähakse ette ka Karksi reversiivse gaasimõõdujaama ehitus, mis tagaks kahesuunalised gaasivood Eesti ja Läti vahel. Samuti on kavas käsitletud investeringuid Soome-Eesti vahelise ühenduse *Balticconnector* ehitamiseks.

08.07.2012 jõustunud maagaasiseaduse muudatusega sätestati täpsemalt võrguteenuse üldised hinnaregulatsiooni printsiibid. Võrguteenuse tariifid kuuluvad Konkurentsiameti *ex-ante* regulatsiooni alla ning bilansigaasi hind ja võrguga liitumise tasud *ex-post* regulatsiooni alla. Alates 01.05.2013 tõusid põhivõrguettevõtja AS EG Võrguteenuse ülekande ja jaotusteenuse

hinnad ja muutus hinnastruktuur. Üheks hinnatõusu põhjuseks oli täiendus hinnaregulatsiooni põhimõttes, mille kohaselt tuleb lähtuda hinna arvutamisel vara bilansilisest väärtusest.

Täpsemalt on gaasivõrgu korraldust iseloomustatud punktis 4.1.

Maagaasi põhivõrgu omandiline eraldamine

Riigikogu võttis 06.06.2012 vastu maagaasiseaduse muutmise seaduse, mis jõustus 20.06.2012. Seadusemuudatusega loobus Eesti rakendamast maagaasi siseturu ühiseeskirju käsitleva Euroopa Parlamendi ja EL nõukogu direktiivi 2009/73/EÜ menetlemise käigus Eestile taotletud erandi rakendamisest ülekandesüsteemi halduri omandilise eraldamise sätte osas ja valis direktiivi täitmiseks täieliku omandilise eraldamise tee. Nimetatud muudatus loob perspektiivis eeldused reaalse maagaasi turu tekkimiseks Eestis.

Süsteemihalduril EG Võrguteenus AS-l on aega kolm aastat, et viia end kooskõlla seaduse nõuetega. 31.12.2012 esitas süsteemihaldur EG Võrguteenus Konkurentsiametile kava omandilise eraldamise nõuete täitmise kohta. Kava kohaselt viiakse hiljemalt 01.01.2015. süsteemihaldur vastavausse maagaasiseaduses toodud nõuetele sh täieliku eraldamise osas ja sertifitseerimine Konkurentsiameti poolt vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 715/2009 artiklile 3.

Täpsemalt on gaasi süsteemihalduri omandilist eraldamist käsitletud punktis 4.1.1.

Maagaasi varustuskindlus

Maagaasi varustuskindlust käsitlev Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 994/2010 nõuab maagaasi infrastruktuuri toimepidevuse jätkumist võrgu suurima elemendi tööst väljalangemisel, niinimetatud N-1 kriteeriumi täitmist ka juhul, kui rike tekib maksimaalkoormuse režiimis. Eesti N-1 kriteerium on 104,5%, mis tähendab, et ka suurima ühenduse katkestuse korral on Eesti tarbijale vajalik gaasivarustus tiputarbimisekorral tagatud.

Eestis on nõudlusele vastav gaasi pakkumine täidetud ka lähiaastatel. Eesti gaasiturude arengu võtmeküsimuseks on infrastruktuuri investeeringute tegemisega (regionaalne LNG terminal Eestisse või Soome koos vajalike ühendustega) uute tarnijate turule meelitamine ja gaasi kasutamise langustrendi peatamine.

Täpsemalt on maagaasi varustuskindlust käsitletud punktis 4.3.

2.3 Peamised muudatused seadusandluses

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu poolt 13. juulil 2009 vastu võetud uued elektri- ja maagaasiturgu reguleerivad direktiivid, mida nimetatakse ka ühisnimetaja *kolmas pakett* all, on kohustuslikud ka Eestile. Sellest tulenevalt oli vaja viia sisse muudatused Eesti seadusandlusesse.

Elektriturseaduse osas võeti 2010. aasta jaanuaris vastu ulatuslikud muudatused. Muuhulgas nähti ette põhivõrguettevõtjast süsteemihalduri omandiline eristamine. 20.06.2012 jõustusid elektriturseaduse ja maagaasiseaduse muudatused, mis harmoneerisid ka ülejäänud kolmandast paketist tulenevad täiendavad nõuded Eesti seadusandlusesse.

Muudatused elektrituruseaduses

Suur osa elektrituruseaduse muudatustest on seotud elektrituru avanemisega kõigile tarbijatele. Alates 1. jaanuarist 2013 on Eesti elektriturg 100% avatud ja kõik tarbijad saavad valida endale ise elektrimüüja.

Turu paremaks toimimiseks ja läbipaistvuse tagamiseks sätestati seadusega elektrituruosaliste vahelise andmevahetuse tsentraliseerimine. Kui seni toimus turuosaliste vahel kahepoolne infovahetus, siis vastuvõetud seadus nägi ette keskse andmevahetusplatvormi (AVP) loomise, mis kujutab endast digitaalset keskkonda, mille kaudu toimub elektriturul andmevahetus nii elektrimüüja vahetamiseks kui ka mõõteandmete edastamiseks. Andmevahetusplatvormi loojaks ja haldajaks on süsteemihaldur Elering AS. Elektrienergia müüjate paneb seadus kohustuseks säilitada teise müüjaga ja põhivõrguettevõtjaga tehtud elektritehingute ning elektrienergia seotud tuletisinstrumentide, mille alusvaraks on elektrienergia, tehingute andmeid kuni 5 aastat.

Seadus sätestab üldteenuse mõiste ja olemuse. See on vajalik selleks, et kodutarbijad, korteriühistud, korteriomanike ühisused ja madalpingel kuni 63-amprise peakaitsme kaudu elektriühendust omavad äritarbijad (väiketarbijad), kes ei vali endale elektrimüüjat, ei jääks elektrienergiata. Üldteenus on võrguettevõtja või tema nimetatud elektrimüüja poolt väiketarbijale elektrienergia müümine Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud üldteenuse tüüptingimuste alusel. Üldteenuse osutamine toimub juhul, kui väiketarbija ise endale elektrimüüjat ei vali, kui väiketarbija ise soovibki üldteenust osta või valitud elektrimüüja mingil põhjusel tarbijale elektrit enam ei müü (nt pankrotistub). Üldteenusena müüdava elektrienergia hinna arvutab üldteenuse osutaja elektribörsi hinna alusel, millele ta võib lisada üldteenuse osutamisega seotud põhjendatud kulud ning mõistliku ärikasumi. Üldteenus peab tagama tarbijale mõistliku, põhjendatud ja võrdse kohtlemise põhimõtet järgiva hinnaga elektrienergia.

Seadusega kehtestati elektrienergia siseturu direktiivis käsitletavat põhivõrguettevõtja juhtimise, nõuetekohasuse hindamise ja järeelhindamise (sh sertifitseerimine) reeglid, mille eesmärgiks on tagada, et põhivõrguettevõtja oleks elektri ja maagaasi tootmise ning müügi tegelevatest ettevõtjatest täielikult sõltumatu.

Muudatused maagaasiseaduses

Avalikkuse ees on palju räägitud gaasi põhivõrgu omandilisest eraldamisest ja sõltumatu süsteemihalduri loomisest. Vastavasisulised sätted on uues seaduses sees, mis käsitlevad nii süsteemihaldurile esitatavaid nõudeid, tegevusloa väljastamist, nõuete vastavuse hindamist kui ka juhtimisele kohalduvaid reegleid. Hiljemalt 1. jaanuariks 2015 peab seaduse kohaselt olema süsteemihaldur võrguettevõtja, kes omab ülekandevõrku, omab või haldab mõõtesüsteeme riigipiiril ning omab tegevusluba gaasi ülekande teenuse osutamiseks. Lisaks omandilisele eraldamisele seab seadusemuudatus süsteemihaldurile ülesandeks täita Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EÜ) nr 715/2009 süsteemihaldurile seatud kohustusi.

Seadusesse on sisse toodud veeldatud gaasi regulatsioon (terminoloogia, tegevusala, turuosalised jne), täiendades tänast gaasituru regulatsiooni, mis keskendus tegevusalade poolelt ainult gaasi impordile, edastamisele, jaotamisele ja müügile.

Varustuskindluse tagamist käsitlevad sätted tulenevad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EÜ) nr 994/2010. Seadus sätestab kaitstud tarbija mõiste, kelleks on kodutarbijad,

kelle tarbijajapigaldis on ühendatud jaotusvõrguga, ja eluruumide kütteks soojust tootev ettevõtja, kellel ei ole võimalik kasutada kütusena muud kütust kui gaas.

Varasemast täpsemalt sätestati võrguteenuse hinna arvutamise alused. Konkurentsiamet võttis vastavad seadusesätted aluseks võrguteenuste hinna arvutamise ühtse meetodika väljatöötamisel.

Muudatused elektrituru- ja maagaasiseadustes seoses regulaatoriga

Nii maagaasi- kui ka elektridirektiivid panevad regulaatorile täiendavaid kohustusi. Peasjalikult on seatud regulaatorile kohustus jälgida turgu sh. konkurentsi toimimist. Jälgimise all peetakse silmas ulatuslikku andmete kogumist ja töötlemist. Konkurentsiameti kohustusi ja õigusi elektrituru ja gaasituru reguleerimisel on käsitletud käesoleva aruande punktides 3.1.5 ja 4.1.5.

Regulaatori iseseisvuse tagamiseks on *kolmandas paketis* sätestatud, et regulaatori juhatuse liikmed või direktor määratakse ametisse 5-7 aastaseks perioodiks maksimaalselt kaheks ametiajaks. Avaliku teenistuse seaduse 08.07.2012 jõustunud muudatuse kohaselt määratakse Konkurentsiameti peadirektor ametisse viieks aastaks ning sama isikut ei tohi nimetada samale ametikohale rohkem, kui kaheks ametiajaks järjestikku.

3. Elektrituru toimimine ja regulatsioon

3.1 Elektrivõrgu regulatsioon

3.1.1 Omandiline eraldamine

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 10, 11 ja 26 ning Määrus EÜ nr 714/2009 art 3)

Elektrienergia siseturu ühiseeskirju käsitleva Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiivi 2009/72 EÜ artikli 10 (edaspidi elektrienergia siseturu direktiiv) ja määruse (EÜ) nr 714/2009 artikkel 3 kohaselt peab liikmesriik määrama ja sertifitseerima põhivõrguettevõtja. Põhivõrguettevõtja sertifitseerimise tulemusena selgitatakse, kas põhivõrguettevõtja vastab elektrienergia siseturu direktiivi artikli 9 nõuetele.

Eesti on määranud põhivõrguettevõtjaks Elering AS-i, kes vastab direktiivi artikli 9 lõike 1 punktides a ja d nimetatud nõuetele: alates 27.01.2010 omab Elering AS põhivõrku ning ei ole seotud elektrienergia tootmise ja müügiga. Elering AS aktsiad kuuluvad 100% Eesti riigile nagu ka elektritootmisega tegeleva Eesti Energia AS aktsiad. Varasemalt kuulusid nii Elering AS kui ka Eesti Energia AS aktsiad Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, mis oli vastuolus omandilise eraldamise põhimõttega. Vabariigi Valitsuse 21.03.2013 otsusega nr 129 otsustas Vabariigi Valitsus määrata Eesti Energia AS aktsiate valitsejaks ja aktsionäriõiguste teostajaks Rahandusministeeriumi ning Eesti Energia AS aktsiad anti üle Rahandusministeeriumile. Seega teostavad aktsionäriõigusi erinevad ministeeriumid ja ministrid ning sellega on tagatud tegevusalade eristamine ja põhivõrguettevõtja (kes täidab ka süsteemihalduri ülesandeid) sõltumatus.

Elektriturseaduse § 22 kohaselt saab põhivõrguettevõtja tegutseda ainult tegevusloa alusel, mille annab talle Konkurentsiamet (regulaator) juhul, kui ettevõtja vastab talle seadusega sätestatud nõuetele. Tegevusluba on tähtajatu, kuid regulaator kontrollib igal aastal elektriettevõtja vastavust nõuetele ning riigilõivuseaduse kohaselt maksab tegevusloa omaja iga-aastaselt selle eest riigilõivu. Tegevusluba tunnistatakse elektriturseaduse § 36 kohaselt kehtetuks, kui ettevõtja ei täida talle seadusega pandud nõudeid. Konkurentsiamet on kontrollinud Elering AS vastavust elektriturseaduse nõuetele ning andnud Elering AS-le elektriturseaduse § 26 kohaselt tegevusloa võrguteenuse osutamiseks põhivõrgu kaudu.

08.07.2012 kehtima hakanud elektriturseaduse muudatus, millega kehtestati elektrienergia siseturu direktiivis käsitletavat põhivõrguettevõtja juhtimise, nõuetekohasuse hindamise ja järelhindamise (sh sertifitseerimine) reeglid, mille eesmärgiks on tagada see, et põhivõrguettevõtja oleks elektri ja maagaasi tootmise ning müügiga tegelevatest ettevõtjatest täielikult sõltumatu. 22.04.2013 esitas Elering AS taotluse nõuetekohasuse hindamiseks ning tegevusloa saamiseks ning Konkurentsiamet algatas sertifitseerimismenetluse, mille läbi viimiseks on kokku aega maksimaalselt 8 kuud (sh Euroopa Komisjoni arvamuse ärakuulamine).

Jaotusvõrguettevõtja peab moodustama eraldi äriühingu ning ei tohi tegutseda muudel tegevusaladel peale võrguteenuse osutamise, kui tarbijate arv on üle 100 000. Vastav nõue käsitleb vaid Eesti Energia AS kontserni kuuluvat Elektrilevi OÜ (kuni 17.05.2012 Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ), kuna ülejäänud jaotusvõrguettevõtjatel on alla 100 000 tarbija.

Kui jaotusvõrguettevõtjal on alla 100 000 tarbija, on ta kohustatud eristama oma raamatupidamise tegevusalade lõikes alljärgnevalt:

- võrguteenuse osutamine;

- elektrienergia müük;
- mittepõhitegevus.

Samuti on kõik jaotusvõrguettevõtjad, olenemata suuruselt, kohustatud pidama oma raamatupidamist samadel printsiipidel nii, nagu oleksid seda kohustatud tegema nendel tegevusaladel tegutsevad erinevad ettevõtjad. Seega jaotusvõrguettevõtja, kes ei pea moodustama eraldi äriühingut, on kohustatud pidama oma raamatupidamist analoogselt äriühinguga ning esitama seejuures raamatupidamise aastaaruandes eraldi bilansi, kasumiaruande, juhatuse tegevusaruande ning muud raamatupidamise seadusega sätestatud aruanded nii võrguteenusele, elektrienergia müügile ning mittepõhitegevusele. Vastav teave tuleb esitada aastaaruandes ning avalikustada. Tegevusalade eristamise kohta peab andma hinnangu audiitor.

Võrdse kohtlemise tagamine

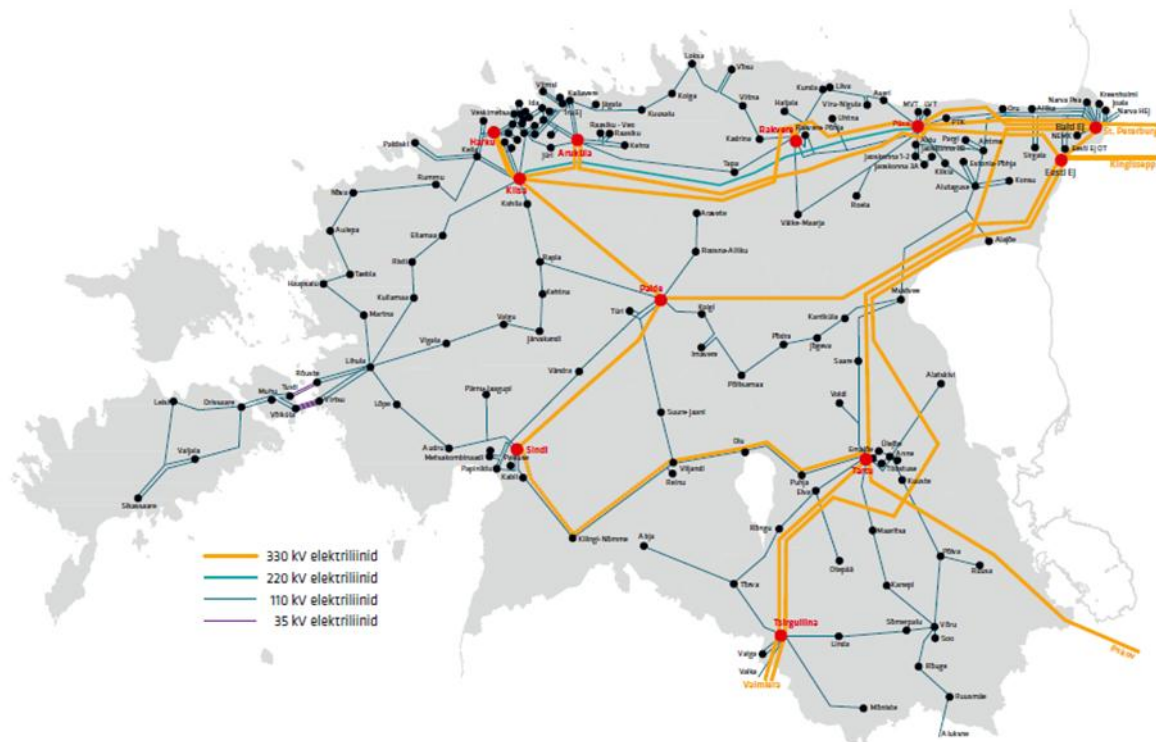
Kuni 01.01.2013 olid kõik võrguettevõtjad kohustatud töötama välja tegevuskava, milles nähakse ette teiste elektriettevõtjate ja tarbijate võrdse kohtlemise abinõud ning nende rakendamiseks võrguettevõtja töötajatele pandavad kohustused. 08.07.2012 avaldatud seadusemuudatuse kohaselt on vastav kohustus vaid jaotusvõrguettevõtjatel ja põhivõrguettevõtjal nimetatud kohustus ei laiene. Samas on seaduses rida täpsustusi, mis laienevad ka süsteemihaldurile, kes on ka põhivõrguettevõtja.

Süsteemihaldur on kohustatud järgima turuosaliste võrdse kohtlemise põhimõtet eesmärgiga saavutada olemasolevate tehniliste ja varustuskindluse nõuete ning muude õigusaktidest tulenevate nõuete raames kogu süsteemi jaoks parim majanduslik tulemus. Seadus rõhutab, et bilansilepingu tüüptingimuste väljatöötamisel ja bilansienergia hinda kujundades peab süsteemihaldur lähtuma võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõttest. Lisaks on kõik võrguettevõtjad kohustatud võrguga ühendamiseks kehtestatud tehnilised tingimused ning võrguga ühendamise ja tarbimis- või tootmistingimuste muutmise eest võetava tasu arvestamise põhimõtteid (liitumistingimused) olema läbipaistvad ja järgima võrdse kohtlemise põhimõtet. Võrgutasude kehtestamisel aluseks võetud kriteeriumid peavad olema läbipaistvad ja järgima võrdse kohtlemise põhimõtet.

3.1.2 Tehniline funktsioneerimine

Eesti elektrisüsteemi moodustavad elektrijaamad, ülekandevõrgud, jaotusvõrgud ning elektritarbijad. Eesti elektrisüsteem töötab sünkroonselt Venemaa ühendatud energiasüsteemiga (IPS/UPS) ja on ühendatud 330 kV ülekandeliinide kaudu Venemaa ja Lätiga. Alates 2006. aasta lõpust on Eesti ja Soome vahel alalisvooluühendus EstLink 1 võimsusega 350 MW.

Eestis on üks põhivõrguteenust teostav ettevõtja Elering AS, kes on ka süsteemihaldur ning 36 jaotusvõrguteenust pakkuvat ettevõtjat. Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110kV-330kV) on kokku 5223 km, jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine kokku 68 060 km. Eesti elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 2.

Joonis 2. Eesti elektrisüsteemi kaart. Allikas: Elering AS

Jaotusvõrkude osas on turg äärmiselt kontsentreeritud. Suurim ettevõtja on Elektrilevi OÜ, kelle müügi maht oli 2012. aastal 6605 GWh ning klientide arv 496 012, ettevõtja turuosa oli müügi mahul alusel 87%. Kaks järgmist jaotusvõrguettevõtjat on enam-vähem ühesuguse müügi mahuga: VKG Elektrivõrgud OÜ kuulub Eesti erakapitalile, ettevõtja müügi maht oli 220 GWh aastas ning klientide arv 33953 ning Imatra Elekter AS, müügi mahuga 207 GWh aastas ning klientide arvuga 24 542. Ülejäänud 33 jaotusvõrgu summaarne müügi maht jääb alla 500 GWh aastas. Neist suurimad on TS Energia OÜ, AS Sillamäe SEJ ja AS Loo Elekter. Kõige väiksemate võrkude aastane müügi maht jääb alla 2 GWh.

Bilansiteenused (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 6 p b ja art 37 lg 8)

Elektrituru seaduse ning võrgueeskirjaga on detailselt sätestatud bilansivastutuse regulatsioon, mille kohaselt on iga turuosaline vastutav oma bilansi eest. Põhivõrk vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansi tasakaalustamiseks ostab või müüb põhivõrk bilansienergiat. Bilansienergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga. Bilansienergia hinnakujundamisel on põhivõrk kohustatud ostma või müüma elektrienergiat võimalikult soodsaima hinnaga. Bilansienergia hinnad on avaldatud Elering AS veebilehel (<http://elering.ee/bilansienergia-osta-ja-muuk/>).

Bilansi selgitamine toimub kauglugemisseadme (*on-line*) abil juhul, kui tarbija elektrilise ühenduse võimsus ületab 63 A. Ülejäänud tarbijate bilansiselgitamiseks kasutatakse tüüpkoormusgraafikuid ehk kodutarbijate puhul ei ole vajalik *on-line* mõõtmise korraldamine. Kaugloetavatele arvestitele üleminek toimub järk-järguliselt aastani 2017, mil kõik liitumispunktid peavad olema varustatud nn. nutiarvestitega.

Vabatarbijad sõlmivad müüjaga avatud tarne lepingu, milles on määratud bilansihaldur, kes on võtnud endale kohustuse hoida vabatarbija bilanssi. Mittevabatarbijate bilansi eest vastutab jaotusvõrguettevõtja. Seoses elektrituru avamisega on olukord konkurentsi mõttes paranenud ja turule on tulnud uusi bilansihaldureid. Suurima bilansihaldurina pakub teenust Eesti Energia AS, kelle kõrval tegutseb veel kuus bilansihaldurit. Bilansihaldurite nimed on avalikustatud Elering AS veebilehel.

Elektrivarustuse kvaliteet

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p h ja art 37 lg 1 p t)

Elektrivarustuse kvaliteedinõuete aluseks on elektrituruseadus, millest tulenevalt kinnitab elektrivarustuse kvaliteedinõuded majandus- ja kommunikatsiooniminister. Kvaliteedinõuete täitmine on kohustuslik ning nende rikkumise eest on ette nähtud sanktsioonid (väärteomenetlus). Kvaliteedinõuetes on esitatud nõuded teeninduse kvaliteedile ja lubatud rikkete ning plaaniliste katkestuste pikkuse kohta. Konkurentsiameti ülesandeks on kontrollida kvaliteedinõuete täitmist, ettevõtjate arvestust kvaliteedinäitajate kohta ning kvaliteedinõuete rikkumise korral algatada väärteomenetlus. Vastavate kvaliteedinäitajate avalikustamine oma veebileheküljel on kohustuslik kõikidele võrguettevõtjatele.

Teeninduse kvaliteedinõuetes on esitatud tähtajad, mille jooksul peab ettevõtja vastava toimingu teostama. Ettevõtjad peavad esitama Konkurentsiametile andmed, millises ulatuses täideti teeninduse kvaliteedinõudeid. Esitatud informatsiooni alusel saab arvutada millise protsendi ulatuses teenuse kvaliteedinõudeid täideti, samuti saab analüüsida, kas täitmise protsent suureneb või väheneb. Kvaliteedinõuete rikkumise korral on tarbijal õigus esitada Konkurentsiametile kaebus. Konkurentsiametil on õigus algatada iga konkreetse juhtumi korral väärteomenetlus ning määrata ettevõtjale rahatrahv suuruses kuni 3 200 € iga konkreetse rikkumise kohta. Seega on tegemist võimaliku küllaltki suure sanktsiooniga. Rahatrahvi määramise korral makstakse trahvi summa riigieelarvesse.

Võrguteenuse kvaliteedi alal on reguleeritud nii riketest põhjustatud (mitteplaanilised) kui ka plaanilised katkestused. Katkestuseks ei loeta elektrivarustuse katkemist kuni 3 minutiks. Vastavalt kvaliteedinõuetele on sätestatud tähtajad, mille jooksul tuleb kõrvaldada rikkete põhjustatud katkestused, seejuures on sätestatud eraldi tähtajad suviseks ja talviseks perioodiks (vt tabel 1).

Kui ettevõtjad ei täida vastavaid elektrikatkestuste lubatud tähtaegu, on nad kohustatud maksma tarbijatele kompensatsiooni. Samuti võib Konkurentsiamet algatada iga üksiku katkestuse kohta väärteomenetluse ning määrata rahatrahvi suuruses kuni 3200 €.

Tabel 1. Võrguteenuse kvaliteedi nõuded

	Suvisel perioodil aprill kuni september	Talvisel perioodil oktoober kuni märts
Põhivõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	2 tundi */ 120 tundi **	
Lubatud rikkeline katkestus aastas kokku	150 tundi	
Jaotusvõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	12 tundi	16 tundi
Lubatud plaaniline katkestus	10 tundi	8 tundi
Lubatud rikked katkestused aastas kokku	70 tundi	

Lubatud plaanilised katkestused aastas kokku	64 tundi
--	----------

Märkused: * Elektritoide on tagatud kahe või enama 110 kV trafo või liini kaudu

** Elektritoide on tagatud ühe 110 kV trafo või liini kaudu

Konkurentsiamet on töötanud välja vastava aruandevormi, mille täitmine ning avalikustamine on ettevõtjatele kohustuslik. Seejuures on ettevõtjad kohustatud avalikustama mitmel korral ning mitmes liitumispunktis ei vastanud võrgukvaliteet kehtestatud nõuetele. Samuti tuleb esitada andmed selle kohta, kui mitmel juhul ei täidetud ettenähtud teeninduse kvaliteedinõudeid. Võrgukvaliteedi indikaatoritest on ettevõtjad kohustatud avalikustama alljärgnevad:

- Riketest põhjustatud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas (**CI**; **SAIFI**). SAIFI näitab vaadeldava piirkonna keskmistest riketest tingitud katkestuste arvu ühe tarbija kohta aastas.
- Riketest põhjustatud katkestuse keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas (**SAIDI**). SAIDI on peamine võrguteenuse osutamise kvaliteeti kirjeldav näitaja, mis näitab keskmist teenindatava tarbija riketest tingitud katkestuste kogukestust aasta jooksul. SAIDI on agregeeritud näitaja, mis iseloomustab kõige paremini kogu vaadeldava võrgu või selle osa toimimist. Selle vähenemine viitab otseselt töökindluse tõusule.
- Riketest põhjustatud katkestuse keskmine kestus aastas (**CAIDI**). CAIDI on ühe riketest tingitud katkestuse keskmise kestuse mõõt ning iseloomustab keskmist aega tarbija elektritoite taastamiseks. Eesmärgiks on CAIDI vähenemine, kuid see pole otseselt seotud töökindluse tõusuga.
- Plaanitud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas.
- Plaanitud katkestuse keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas.
- Plaanitud katkestuse keskmine kestus aastas.

Kõik eelpoolnimetatud andmed võrgu kvaliteedi kohta on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel.

Tabelis 2 on esitatud põhivõrguettevõtja Elering AS ja suurima jaotusvõrguettevõtja Elektrilevi OÜ elektrivarustuse kvaliteedinäitajad 2010, 2011 ja 2012 aasta kohta.

Tabel 2. Elering AS ja Elektrilevi OÜ elektrivarustuse kvaliteet

Varustuskindluse indikaatorid	Ühik	Elering AS			Elektrilevi OÜ		
		2010	2011	2012	2010	2011	2012
Tarbimiskohtade koguarv	tk	250	253	230	636 762	636 762	655 540
Rikkest põhjustatud katkestuste summaarne kestus aastas	minut	2973	6386	1756	283 935 405	242 094 462	122 585 980
Plaanitud katkestuste summaarne kestus aastas	minut	3336	10044	8633	82 486 977	70 816 955	59 654 140
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas VKN § 5 (2) (CI) (SAIFI)	tk	0,172	0,257	0,148	2,218	2,126	1,920
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas VKN § 5 (3) (SAIDI)	minut	12	25	8	446	380	187
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine kestus aastas VKN § 5 (4) (CAIDI)	minut	69	98	52	201	179	97

Plaanitud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas	tk	0,040	0,079	0,026	0,533	0,550	0,560
Plaanitud katkestuste keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas	minut	13,3	39,7	37,5	129,5	111,2	91,0
Plaanitud katkestuste keskmine kestus aastas	minut	333,6	502,2	1438,8	255,3	202,3	162,5

Eeltoodud tabelist nähtub, et 2012. aastal rikest põhjustatud katkestuste kestused vähenesid oluliselt nii Elering AS kui ka Elektrilevi OÜ võrgus. Seda eelkõige tänu suhteliselt rahulikule ilmale (väga suuri tormikahjustusi 2012.aastal ei esinenud).

Ohutusnõuete täitmise jälgimine ei kuulu Konkurentsiameti pädevusse, mistõttu käesolevas aruandes ei ole kajastatud elektrivõrguettevõtjate ohutusnõudeid, kasutusele võetud meetmeid ja nende täitmist.

Põhivõrguettevõtjaga uue võrguühenduse loomisele ja piiriüleste võrguühenduste remondile kuluv aeg (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p m)

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud elektrituruseaduse § 42 lg 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud Võrgueeskirjaga. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-le esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumise. Juhul, kui klient soovib liituda võrguettevõtja võrguga piirkonnas, kus võrguettevõtja võrgus puudub vajalik edastamisvõimsus ning klient ei aktsepteeri liitumispakkumist koos võrgu ümberehituse või tugevdamise kuludega, teatab võrguettevõtja liitumise võimatusest olemasoleva võrguga kliendile ja Konkurentsiametile 30 päeva jooksul kliendilt liitumistaotluse saamisest arvates. Juhul, kui taotluses esitatud andmed on puudulikud või ei vasta nõuetele teatab võrguettevõtja sellest kliendile 10 tööpäeva jooksul liitumistaotluse saamisest ning kliendil on 15 tööpäeva aega arvates võrguettevõtjalt vastava teate saamisest aega viia oma taotlus nõuetega vastavusse. Liituja elektripaigaldise võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmib võrguettevõtja liitujaga liitumislepingu.

Elektrituru toimimiseks on vajalik, et turuosalised omaksid varakult andmeid elektriühenduste võimsuse ja võimalike katkestuste kohta. Põhivõrguettevõtja on kohustatud avalikustama teabe piiriüleste edastamisvõimsuste kohta ja piirangud edastamisvõimsusele seoses kavandatud seisakute ja remontöödega kohta. Tabelis 3 on esitatud Elering AS poolt 2011. ja 2012. aastal võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg vastavalt nende poolt esitatud andmetele.

Tabel 3. Elering AS poolt võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg

Liin	Katkestuse kestus (tunnid), 2011	Katkestuse kestus (tunnid), 2012
L301 Tartu - Valmiera	113,4	58,2
L354 Tsirguliina - Valmiera	189,4	0,0
L358 Tartu - Pihkva	288,8	657,7
L373 Eesti EJ - Kingissepp	763,4	265,3
L374 Balti AJ - Leningradskaja	519,1	1194,3
L677 Tsirguliina - Valka	2638,3	444,7
L683 Ruusmäe - Aluksne	374,7	1307,0
LN3	0,0	2080,1
Kokku	4887	6007
S.h. naabersüsteemide tellimus	4848	2730

Taastuenergiast ja tõhusal koostootmisel baseeruvate tootjatele turule pääsu tagamine (Määrus EÜ 713/2009 art 11)

Vastavalt Eestis kehtivale seadusandlusele on kõigil tootjatel võrdne pääs elektriturule. Taastuvatest energiaallikatest või tõhusal koostootmisrežiimil tootjad, kes on taotlenud toetust, võivad kogu toodetud elektrienergia müüa turule ilma igasuguste piiranguteta. Elektrituruseaduse § 59, 59¹, 59² ja 108 sätestavad toetuse saamise tingimused ja määrad. Tuuleenergia osas on seatud piirang, mille kohaselt tuult energiaallikana kasutatav tootja saab toetust, kuni kalendriaastas on toetust makstud Eestis kokku 600 GWh tuuleenergiast toodetud elektrienergia eest.

Taastuvatest energiaallikatest või tõhusal koostootmisrežiimil töötavate tootmisseadmete ühendamisel võrku ei ole ette nähtud erisusi, mis tuleneksid toetuskeemist. Siinkohal selgitame, et nimetatud tootjatele ei ole elektrituruseaduses ka eelisjärjekorda võrku ühendamisel või erisusi bilansi tagamisel. Võrgueeskirja § 32¹ kohaselt tagatakse väikekoostootjatele (elektriline võimsus kuni 5MW) jaoks uue liitumise rajamine läbi põhivõrguettevõtja kohustuse liitumispakkumist koostades mitte arvestada teistele tootjatele väljastatud liitumispakkumisi ega tootmisvõimsusi, mille kohta on sõlmitud liitumisleping, kuid mille teada olev elektrivõrku lülitamine on kavandatud hilisemaks ajaks, kui on märgitud väikekoostootja tootmisseadmel. Lisaks on võrgueeskirjas sätestatud erisused erinevate tehnoloogiate kasutamisel sh tuulegeneraatorid, et tagada süsteemi tehniline toimimine ja stabiilsus. Seejuures on Konkurentsiamet seisukohal, et taastuvatest energiaallikatest või tõhusal koostootmisrežiimil tootjad on toetatud küllaldaselt läbi taastuenergiat toetuste.

3.1.3 Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p a ja f, 37 lg 6 p a, 37 lg 8, 37 lg 10, 37 lg 3 p c ja d)

Elektrituruseadusest lähtuvalt rakendatakse regulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suuruselt. Eestis oli 2012. aastal 37 jaotusvõrguettevõtjat ja üks põhivõrguettevõtja.

Võrguettevõtja on kohustatud oma teeninduspiirkonnas tarbija, tootja, liinivaldaja või teisele võrguettevõtja asjakohase taotluse alusel ühendama liitumispunktis võrguga tema teeninduspiirkonnas asuva nõuetekohase elektripaigaldise ning muutma tarbimis- või tootmistingimusi. Võrguettevõtjal on õigus keelduda võrguteenuse osutamisest, kui:

- võrguteenuse kasutaja elektripaigaldised ei ole kooskõlas õigusaktide nõuete või võrguettevõtja poolt võrguga ühendamiseks esitatud tehniliste tingimustega;
- võrguteenust ei ole võimalik osutada võrguteenuse kasutajast tuleneva muu asjaolu tõttu;
- võrguteenust ei ole võimalik osutada võrguettevõtjast sõltumatutel põhjustel;
- võrguettevõtja võrgus puudub võrguteenuse osutamiseks vajalik edastamisvõimsus;
- selline õigus tuleneb elektrituruseaduses sätestatud muust alusest.

Võrguettevõtja on kohustatud põhjendama võrguteenuse osutamisest keeldumist. Keeldumist põhjendades tuleb viidata keeldumise õiguslikule alusele ning teavitada ka Konkurentsiametit. Eelkirjeldatud põhimõtted peavad tagama kõigi soovijate ühendamise võrku. Vajadusel on Konkurentsiametil võimalik kontrollida, kas keeldumise alused on põhjendatud, et tagada seaduse õiguspärane rakendamine ja turuosaliste võrdne kohtlemine.

Lisaks eeltoodule kooskõlastab Konkurentsiamet eraldi alljärgnevad võrgutasud ning meetodikad:

- võrguteenuse tasud (edastamise ja püsiühenduse kasutamise tasu);
- võrguettevõtja poolt osutatavad lisateenused (näiteks peakaitsme vahetus või plommimine tarbija juures jt teenused);
- liitumistasu arvutamise meetodika;
- bilansienergia hinnametoodika.

Kooskõlastamisele ei kuulu bilansienergia hind ning tasu elektrienergia transiidi eest, kuid Konkurentsiametil on kohustus kontrollida nimetatud tasude põhjendatust ehk rakendada nn *ex-post* regulatsiooni.

Kuigi määruse (EÜ) nr 714/2009 artikli 14 punkt 2 ja juhend ülekandeteenuse tasude kujundamiseks (*Guidelines on Transmission Tarification*) lubab ka tootjatelt võtta ülekandetasu, ei ole Eestis seda rakendatud ja vastav tasu on olnud senini 0 €/MWh.

Elektrivõrgu tasud

Elektrituru seadus sätestab järgnevad hinnaregulatsiooni põhiprintsiibid:

- Võrguettevõtja kehtestab oma teeninduspiirkonna võrgutasud kooskõlas elektrituruseaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktidega;
- Võrgutasude kehtestamisel aluseks võetud kriteeriumid peavad olema läbipaistvad ja järgima võrdse kohtlemise põhimõtet;
- Võrgutasu hinda kujundades peab arvestama varustuskindluse ja tõhususe tagamise ning turgude integreerimise vajadust, samuti selles valdkonnas tehtavate uurimuste tulemusi;
- Võrgutasude suurus peab võimaldama võrguettevõtjal täita õigusaktist ja tegevusloa tingimustest tulenevaid kohustusi ning tagama põhjendatud tulukuse investeeritud kapitalilt;
- Võrguettevõtja kujundab edastamistasu nii, et see tagab liitumistasu ja võrguühenduse kasutamise tasu maksnud turuosalisele võimaluse edastada elektrienergiat kogu süsteemi ulatuses;
- Erinevatel võrguettevõtjatel võivad olla erinevad võrgutasud.

Konkurentsiamet töötab elektrituruseaduse §72 lõike 4 kohaselt välja võrgutasude arvutamise ühtse kaalutud keskmisel kapitalikulul põhineva meetodika, mis täpsustab seaduses toodud põhiprintsiipide rakendamise. Meetodika on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel. Algandmete kogumiseks on Konkurentsiamet töötnud välja ja avaldatud oma veebileheküljel vastavad tabelid koos tabelite täitmise juhendiga, mis tuleb võrgutasude kooskõlastamiseks täita. Tabelid on mahukad ning sisaldavad tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ja bilansi ning andmeid põhivara kohta. Samuti esitavad ettevõtjad detailse investeeringute plaani ning võrguteenuste müügikogused. Andmete alusel on võimalik kontrollida ka erinevate tegevusalade ristsubsideerimist. Kuna hinna kooskõlastamiseks esitatavad tabelid on mahukad, siis on nende täitmine nõutav vaid hindade kooskõlastamisel. Regulaarset tabelite täitmist ei nõuta, kuid vajadusel on Konkurentsiametil õigus küsida informatsiooni ettevõtja majandustulemuste ning tehniliste näitajate kohta ning nõuda ka veebilehel toodud tabelite täitmist. Algandmete esitamise kohustus on sätestatud seadusega, mille alusel on Konkurentsiametil õigus küsida kõiki andmeid, mis on vajalikud nii hindade kooskõlastamiseks kui ka järelevalvemenetluste läbiviimiseks. Samuti on Konkurentsiameti töötajatel õigus igal ajal teostada kohapealset kontrolli ning nõuda andmeid ja dokumentidest koopiaid. Senise praktika kohaselt ei ole ettevõtjad andmete esitamisest keeldunud. Lisaks on

ettevõtjad kohustatud eristama oma raamatupidamise aastaaruandes erinevad tegevusalad. Raamatupidamise aastaaruanne on avalik dokument, millega saavad tutvuda kõik huvitatud osapooled.

Alates 01.05.2013. aastast on jõus metoodika muudatus, mille alusel ei ole võrguettevõtjal enam võimalik hindu kooskõlastada 3-aastaseks regulatsiooniperioodiks vaid hindade kooskõlastamine toimub vastavalt ettevõtja taotlusele ehk vastavalt seadusele on ettevõtjal alati võimalus esitada taotlus uute võrgutasude kooskõlastamiseks. Seega võib kooskõlastatud võrguteenuse hind kehtida ka kauem, kui üks aasta. Nimetatud printsiip kehtis ka enne metoodika muudatusi, sest vastavalt EltS-le kehtib vana hind kuni uue hinna rakendamiseni. Uus võrguteenuse hind tuleb kooskõlastada juhul, kui ettevõtja leiab, et kooskõlastuse aluseks olnud kulud, kapitalikulu ja põhjendatud tulukus ei taga enam võrguteenuse hinna vastavust ELTS § 71sätetstatuga. Vajadusel on Konkurentsiametil õigus kontrollida, kas kehtiv võrguteenuse hind on vastavuses elektrituruseaduses sätestatuga. Selleks, et tagada võrguettevõtjatele võimalus pikaajaliselt seada eesmäärke, kavandada võrguettevõtja tööd ja seaduses seatud kohustuste täitmine, on Konkurentsiamet ette näinud võrguettevõtja investeeringute ülevaatamise hinnamenetluse käigus.

Konkurentsiamet on koostanud ja avaldanud oma veebilehel „Elektrienergia võrgutasude arvutamise ühtne metoodika“, ja „Juhend kaalutud keskmise kapitali hinna (WACC) leidmiseks“.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuste hinnaregulatsioonis on tulenevalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusest nr 714/2009 mõningad erinevused. Sarnaselt teistele võrguettevõtjatele peavad põhivõrguettevõtja poolt kehtestatud võrkudele tasud olema läbipaistvad, võtma arvesse võrgu turvalisuse vajadust ning kajastama tegelikke kulusid, niivõrd kui need vastavad efektiivsuse ja võrreldava struktuuriga võrguettevõtja kuludele, ning ei tohi olla diskrimineerivad. Kuna põhivõrguettevõtjatel tekib lisakulu/tulu tulenevalt transiidist on määruses sätestatud, et EL-i riikide põhivõrguettevõtjate vahel moodustatakse nn kompensatsioonifond (ITC fond). 23.09.2010 Euroopa Komisjon kinnitas regulatsiooni nr 838/2010, mis sätestab transiidi kompenseerimise põhimõtted. Fondi panustavad kõik põhivõrguettevõtjad ning sellest kompenseeritakse vastavalt transiidis osalevate põhivõrkude kulud. Muuhulgas sätestab määruse artikkel 4 punkt 3, et võrgutasude kehtestamisel võetakse arvesse maksed ja laekumised, mis tulenevad põhivõrguettevõtjate vahelisest ITC fondist. Kuna nimetatud määruse täitmine on Eestile kohustuslik võtab Konkurentsiamet põhivõrguettevõtjale võrgutasude kooskõlastamisel arvesse ka ITC fond kulusid.

Võrguteenuse keskmised hinnad 2012. aastal on esitatud tabelis 4. Kehtivad kooskõlastatud võrguteenuse hinnad on avalikustatud Konkurentsiameti kodulehel.

Tabel 4. Elektrivõrkude ülekande- ja jaotusteenuse hinnad 2012. aastal

Teenuse osutaja	Ettevõtjate arv	Ülekande ja jaotusteenuse keskmine hind, €senti/kWh
Põhivõrk	1	1,24
Jaotusvõrgud	36	5,15

Elektrivõrguga liitumise tasud

Võrgueeskirja 5. peatükk sätestab nõuded kliendi elektripaigaldise võrguettevõtja elektri jaotusvõrguga ühendamiseks. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-le esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine. Jaotusvõrguettevõtja teeb liitumispakkumuse 30 päeva jooksul alates taotluse saamisest või põhivõrguettevõtja vajaliku toimingute teostamist.

Liitumispakkumine peab sisaldama kliendile kuuluva elektripaigaldise liitumis- või mõõtepunkti asukohta, liitumistasu suurust ja tasu kujunemise kalkulatsiooni, võrguga ühendamise tingimusi ning liitumislepingu muutmise või lõpetamise tingimusi. Põhivõrguga liitumise tasu määratakse kulupõhiselt vastavalt võrgueeskirjas toodud põhimõtetele. Võrguga ühendamise eest võetavat liitumistasu arvutades lähtutakse ühendamiseks tehtud põhjendatud kulutustest. Liitumistasu hulka arvatakse uue tarbimisvõimsuse ühendamiseks või olemasolevate tarbimistingimuste muutmiseks vajalikud ja põhjendatud kulud, sealhulgas uute elektripaigaldiste ehitamise ja olemasolevate elektripaigaldiste ümberehitamise kulud. Siinkohal olgu selgitatud, et jaotusvõrguga liitumise tasu arvutatakse vastavalt Konkurentsiametiga kooskõlastatud liitumistasu arvutamise metoodikale. Metoodika koostamiseks on Konkurentsiamet avaldanud *Juhendi elektrivõrgu liitumistasu ning tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu metoodika kooskõlastamiseks*. Konkurentsiamet kooskõlastas Elering AS „Liitumistasude arvutamise metoodika“ 13.12.2011.aastal.

3.1.4 Piiriülesed küsimused

Eestil on naaberriikidest ühendused Venemaa, Läti ja Soomega. Eesti elektrisüsteemi kaart on eelnevalt toodud joonisel 2. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 3. Samas tuleb ära märkida, et Soome kuulub põhjamaade elektrisüsteemi Nordel, mis ei ole sünkroniseeritud SRÜ ja Balti riikide elektrisüsteemide ühendusega IPS/UPS, kuhu kuulub Eesti.

Joonis 3. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart. Allikas Elering AS

Eestil on kolm vahelduvvoolu 330kV õhuliini ühendust (500-650 MW) Venemaaga ja kaks 330 kV õhuliini (500-900 MW) Lätiga ning 150 kV alalisvooluühendus Soomega (350 MW). 2014. aastal lisandub Soome- Eesti vaheline teine 450kV alalisvooluühendus võimsusega 650 MW. Olenevalt võrgu remontidest ja välisõhu temperatuurist võib läbilaskevõime Balti piirkonda oluliselt väheneda. Võimsused, mida on maksimaalselt võimalik importida ja eksportida, sõltuvad ühelt poolt liinide termilisest läbilaskevõimest ja teiselt poolt režiimiarvutuste käigus välja selgitatud süsteemi stabiilsuse piirist, kumb neist kahest on väiksem, määrab lõpliku piirangu. Seega on Eestil käesoleval ajal ühendusi naaberriikidega koguvõimsuses 1035-1900 MW ja 2020 aastaks 2000-2550 MW.

2012. aasta andmetel oli Narvast Venemaa-suunalise ühenduse tippvõimsus 683 MW, Lõuna - Eestist Venemaa-suunalise ühenduse tippvõimsus 213 MW ning Läti-suunalise ühenduse tippvõimsus 740 MW.

Vaba võimsuse arutamise ja jaotamise reeglid

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p c, 37 lg 6 p c, 37 lg 8, 37 lg 9, 37 lg 3 p f)

13.08.2009 kiitis Konkurentsiamet heaks süsteemihalduri Elering AS poolt välja töötatud üldise kava kogu piiriülese edastamisvõimsuse ja võrgu läbilaskepiiri arutamiseks võrgu elektriliste ja füüsikaliste näitajate põhjal. Nimetatud põhimõtete kohaselt arvutas Elering AS ülekandevõimsused ja kooskõlastas need Läti süsteemihalduriga vastavalt allkirjastatud kokkuleppele (*Trading capacity value calculation rules*). Antud kokkuleppes oli sätestatud Eleringi ja Läti süsteemihalduri poolt kasutatavad piiriüleste ülekandeliinide läbilaskevõimsuste arutamise meetodikad.

15.03.2013 sõlmisid kolme Balti riigi elektrisüsteemihaldurid uue kokkuleppele piiriüleste ülekandevõimsuste arvutamise reeglite osas (*Baltic internal cross-border trading capacity calculation rules*). Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud ülekandevõimsuse arvutamise reeglid 31.05.2013 otsusega. Süsteemihaldurite poolt arvatud piiriüleste ülekandevõimsuste andmed ning süsteemile seatud piirangud, nende põhjused ja mõju elektrisüsteemile nädalate kaupa, asuvad NPS kodulehel. Lisaks leiab NPS koduleheküljel informatsiooni ülekandesüsteemide tegelike katkestuste kohta.

Eesti ja Soome vahelist EstLink 1 merekaablit rendivad Elering AS ja Soome süsteemihaldur Fingrid selle omanikelt ning on andnud lepingu alusel alates 1.aprillist 2010 selle võimsuse jaotamise kaudse (võimsus ja energia) oksjoni (*implicit auction*) meetodit kasutades elektribörsikorraldajale NPS hoolde, mille tulemusena elektrienergia liigub piirkondade vahel alati madalama hinnaga piirkonnast kõrgema hinnaga piirkonda. Tähtis on samuti märkida, et alates 2010. aasta oktoobrikuust on antud päev-ette kauplemisel vabaks jäänud EstLink 1 kaablivõimsus NPS päevasisese Elbas turul jaotamiseks ja kasutamiseks seal kauplevatele turuosalistele.

Läti ja Eesti ning Venemaa ja Eesti vaheliste ülekandevõimsuse jaotamise reeglite osas on toimunud viimastel aastatel mitu muudatust. Muudatuse peamiseks eesmärgiks on kaasa minna Euroopa Komisjon võetud suunaga kasutada ülekandevõimsuste jaotamisel vaid turupõhiseid lahendusi ning mitte anda teatud eeliseid üksikutele turuosalistele. Selline lähenemine tõhustab konkurentsi ning suurendab läbipaistvust, mis on vajalik uute investeeringuotsuste tegemiseks, et tagada jätkuv süsteemi varustuskindlus. Järgnevalt ülevaade Eesti ja Läti vaheliste ülekandevõimsuse jaotamise reeglitest erinevatel perioodidel.

Ülekandevõimsuste jaotamine Eesti - Venemaa ja Eesti - Läti piiril NPS Eesti hinnapiirkonnas kuni 17.06.2012

Eesti ja Läti vahelisest võimsusest 20% jaotati nädalapõhise otseste (võimsus) oksjonite (*explicit auction*) meetodit kasutades, kusjuures jaotus toimus kokkuleppel Elering AS ja Augstsprieguma Tikls AS poolt rakendatud oksjonireeglite alusel. 80% võimsusest anti börsikorraldaja NPS kasutusse võimsuste jagamiseks kaudse oksjoni meetodit kasutades (*implicit auction*).

Eesti ja Läti, samuti Eesti ja Venemaa vahelise ülekandevõimsuse jaotamiseks moodustati NPS süsteemis neli nn. pakkumispriirkonda:

- NPS Eesti pakkumispriirkonnas said oma pakkumisi teha kõik Eestis tegutsevad turuosalised;
- Läti eksport priirkonda said kasutada need Läti ja Leedu turuosalised, kes soovisid osta NPS Eesti hinnapiirkonnast;
- Läti impordi priirkonda said kasutada need Läti ja Leedu turuosalised, kes soovisid müüa NPS Eesti hinnapiirkonnas;
- Venemaa impordi priirkonnas said oma pakkumisi teha need, kes soovivad importida elektribörsile elektrienergiat Venemaal.

Hinna arvutus toimus vastavalt NPS reeglitele, kusjuures arvesse võeti kõigis neljas pakkumispriirkonnas tehtud ja kinnitatud pakkumised.

Ülekandevõimsuste jaotamine Eesti - Venemaa ja Eesti - Läti piiril NPS Eesti hinnapiirkonnas alates 18.06.2012 kuni 03.06.2013

01.04.2012 loodi Põhjamaade elektribörsi NPS poolt uus ELE hinnapiirkond Eesti ja Läti piiril kauplemiseks ja LT hinnapiirkond Leedus kauplemiseks. Eesti ja Läti vaheline NPS-ile

jaotamiseks antav ülekandevõimsus jaotati võimsuste optimeerimise meetodit kasutades, seda seetõttu, et Lätis ei olnud veel avatud NPS hinnapiirkonda ja *implicit auction*'i meetodit kasutada ei saanud.

Eesti ja Läti, samuti Eesti ja Venemaa vahelise ülekandevõimsuse jaotamiseks moodustati NPS süsteemis järgmised pakkumispriirkonnad:

- Eesti pakkumispriirkonnas said oma pakkumisi teha kõik Eestis tegutsevad turuosalised.
- ELE piirkonda said kasutada need Läti ja Leedu turuosalised, kellel oli NPS-iga sõlmitud Eesti - Läti piiril kauplemise leping.
- Vene impordi piirkonnas said oma pakkumisi teha need, kes soovisid importida elektribörsile elektrienergiat Venemaalt.

NPS Eesti hinnapiirkonnas toimus hinnaarvutus vastavalt NPS reeglitele, kusjuures arvesse võeti Eesti ja Vene import pakkumispriirkondades tehtud ja kinnitatud pakkumised. ELE hinnapiirkonnas toimus hinnaarvutus vastavalt NPS reeglitele, kusjuures arvesse võetakse ELE pakkumispriirkonda tehtud ja kinnitatud pakkumised.

Ülekandevõimsuste jaotamine Eesti - Venemaa ja Eesti - Läti piiril NPS Eesti hinnapiirkonnas alates 03.06.2013

03.06.2013 kaotati NPS ELE hinnapiirkond ja loodi elektribörsi NPS poolt uus Läti hinnapiirkond. Samas olid kolme Balti riigi elektrisüsteemihaldurid jõudnud 15.03.2013 kokkuleppele piiriüleste ülekandevõimsuste arutamise ja jaotamise osas nii Balti riikide omavahelistel piiridel kui piiril Venemaa ja Valgevenega. Kokkuleppe kohaselt saavad Venemaa ja Valgevene riikide elektrimüüjad Eesti-Venemaa, Läti-Venemaa, Leedu-Valgevene ja Leedu-Kaliningradi ühenduste kaudu elektrit Balti riikidesse müüa vaid NPS elektribörsi vahendusel. Uued reeglid jõustusid 03.06.2013, mil käivitus NPS-i hinnapiirkond Lätis. Need tegevused on esimeseks sammuks protsessis, mille lõpp-eesmärk on luua üks virtuaalne Balti riikide ühine hinnapiirkond elektrienergia ekspordiks ja impordiks kolmandate riikidega.

- Eesti, Läti ja Leedu hinnapiirkonnas saavad oma pakkumisi teha kõik tegutsevad turuosalised. Piiriülesed võimsused jaotatakse NPS poolt kaudset oksjoni (*implicit auction*) meetodit kasutades;
- Kogu kolmandatest riikidest pärit elektri suunab NPS vastavalt Balti süsteemihaldurite kokkulepitud metoodikale NPS-i hinnapiirkonda Leedu-Valgevene piiril. Eesti-Venemaa ja Läti-Venemaa piirile kaubanduslikku võimsust ei anta.

Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud ülekandevõimsuse arutamise reeglid 31.05.2013 otsusega. Samas otsuses märkis Konkurentsiamet, et TSO-de poolt sõlmitud võimsuste jaotamise reeglid aitavad kaasa Balti elektrituru integreerumisele, kuid turu paremaks toimimiseks peab Elering AS koostöös Balti riikide süsteemihalduritega kujundama regioonis hästi arenenud ja oma tõhusust tõendanud (likviidse) finantsturu.

Vastavalt määruse (EÜ) nr 714/2009 artiklile 15 „Teabe esitamine“ ja Suuniste punktile 5 „Läbipaistvus“ on Elering AS oma kodulehel (<http://www.elering.ee>) avaldanud eelnimetatud vaba võimsuse jagamise reeglid ja kokkulepped. Samuti on kodulehel avaldatud info kasutusel oleva edastamisvõimsuse, kasutatud üldvõimsuse, nõudluse ja tootmise kohta, esitades tegelikud andmed ja prognoosid vastavalt Suunistele kas aasta, kuu, nädala ja/või päeva kaupa. Lisaks eeltoodule avaldab põhivõrguettevõtja oma kodulehel Eesti elektrisüsteemis paiknevate nimivõimsusega üle 100 MW tootmisüksuste planeeritud ja avariilised katkestused ja Eesti elektrisüsteemi tootmisvõimsuste piisavuse aruande, milles

muuhulgas käsitletakse infrastruktuuri pikaajalist arengut. Veebileheküljel on eraldi loodud andmete avalikustamise rakendus (*Dashboard*), kus informatsioon on visuaalselt jälgitav ning hõlpsasti allalaetav. Informatsioon avalikustatakse turuosalistele üheaegselt, läbipaistvalt, kasutajasõbralikult ja kergesti allalaetavas vormis.

3.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses elektrituruga

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p b, d ja q, 37 lg 3 p a, b ja e, 37 lg 4 p d, 37 lg 5 ja art 39)

Elektrituruseaduse kohaselt on Konkurentsiametile antud direktiivist 2009/72/EÜ ja määrustest (EÜ) 714/2009 tulenevad reguleeriva asutuse õigused ja kohustused, mille alusel Konkurentsiamet teostab elektrituruseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktide täitmise, sealhulgas elektrituru toimimise ja turuosaliste tegevuse üle riiklikku järelevalvet seaduses ja muudes õigusaktides sätestatud korras.

Tagamaks koostöö Euroopa Liidu energeetikasektorit reguleerivate asutuste koostööametiga (edaspidi ACER) ja teiste regulaatoritega on elektrituruseaduses antud Konkurentsiametil järgnevad õigused ja kohustused:

- Konkurentsiamet teeb koostööd ACER ning teiste liikmesriikide reguleerivate asutustega;
- Teeb, ilma et see piiraks tema iseseisvust ja eripädevust, oma ülesannete täitmiseks koostööd põhivõrguettevõtjaga ning vajaduse korral teiste asjaomaste ametiasutustega. Mis tahes heakskiit, mille Konkurentsiamet annab käesoleva seaduse kohaselt, ei piira tema volituste kasutamist tulevikus;
- Teeb koostööd teiste liikmesriikide asjaomaste asutustega piirkonna elektrituru andmevahetusplatvormide ühitamiseks;
- Vajaduse korral kaasab Konkurentsiamet järelevalvesse sõltumatuid eksperte ning teeb koostööd Eesti teiste järelevalveasutuste ja välisriikide järelevalveasutustega.

Konkurentsiameti kohustused on sätestatud elektrituruseaduse peatükis 9 „Riiklik Järelevalve“. Muuhulgas on Konkurentsiametil järgnevad kohustused:

- Annab ja tunnistab kehtetuks tegevuslubasid, pikendab tegevuslubade kehtivusaega, kehtestab ja muudab tegevuslubade tingimusi ning kontrollib nende täitmist;
- Konkurentsiamet teavitab Euroopa Komisjoni põhivõrguettevõtjale tegevusloa andmise otsusest ning avaldab otsuse Euroopa Liidu Teatajas.
- Teeb ettekirjutusi võrgu arenduskohustuse täitmise tagamiseks;
- Kooskõlastab süsteemi tunnisese reguleerimise põhimõtted, piiriüleste võimsuste jaotuskava ning ülekoormuse juhtimise põhimõtted, lähtudes Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EÜ) nr 714/2009;
- Kontrollib süsteemihalduri määratud bilansienergia hindu ja kooskõlastab bilansilepingu tüüptingimusi;
- Kooskõlastab võrgutasude arvutamise meetodika, võrgutasud, välja arvatud elektrienergia transiidi eest võetava edastamistasu, ning võrguteenuste osutamise tüüptingimused;
- Kontrollib võrguettevõtja poolt elektrienergia transiidi eest võetavat edastamistasu ning liitumistasu ja tingimuste muutmise tasu;
- Kontrollib Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 714/2009 sätestatud tingimuste täitmist;

- Jälgib tootmisvõimsustesse investeerimist ning varustuskindlust arvestades teeb süsteemihaldurile vajaduse järgi kohustuseks korraldada elektrituruseaduse § 4 lõikes 4¹ nimetatud konkurss;
- Jälgida aega, mis põhi- ja jaotusvõrguettevõtjatel kulub ühenduste rajamiseks ning remonttöödeks;
- Annab süsteemihalduri koostatud aruandele hinnangu oma aastaaruandes, arvestades seda, kas süsteemihalduri aruanne on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 714/2009 artikli 8 lõike 3 punktis b nimetatud ühenduseülese võrgu arengukavaga, ning vajaduse korral annab soovitusi süsteemihalduri investeerimiskava muutmiseks;
- Jälgib Euroopa Liidu liikmesriikide ja kolmandate riikide põhivõrguettevõtjate vahelist tehnilist koostööd;
- Kontrollib, kas turuosalised järgivad käesolevas seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides ettenähtud nõudeid ja täidavad asjakohaseid kohustusi;
- Lahendada elektrituruseaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud kohustuste rikkumisest tulenevaid turuosaliste vahelisi vaidlusi;
- Esitab Euroopa Komisjonile aruande, mis käsitleb turgu valitsevaid elektriettevõtjaid ning turu hõivamist ja konkurentsi muul viisil kahjustavat käitumist. Aruandes vaadeldakse ka omandisuhete muudatusi, konkurentsi edendamise abinõusid ning üldteenuse osutamise kohustuse täitmiseks võetud meetmete võimalikku mõju riigisisesele ja rahvusvahelisele konkurentsile.
- Konkurentsiamet koostab ja avaldab iga aasta 31. juuliks oma veebilehel eelmise kalendriaasta kohta ülevaate, milles kajastatakse:
 - süsteemidevaheliste ühenduste võimsuse jaotamise reegleid;
 - süsteemi ülekoormuse lahendamise reegleid;
 - võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aega;
 - võrguettevõtja avaldatavat teavet võrkudevaheliste ühenduste ja võrgu võimsuse jaotamise kohta, arvestades seejuures ärisaladuse hoidmise vajadust;
 - tegevusalade eristamist;
 - uutele tootjatele kehtestatud liitumistingimusi;
 - süsteemihalduri ja võrguettevõtjate kohustuste täitmist;
 - konkurentsi olukorda elektriturul.
- Täidab muid temale elektrituruseaduse, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) nr 714/2009 ja muude õigusaktidega pandud ülesandeid.

Lisaks eeltoodule on Konkurentsiametil kohustus kontrollida põhivõrguettevõtja ja jaotusvõrguettevõtja vastavust seaduses sätestatud nõuetele. Konkurentsiameti jälgib, et põhivõrguettevõtja vastaks seaduse sätestatud nõuetele ning algatab seaduses sätestatud juhtudel (sh Euroopa Komisjon on esitanud põhjendatud taotluse) põhivõrguettevõtja nõuetekohasuse hindamise. Seejuures teatab Konkurentsiamet viivitamata Euroopa Komisjonile need asjaolud, mis võimaldavad kolmandast riigist pärit isikul omandada kontrolli põhivõrguettevõtja üle. Kui Konkurentsiamet teeb nõuetekohasuse hindamise kohta eitava otsuse ja see erineb Euroopa Komisjoni arvamusest, avaldab Konkurentsiamet oma otsuse koos põhjendustega ning koos Euroopa Komisjoni arvamusega Euroopa Liidu Teatajas.

Vastavalt seadusele on Konkurentsiametil kohustus teha turuosalistele rikkumise korral ettekirjutusi rikkumise lõpetamiseks, rikkumise tagajärgede kõrvaldamiseks või rikkumise heastamiseks või muude toimingute tegemiseks. Ettekirjutusega pandud kohustuse täitmata jätmise korral võib kohaldada sunnivahendit asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud

korras. Sunniraha ülemmäär on 1300 eurot. Käesoleva seaduse põhivõrguettevõtja juhtimist sätestavate nõuete täitmata jätmise korral on põhivõrguettevõtja suhtes rakendatava sunniraha ülemmäär üheksa miljonit eurot, kusjuures ettekirjutusega taotletava eesmärgi saavutamiseks rakendatav sunniraha ei või kokku ületada üheksat miljonit eurot. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale võib esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus Konkurentsiameti otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada.

Konkurentsiamet on seadusest tulenevate ülesannete täitmisel sõltumatu. Ametil õigused ja kohustused turu jälgimiseks nii eelkirjeldatud ELTS kui ka konkurentsiseaduse (KonkS) alusel. Juhul kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamist või muid konkurentsialaseid rikkumisi ei saa lahendada eriseaduse alustel on võimalik menetleda neid KonkS alusel. Ameti sõltumatus on tagatud Vabariigi Valitsuse seaduse § 93 lg 6 punktiga 1, mille kohaselt ei laiene seaduses sätestatud teenistusliku järelevalve kord riikliku järelevalve toimingutele ning riikliku sunni kohaldamisel antud otsustele, seega – seaduse kohaselt on ministeeriumi valitsemisala asutused riikliku järelevalve teostamisel ja riikliku sunni kohaldamisel sõltumatud. Kõikidel menetlusosalistel nii ettevõtetal kui ka tarbijatel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsused halduskohtus, kes teeb otsuse riikliku järelevalve teostamise ja riikliku sunni kohaldamise osas.. Lisaks on Konkurentsiamet iseseisev Riigikogu poolt kinnitatud eelarve kasutamise osas.

Avaliku teenistuse seaduse 08.07.2012 jõustunud muudatuse kohaselt määratakse Konkurentsiameti peadirektor ametisse viieks aastaks ning sama isikut ei tohi nimetada samale ametikohale rohkem, kui kaheks ametiajaks järjestikku. Esimene periood algas seaduse jõustumisest. Ametniku kohustused sh. ametniku tegevuspiirangud on sätestatud avaliku teenistuse seaduse peatükis 5, korrupsioonivastase seaduse peatükkides 1 ja 2 ning ameti sisekorraeeskirjades. Konkurentsiameti töötajad ja juhtimise eest vastutavad isikud tegutsevad turuhuvidest sõltumatult ning neile määratud reguleerimisülesandeid täites ei küsi ega võta vastu otseseid juhiseid üheltki riigiasutuselt ega muult avalik-õiguslikult või eraõiguslikult isikult.

3.2 Konkurentsi edendamine elektriturul

3.2.1 Elektri hulgiturg

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 40 lg 3)

2010. aasta aprillis alustas Eestis tegevust Põhjamaade elektribörs NPS. Aastal 2010 oli elektriturg avatud 28,4% ja 2011. aastal 33,2% ning 2012. aastal osteti börsilt elektrienergiat 37,6% ulatuses. 2012. aastal tegutses avatud turul kokku 213 vabatarbijat, kes ostsid elektrienergiat kas kahepoolsete lepingute alusel või elektribörsilt. 01.01.2013 avanes elektriturg kõigile ehk kõik elektritarbijad, kellel on kehtiv võrguleping, võivad endale valida sobiva elektrimüüja.

Elektritootjate ja hulgikauplejate tegevuse adekvaatseks hindamiseks on otstarbekas hinnata nende turuosa regionaalsel hulgiturul koostöös teiste Balti riikide elektrituru regulaatoritega. Tänu Eesti ja Soome vahelisele ühendusele EstLink 1 on Balti riikide elektrisüsteem integreeritud Soomega. Nüüdseks on Lätis ja Leedus elektriturg avatud ning plaanitava EstLink 2-ga tööle hakkamisega integreerub Eesti ja kogu Balti elektrisüsteem üha enam Põhjamaade elektribörsi NPS-ga.

2012. aastal toodeti (netootmine) elektrienergiat 10 526 GWh, võrreldes 2011. aastaga elektritootmine pisut langes (7,3%). 2012. aastal olid võrgukaod Eesti elektrienergia bilansis 879 GWh võrreldes 2011. aastaga võrgukaod langesid 7,4%. Eestisse imporditi 2012. aastal elektrienergiat 2 710 GWh, võrreldes 2011. aastaga import suurenes 60,4%. Elektrienergiat tarbiti 2012. aastal 7 407 GWh, tarbimine tõusis 8,2% võrreldes 2011. aastaga. Eestist eksporditi elektrit 2012. aastal 4 950 GWh, mis on 5,8% vähem, kui 2011. aastal. Tabelis 4 on toodud Eesti elektrienergia bilansi muutus 2011 ja 2012. aastal.

Tabel 4. Elektrienergia bilanss, GWh. Allikas: Statistikaamet

Elektrienergia bilanss, GWh	2011	2012	Muutus, %
Toodang (neto)*	11 356	10 526	-7,3
Import	1 690	2 710	60,4
Tarbimine	6 845	7 407	8,2
Kadu	949	879	-7,4
Ekspord	5 252	4 950	-5,8

Märkus: * v.a elektrienergia omatarve.

Tabelist 4 selgub, et Eestist eksporditakse naaberriikidesse elektrienergiat üle kahe korra rohkem, kui imporditakse. 2012. aastal imporditi elektrienergiat kokku 2 710 GWh, mis oli 60,4% rohkem võrreldes 2011. aastaga. Kõige rohkem imporditi Soomest 1 611 GWh, siis Lätist 554 GWh ja Leedust 545 GWh. Suurim muutus toimus Soomest imporditava elektri osas, kus imporditav elektrienergia kogus suurenes üle 2 korra. 2012. aastal eksporditi kokku 4 950 GWh, mis on ligi 6% võrra vähem kui 2011. aastal. 2012. aastal eksporditi Lätisse 2 500 GWh, Soome 428 GWh ja Leedusse 2 022 GWh. Tabelis 5 on toodud andmed piiriülese elektrikaubanduse kohta.

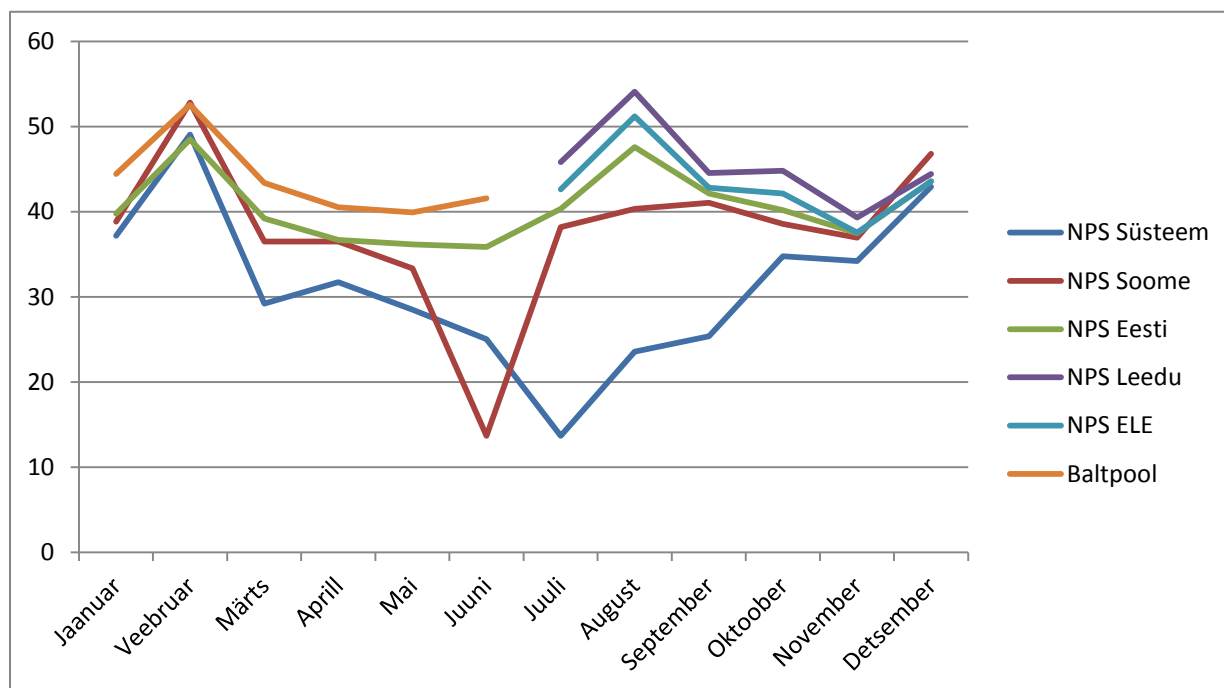
Tabel 5. Piiriülene elektrikaubandus, GWh. Allikas: Statistikaamet

Piiriülene elektrikaubandus, MWh	2011	2012	Muutus, %
Import kokku	1 690	2 710	60,4
sh Lätist	815	554	-32,0

sh Leedust	374	545	45,7
sh Soomest	501	1 611	221,6
sh Venemaalt	0	0	0,0
Eksport kokku	5 252	4 950	-5,8
sh Lätisse	2 084	2 500	20,0
sh Leedusse	1 482	2 022	36,4
sh Soome	1 686	428	-74,6
sh Venemaale	0	0	0,0

Joonisel 4 on toodud elektri börsihindade võrdlus NPS Süsteemi, NPS Eesti, NPS ELE, NPS Soome ja NPS Leedu ning Leedu elektribörsi Baltpool 2012. aasta kuu keskmiste hindade vahel. NPS ELE ja NPS Leedu elektribörsi hinnapiirkonnad alustasid tegevust 18.06.2012 ning Baltpool lõpetas 18.06.2012 tegevuse elektribörsi korraldajana. Hinnaerinevuste põhjusteks erinevates hinnapiirkondades on Eesti tootjate suur eksportvõime, elektrienergia defitsiit Lätis ja Leedus, Põhjamaade hüdroreservuaaride täituvus, ülekoormused Eesti–Läti vahelistel liinidel ja EstLink 1 toimunud rikked ja hooldused.

NPS Süsteemi, NPS Eesti, NPS ELE, NPS Soome, NPS Leedu ja Baltpool-i hinnad olid 2012. aastal langustrendis, mis tulenes pisut kõrgemast välistemperatuurist ja headest hüdroreservuaaride kogustest Põhjamaades. 2012. aasta juuli- ja augustikuus avaldasid NPS Eesti, NPS ELE ja NPS Leedu hinnale suuresti mõju Eesti ja Läti vaheliste liinidel olevad ülekandevõimsuste piirangud, mis kergitasid suuresti Balti NPS piirkondade hindu. Jooniselt 4 selgub, et erinevate hinnapiirkondade hindade volatiilsus elektribörsil on väga suur, NPS Eesti piirkonna hinda mõjutas peamiselt tarbimise erinevus suve- ja talvekuudel ja Eesti-Läti ülekandevõimsuste puudujääk, kuna Läti ja Leedu elektrisüsteemid on suvekuudel peamiselt defitsiidis.

Joonis 4. NPS Süsteem, NPS Eesti, NPS ELE, NPS Soome, NPS Leedu ja Baltpool keskmiste hindade võrdlus 2012. aastal kuude kaupa. Allikas: Nord Pool Spot

Tabelis 6 on toodud NPS hindade võrdlused 2011 ja 2012. aastal. NPS Eesti hinnapiirkonna keskmine hind oli 2012. aastal 39,20 €/MWh, mis oli 2011 hinnast peaaegu 10% madalam. Samamoodi langesid ka hinnad NPS Süsteemis, NPS Soome hinnapiirkonnas ja Baltpool-is. Peamiselt mõjutas elektrihinda Põhjamaade hea hüdroreservuaaride täituvus ja küllaltki soojad ilmad. 2012. Aastal oli NPS Eesti piirkonnas kõrgemaiks tunnihinnaks 300,01 €/MWh ja madalamaks tunnihinnaks kujunes 3,92 €/MWh.

Tabel 6. NPS Süsteemi, NPS Eesti, NPS ELE, NPS Soome ja Baltpool hindade võrdlus
Allikas: Nord Pool Spot

Hinnapiirkond	Ühik	Keskmine hind 2012	Maksimaalne hind 2012	Minimaalne hind 2012	Keskmine hind 2011	Muutus, %
NPS Süsteem	€/MWh	31,20	224,97	3,92	47,15	-33,8
NPS Soome	€/MWh	36,64	183,48	7,06	49,44	-25,9
NPS Eesti	€/MWh	39,20	300,01	3,92	43,37	-9,6
NPS ELE	€/MWh	42,63	105,06	7,38	-	-
NPS Leedu	€/MWh	45,50	200,59	9,97	-	-
Baltpool	€/MWh	43,74	72,11	18,15	45,26	-3,4

Tabelis 7 ja 8 on toodud välja päev-ette ja päevasisesel turul kaubeldud kogused. Päev-ette (Elspot) turul müüdud elektrikogused olid 2012. aastal kokku 4,1 TWh ning ostetud elektrikogused olid kokku 2,9 TWh.

Tabel 7. Kaubeldud kogused NPS Eesti hinnapiirkonnas Elspot turul. Allikas: Nord Pool Spot

Kaubeldud kogused NPS Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2011	2012
Päev-ette (Elspot) müüdud elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	TWh	5,2	4,1
Päev-ette (Elspot) ostetud elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	TWh	2,5	2,9

Päevasisesel (Elbas) turul müüdud elektrikogused olid 2012. aastal kokku 37,1 GWh ja ostetud elektrikogused oli kokku 38 GWh.

Tabel 8. Kaubeldud kogused NPS Eesti hinnapiirkonnas Elbas turul. Allikas: Nord Pool Spot

Kaubeldud kogused NPS Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2011	2012
Päevasisene (Elbas) müüdud elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	GWh	34,0	37,1
Päevasisene (Elbas) ostetud elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	GWh	38,3	45,2

Börsikorraldaja Nord Pool Spot AS ja süsteemihaldur Elering AS veebilehtedel on avalikustatud info tootmisandmete ja ülekandevõimsuste osas (sh katkestused) ning andmed kõigi NPS süsteemis olevate elektribörsi hinnapiirkondade kohta. Andmed on kergesti leitavad ja allalaetavad. Samuti tagab turu läbipaistvuse ühtne turukorraldus naaberriikidega.

Konkurentsiameti hinnangul on Eestil elektri hulgiturul toimunud ulatuslikud arengud seoses Balti riikide turgude avanemise ja elektribörsi tööleasumisega ning seda ilmestab aktiivne import ja eksport naaberriikidega. Paremaks elektrituru toimimiseks avatakse

2014. aastal Eesti-Soome vahele kõrgepinge alalisvoolühendus EstLink 2 ja lisaks alustab 2016. aastal tööd Leedu-Rootsi vaheline ühendus NordBalt. Samas Konkurentsiamet märgib ära, et käesoleval hetkel Eesti Energia AS omab endiselt Eesti hulgiturul olulist turujõudu, kuid mis oluliselt muutub, kui tööd alustab uus ühendus (Estlink 2) Eesti ja Soome vahel. Tugevamad ühendused Põhjamaadega tagavad tihedama konkurentsi tootjate vahel, läbipaistvamad ning madalamad hinnad tarbijatele ja eeldused toimivaks elektrituruks. Oluline on ka rõhutada, et Baltimaade elektrituru toimimise ja läbipaistvuse ning tugeva konkurentsi tagab ühtne turu korraldus.

3.2.2 Elektri jaeturg

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 40 lg 3)

2012. aastal valmistus Eesti avama oma elektriturgu täielikult 2013. aastaks. Vabatarbijate tarbimise osakaal moodustas 2012. aastal 2 785 GWh-ni, mis on 37,6% elektrienergia lõpptarbimisest. Tabelist 9 selgub, et vabatarbijate poolt ostetud elektrienergia kogused on aasta-aastalt suurenenud.

Tabel 9. Elektritarbimine Eestis ja vabatarbijate poolt ostetud elektrienergia kogused

Aasta	Tarbimine (ilma võrgukadudeta)	Müüdud vabatarbijatele
	GWh	GWh
2002	5 686	670
2003	6 013	760
2004	6 326	880
2005	6 403	850
2006	6 902	875
2007	7 180	985
2008	7 427	1089
2009	7 080	2015
2010	7 431	2110
2011	6 845	2375
2012	7 407	2785

Mittevabatarbijad olid 2012. aastal kohustatud ostma elektrienergiat teda teenindavalt võrguettevõtjalt, seega mittevabatarbijatel puudus elektrienergia tarnija vahetamise võimalus. Jaeturul suurima turuosaga ettevõtja on Eesti Energia AS. Andmed jaeturu kohta on toodud alljärgnevas tabelis 10.

Tabel 10. Üldised andmed jaeturu kohta

Aasta	Kogu- tarbimine (ilma kadudeta) GWh	Ettevõtjate arv, kelle turuosa ületab 5%	Sõltumatute elektri- müüjate arv*	Kolme suurima müüja turuosaga			Müüja vahetus		
				Suured ja väga suured tööstus- ettevõtjad	Keskmise ja väikese suurusega tööstus- ettevõtjad	Väike- ettevõtjad ja kodu- tarbijad	Suured ja väga suured tööstusette- võtjad	Keskmise ja väikese suurusega tööstus- ettevõtjad	Väike- ettevõtjad ja kodu- tarbijad

2001	5 607	1	0	100	93	93	0	0	0
2002	5 686	1	0	100	93	93	0	0	0
2003	6 013	1	0	100	93	93	1	0	0
2004	6 326	1	0	100	93	93	1	0	0
2005	6 403	1	0	100	93	93	1	0	0
2006	6 902	1	3	100	92	92	1	0	0
2007	7 180	1	3	100	92	92	0	0	0
2008	7 427	1	3	100	92	92	n/a	n/a	n/a
2009	7 080	1	4	100	93	93	n/a	n/a	n/a
2010	7431	1	4	100	94	94	80	n/a	n/a
2011	6845	1	5	100	93	93	116	n/a	n/a
2012	7407	1	5	100	93	93	116	n/a	n/a

* Märkus: Tabel 10 ei sisalda võrguettevõtjaid

Tabelist 10 nähtub, et 2012. aastal oli 5 erinevat võrguettevõtjast sõltumatud müüjat, kes müüsid vabatarbijatele elektrienergiat, mittevabatarbijad olid kohustatud ostma elektrienergiat võrguettevõtjalt või võrguettevõtja poolt nimetatud müüjalt.

Andmed lõpptarbija poolt makstava elektrienergia (võrguteenus + elekter) hinnakujunduse kohta on toodud alljärgnevas tabelis 11.

Tabel 11. Elektrienergia hinnad lõpptarbijale 2012. aastal

Hinnakomponendid	Ühik	Tarbija
Võrguteenus (põhitariif)	€senti/kWh	5,15
Elektrienergia hind ilma võrguteenuseta (KA-ga kooskõlastatud keskmine piirhind)	€senti/kWh	3,15
Elektriaktsiis	€senti/kWh	0,447
Taastuenergia toetus	€senti/kWh	0,97
Lõpptarbija hind käibemaksuta	€senti/kWh	9,72
Käibemaks 20%	€senti/kWh	1,94
Lõpptarbija hind koos käibemaksuga	€senti/kWh	11,66

Konkurentsiametil oli 2012. aastal elektrituruseaduse alusel kohustus kooskõlastada mittevabatarbijatele müüdava elektrienergia keskmine hind ning selle raames ka AS-i Narva Elektriijaamad tootmishind. Konkurentsiametil oli õigus kontrollida ka turgu valitseva seisundiga müüja ning tootja poolt müüdava elektrienergia hindu ning teostada järelevalvet elektrituru toimimise üle nii elektrituru- kui ka konkurentsiseaduse alusel. Elektrituruseaduse alusel on üksikasjalikult reguleeritud võrguettevõtjate tegevus – nende õigused ja kohustused. Kuigi ka konkurentsiseadus sätestab elektrivõrkude kui olulist vahendit omavate ettevõtjate kohustused, on võrkude regulatsioonil otstarbekas rakendada antud sektori eriseadust.

Konkurentsiameti hinnangul oli 2012. aastal elektri jaeturul tagatud elektrienergia hindade, hinnamuutustest etteatamise ja lepingu tüüptingimuste nõuetekohane avalikustamine.

Konkurentsiameti hinnang jaeturule peale elektrituru avanemist

01.01.2013 avanes elektriturg kõigile tarbijatele Eestis. Tarbijale tähendab turu avanemine võimalust valida enda jaoks sobivaim elektrimüüja olenemata sellest, millise ettevõtjaga on tal võrguteenuse leping. Ettevõtja on aga olukorras, kus tal tuleb klientide võitmise nimel

rohkem pingutada. Elektri hind tekib avatud turul võrdsetes konkurentsitingimustes. 2012. aasta lõppemisega kaotasid kehtivuse kõik varasemad elektrilepingud. Kui tarbija ühegi elektripakkujaga lepingut ei sõlminud, siis varustab teda elektrienergiaga (üldteenuse raames) võrguettevõtja, kelle piirkonnas tarbimiskoht asub. Üldteenuse hinna aluseks on eelmise kuu kaalutud keskmine börsihind, millele on lisatud ettevõtja põhjendatud kulud ja mõistlik kasum.

Elektrimüüjad, kes pakuvad avatud turul hinnapakette, on 13. Eleringi andmetel seisuga 30.06.2013 oli 74% elektrienergia tarbimiskohtadest sõlminud lepingu elektri ostuks ja 26% tarbimiskohtadest kasutas üldteenust. Suurimat elektrimüügi osakaalu hoiab Eesti Energia AS 69,8%, järgnevad Elektrum Eesti AS 13,0%, 220 Energia OÜ 1,5% jne.

3.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p o ja 37 lg 4 p b)

Eesti elektriturgu iseloomustas üleminekuperiood turu avamiseks aastani 2013, seega toimis konkurents elektriturul ainult suurtarbijatele, kelle aastane elektrienergia tarbimine oli üle 2 GWh-ni. Aastal 2011 oli elektriturv avatud 33,2% ning aastal 2012 37,6%.

Konkurentsi edendamiseks on vajalik erinevate tootjate ja müüjate olemasolu. Samuti on oluline luua keskkond, kus liiguks info elektrimüüjate ja tarbijate vahel. 2007. aastal vastu võetud elektrituruseaduse muudatusega kehtestati Eestis toetuskeem taastuvenergia tootmiseks, mis on viimastel aastatel toonud turule mitmeid uusi elektritootjaid, eelkõige tuuleelektritootjaid. Kasvanud on ka puidu kasutus elektrienergia tootmises, mille tulemusena on hoogustunud elektri- ja soojuse koostootmisjaamade turule tulek. 2012. aastal oli sõltumatuid elektrienergia müüjaid Eestis 5, kuid turu avanemisega nende arv suurenes kuni 13-ni, kes pakuvad avatud turu tingimustes tarbijatele hinnapakette. Samas on kõigil võrguettevõtjatel õigus ja kohustus elektrienergiat müüja (alates turu avanemisest vaid väiketarbijatele üldteenuse raames). Selleks, et üleminek toimiks vabaturule sujuvalt, tekiks aus konkurents ja elektriturv toimiks efektiivselt, on vajalik tagada võimalikult korrektne protseduuriline pool. Selleks töötas Elering AS välja turuosalistele mõeldud andmevahetusplatvormi ehk andmelao AVP, mille üldeesmärgiks on efektiivse ja turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipi arvestav andmevahetuse protsesside tagamine elektrituru täielikul avamisel. Andmevahetusplatvormi toimivus on oluliseks eelduseks, et elektritarbijaid saaksid alates 2013. aastast valida ja muuta elektrienergia müüjaid ning kogu tarbija poolt tarbitud kogus jõuaks elektrimüüjani. Seega on tähtis tarbijate teadlikkus, kuna ka see on oluline sisend konkurentsi edendamiseks. Samuti on aktuaalne teema elektrikaubanduse põhimõtete sätestamine kolmandate riikide, kes ei kuulu EL-i.

Konkurentsi ameti hinnangul on Eestis üldine keskkond hea uute elektrienergia tootjate ja müüjate turule tulekuks. 2012. aasta lõpul lisandus mitu uut elektrienergia müüjat turule. Nii tootjad kui müüjad vajavad turul tegutsemiseks tegevuslube, mida annab välja Konkurentsiamet vastavalt elektrituruseadusele.

3.3 Elektrienergia varustuskindlus

3.3.1 Nõudluse ja pakumise tasakaalu jälgimine

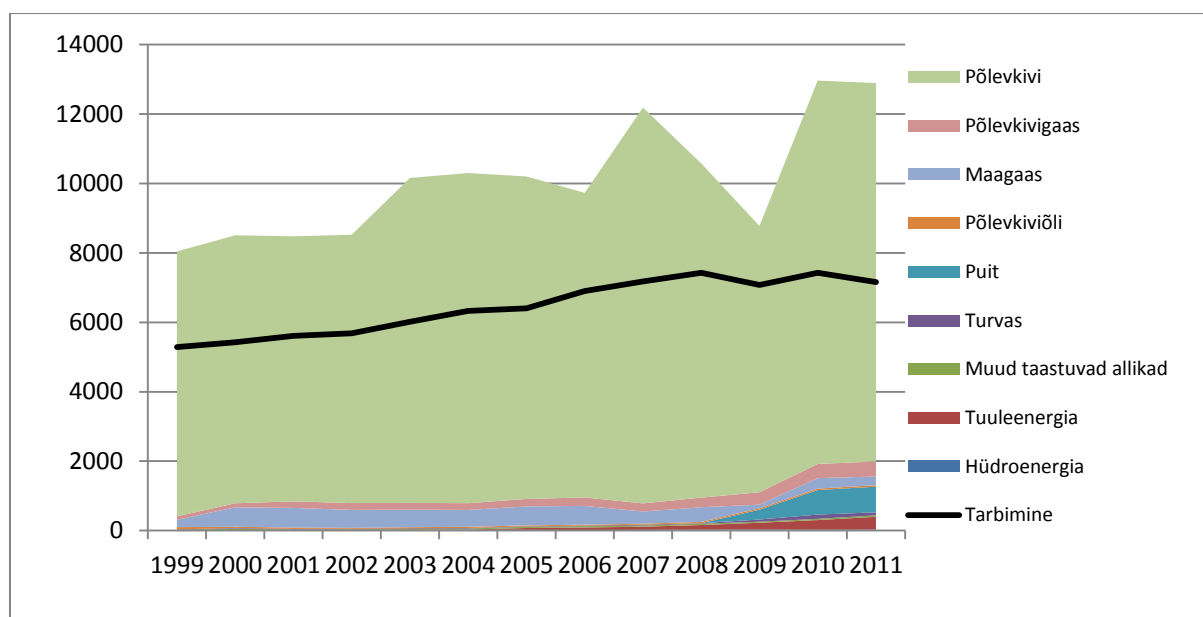
(Direktiiv 2009/72/EÜ art 4)

Eestil on piisavalt tootmisvõimsusi, suutes katta oma sisemaise elektritarbimise vajaduse ning eksportides elektrienergiat peamiselt Lätisse ja Leedusse. 2012. aastal toodeti elektrienergiat siseriiklikult 10 526 GWh ja imporditi elektrienergiat 2 710 GWh. 2012. aastal tarbiti elektrienergiat siseriiklikult 7 407 GWh, võrgukaod olid 879 GWh ning elektrienergiat eksporditi 4 950 GWh. Tabelis 12 on toodud elektrienergia bilanss 2002. aastast kuni 2012. aastani.

Tabel 12. Eesti elektrienergia bilanss GWh. Allikas: Statistikaamet

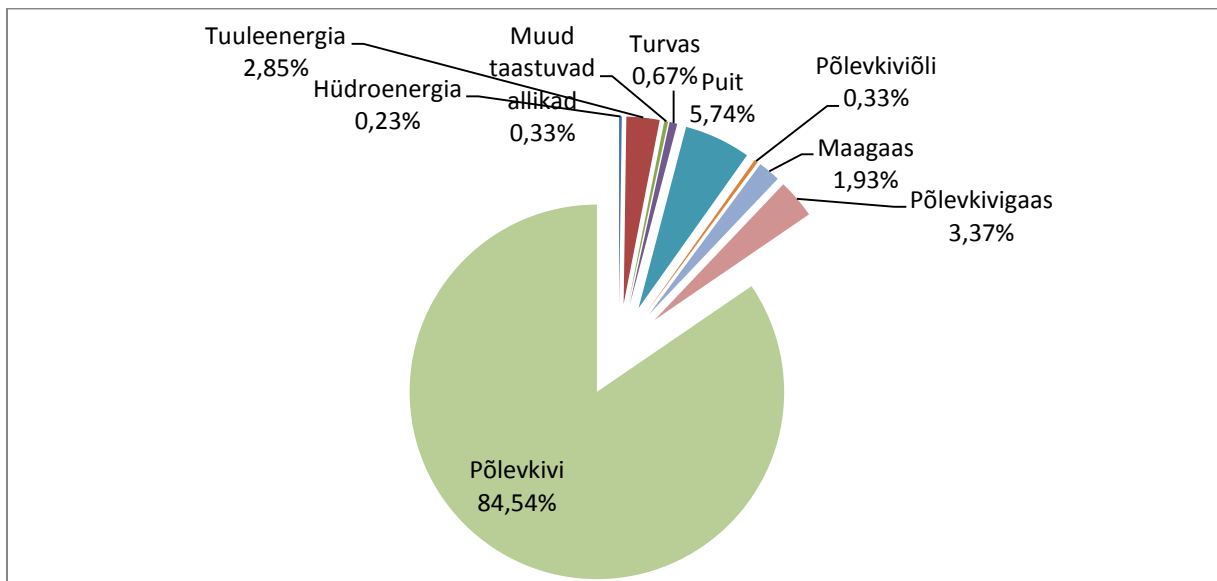
Elektrienergia bilanss, GWh	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Toodang (neto)	7 634	9 101	9 232	9 114	8 728	10 954	9 498	7 884	11 732	11 356	10 526
Import	412	93	347	345	251	345	1 369	3 025	1 100	1 690	2 710
Tarbimine	5 686	6 013	6 326	6 403	6 901	7 180	7 427	7 080	7 431	6 845	7 407
Kadu	1 258	1 192	1 112	1 103	1 077	1 354	1 130	886	1 047	949	879
Ekspord	1 102	1 989	2 141	1 953	1 001	2 765	2 310	2 943	4 354	5 252	4 950

Eesti energiaportfell on energeetiliselt sõltumatu, kuna enamus elektrienergiat toodetakse kodumaisest põlevkivist (vt joonis 6). Elektrienergia tootmise vähenemine toimus 2008. aastal, kuna sellel ajal oli terves maailmas üldine majanduslangus, mõjutades oluliselt elektrienergia tarbimist. Alates 2009. aastast hakkas vaikselt tõusma elektri tootmine, mis tulenes majanduse olukorra paranemisest. Kuigi jätkuvalt on põlevkivi osakaal kõige suurem Eestis üldisest elektrienergia portfelist, on pidevalt tõusnud elektrienergia tootmine taastuvatest energiaallikatest. Joonisel 5 on elektrienergia tootmine erinevate kütuse liikide kaupa 2000. aastast kuni 2011. aastani (2012. aasta andmed avalikustab statistikaamet 2013. aasta suve lõpus).

Joonis 5. Elektrienergia tootang Eestis kütuseliikide kaupa 2000 – 2011, GWh. Allikas: Statistikaamet.

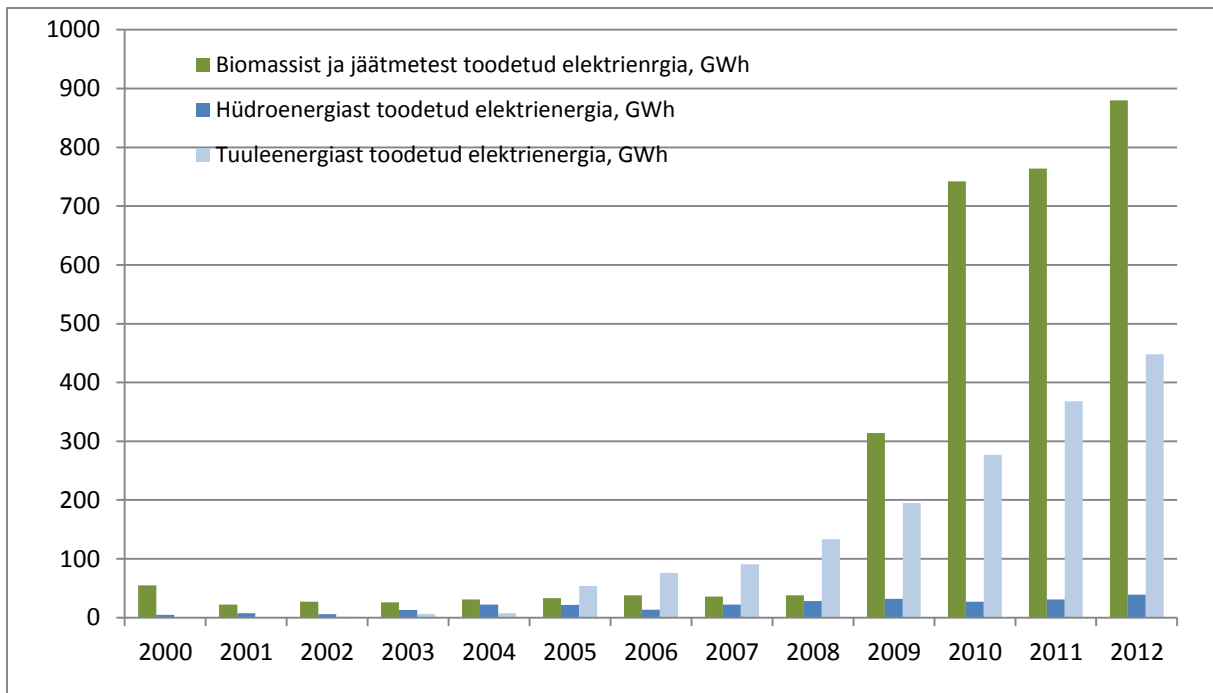
Joonisel 6 on toodud detailsemalt elektrienergia tootmiseks kasutatavate kütuste ja energiaallikate osakaal 2011. aastal.

Joonis 6. Elektrienergia tootmiseks kasutatavad energiaallikad 2011. aastal. Allikas Statistikaamet.

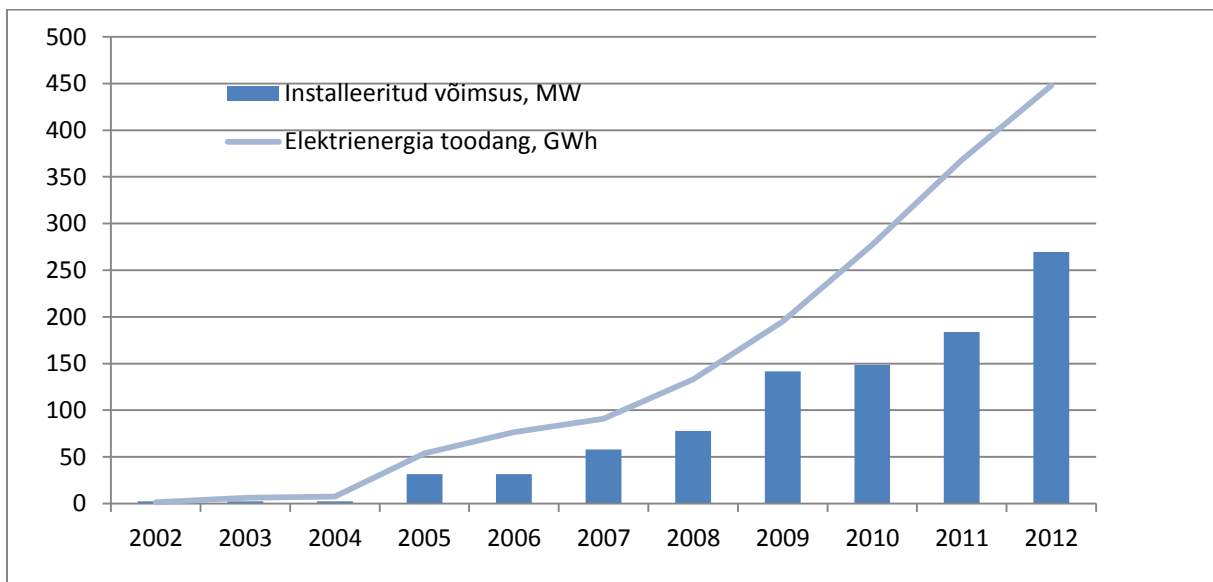
Jooniselt 6 selgub, et 2011. aastal toodeti elektrienergiat põlevkivist 84,5% ning muudest mittetaastuvatest allikatest 12,1% ning taastuvatest allikatest 3,4%. Kõige rohkem taastuvatest allikatest toodeti elektrit tuuleenergiast 2,9%.

Joonistelt 5 ja 7 nähtub, et üha rohkem elektrienergiat toodetakse taastuvatest energiaallikatest. 2007. aastal muudeti elektrituruseaduses taastuenergia toetuste määrasid, mis tõi kaasa uute taastuvatel energiaallikatel põhinevate jaamade lisandumise. Taastuenergia kogus kasvas 2011. aastal võrreldes 2010. aastaga ligi 10 % ning seda eelkõige Narva elektrijaamade biomassist toodetud elektrienergia kasvust, kuid ka tuuleenergia toodangu kasvust. Tuuleenergia kasvu põhjustas uute tuuleparkide lisandumine elektrienergia bilanssi. 2012. aastal on lisandunud nii uusi koostootmisjaamu, mis põhinevad biomassil, kui ka uued tuulepargid. Uued lisandunud tootmisvõimsused on kasvatanud oluliselt taastuvatel energiaallikatel toodetud elektrienergiat.

Joonis 7. Taastuvenergia allikatel põhinev elektrienergia tootmine 2000 – 2012. aastal

Kõige suurema osa Eesti taastuvelektri toodangust moodustab biomassil ja jäätmetest toodetud elekter, mille aastane toodang oli 2012. aastal 880 GWh. Märkatavalt väiksema osa moodustab tuulest toodetud elektrienergia, tuuleparkide koguvõimsus oli 2012. aasta lõpu seisuga 269 MW ja elektrienergia toodang oli kokku 448 GWh (vt joonis 8). Kõige väiksema osa taastuvenergia tootmisvõimsustest moodustavad hüdroelektrijaamad, millede koguvõimsus oli 2011. aastal 4 MW ja aastane toodang oli kokku 39 GWh.

Joonis 8. Tuuleenergia installeeritud netovõimsus ning elektrienergia tootmine 2002 – 2012. Allikas: Eesti Tuuleenergia Assotsiatsioon

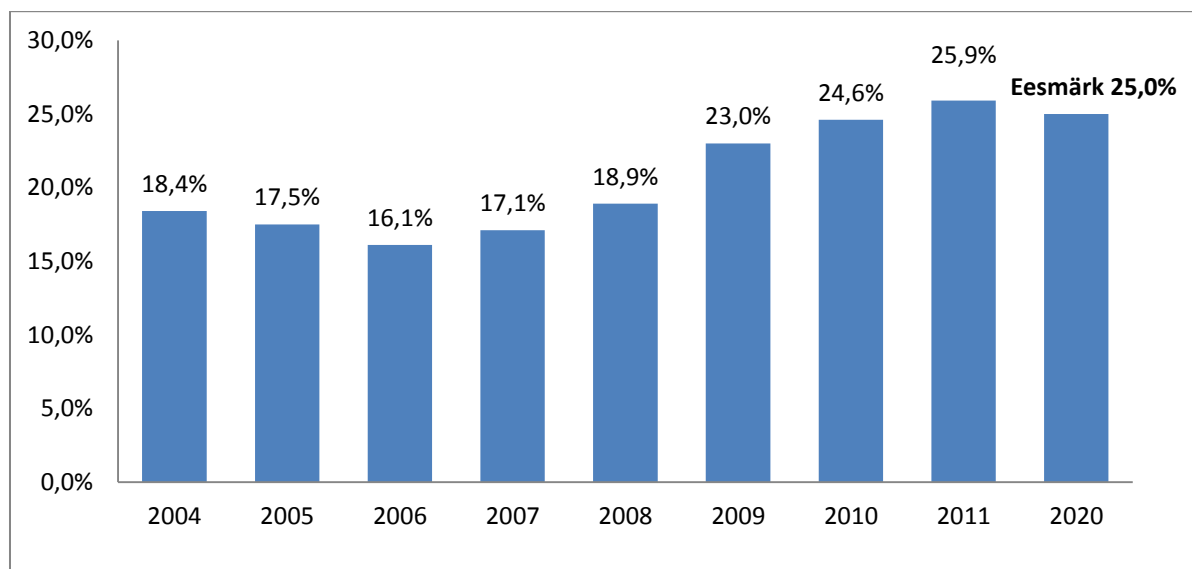
Euroopa Ülemkogu võttis 2007. aasta märtsis vastu Euroopa Liidu (edaspidi EL) Energiapoliitika tegevuskava 2007–2009 (edaspidi EL Energiapoliitika), mille eesmärkideks oli:

- tõsta energia varustuskindlust;
- tagada Euroopa konkurentsivõimeline ja taskukohane energia;
- soodustada keskkonna jätkusuutlikkust ja võidelda kliimamuutustega.

EL Energiapoliitika rakendamiseks välja töötatud meetmete paketist ehk nn kliimapaketist, mis esitati 23.01.2008 (koosneb 4 direktiivist ning 1 otsusest), on olulisimad sihtväärtused energia efektiivsuse, taastuvenergiaallikate ja biokütuste kasutusele, sealhulgas keskkonnasõbraliku süsinikdioksiidi kogumise ja ladustamise kohta aastaks 2020:

- vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid vähemalt 20% võrra võrreldes baasaastaga 1990 (2005. aastaks oli vähendatud 6%);
- tõsta taastuvenergia osakaal 20%-ni primaarenergia lõpptarbimisest (2005. aastal oli EL keskmiseks osakaaluks 8,5%);
- saavutada 20% efektiivsem energia kasutamine primaarenergia lõpptarbimises;
- suurendada biokütuste osakaalu transpordikütustes 10%-ni eeldusel, et õnnestub välja töötada teise põlvkonna biokütused.

Eesti võttis kohustuseks saavutada 2020. aastaks taastuvenergia osakaal 25% kogu primaarenergia lõpptarbimisest. Jooniselt 9 nähtub, et taastuvenergia osakaal lõpptarbimises on iga-aasta pidevalt tõusnud. Eurostati andmetel moodustasid 2011 a. primaarenergia lõpptarbimisest 25,9 % taastuvad energiaallikad. Elektrienergia tootmisel taastuvenergia kasutamine siiski nii suur pole ja jätkuvalt 90% Eestis toodetud elektrienergiast toodetakse mittetaastuvatest allikatest. Eurostati andmed sisaldavad erinevaid energia liike nii elektrit, jahutust, transporti kui ka kütet.

Joonis 9. Taastuvenergia valdkondlik (elektri-, kütte- ja jahutus- ning transpordisektor) osakaal energia lõpptarbimises. Allikas: Eurostat

3.3.2 Vahendid tipukoormuse katmiseks (Direktiiv 2009/72/EÜ art 4)

Eesti elektrisüsteemi tarbimise tipukoormus oli 2012. aasta veebruaris 1572 MW. Installeeritud kasutatavaid netootmisvõimsusi oli 2278 MW, mis peab tagama tiputarbimise katmise ja süsteemi valmisoleku tarbimiskasvu ja avariide puhul (vt tabel 13). Elering AS on prognoosinud 2020. aastaks tipukoormuse kasvu kuni 1 636 MW ja installeeritud kasutatavate netovõimsuste kasvu kuni 2252 MW. Elering AS poolt esitatud prognoosis toodud

netootmisvõimsusega on võimalik katta siseriiklik tipukoormus, olemasolevate ühenduste ja jaamadega, kuna Eesti elektrivarustuse seisukohalt on äärmiselt oluline, et olemasolevad installeeritud tootmisvõimsused kataksid süsteemi tipukoormuse.

Tabel 13. Elektrienergia tipukoormus ja installeeritud kasutatav netovõimsus ning prognoosid kuni 2020. aastani. Allikas: Elering AS

Aasta	Elektrienergia tarbimine (tarbimine + kadu), MWh	Tipukoormus, MW	Installeeritud võimsus, MW
2001	6 968	1 321	2 876
2002	6 944	1 336	2 726
2003	7 205	1 475	2 723
2004	7 438	1 318	2 675
2005	7 506	1 331	2 230
2006	7 978	1 555	2 059
2007	8 534	1 537	2 052
2008	8 557	1 525	1 960
2009	7 966	1 535	1 976
2010	8 478	1 587	1 871
2011	7 824	1 517	2 015
2012	8 139	1 572	2 278
	Eeldatav kasv (tarbimine + kadu), TWh	Eeldatav kasv, MW	Installeeritud netovõimsus, MW
2013	8,4	1 506	2 027
2014	8,6	1 524	2 037
2015	8,9	1 543	2 037
2016	9,1	1 559	2 253
2017	9,3	1 576	2 252
2018	9,5	1 595	2 252
2019	9,8	1 615	2 252
2020	10,1	1 636	2 252

Eesti varustuskindlust suurendab ka uue Elering AS avariireservjaama valmimine avariireservi hoidmiseks Eesti territooriumil. Esimene etapp valmis 2013. aasta kevadel võimsusega 110 MW ja teine etapp võimsusega 140 MW planeeritakse töösse viia 2014. aasta septembris.

Lisaks tootmisvõimsustele on Eestil vahelduvvoolu ühendused Venemaaga vastavalt kolm 330 kV õhuliini (500-650 MW) ja Lätiga kaks 330 kV õhuliini (500-900 MW) ning 150 kV alalisvooluühendus Soomega (350 MW). 2014. aastal lisandub Soome- Eesti vaheline teine 450 kV alalisvooluühendus võimsusega 650 MW. Seega on Eestil käesoleval ajal ühendusi naaberriikidega koguvõimsuses 1035-1900 MW ja 2020 aastaks 2000-2550 MW. Oluline on meele pidada, et olenevalt temperatuurist, transiidist ja remontidest võib ühenduste läbilaskevõime oluliselt väheneda. Lisaks tuleb arvestada olukorraga, kus tootmisvõimsuste puudujääk on Lätis, Leedus ja Kaliningradis, mis tähendab, et Läti ühenduste kaudu toimub pigem elektrienergia eksport kui import. Lisaks Eesti ühendustele on Balti riikidel ühendused ka Leedu ja Poola ning Leedu ja Valgevene vahel ning rajamisel on uus alalisvooluühendus Leedu ja Rootsi vahele.

Kokkuvõtvalt ületasid 2012. aastal Eestis installeeritud tootmisvõimsused süsteemi tipukoormuse ning eeldatavalt jätkub selline tendents vähemalt 2020. aastani.

3.3.3 Investeeringud tootmisvõimsustesse ja elektrivõrkudesse seoses varustuskindluse tagamisega

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p r)

Käesolevas peatükis on Konkurentsiamet analüüsinud tarbimisvõimsuse katmist aastani 2020 võttes arvesse põhivõrguettevõtja Elering AS poolt koostatud *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruande* tootmisvõimsuste analüüsi.

Elering AS koostatud varustuskindluse aruanne

Süsteemihalduri ja põhivõrguettevõtja Elering AS poolt koostatud *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruandes* käsitletakse elektrienergia pakkumise ja nõudluse prognoosi järgmise viie aasta kohta, olemasolevaid tarnevõimalusi; kavandatavaid ja ehitusjärgus tootmiseadmeid; võrkude kvaliteeti ja võrkude hooldamise taset; prognoositava maksimaalse nõudluse (tipunõudluse) rahuldamise meetmeid ja võimsuse puudujäägi korral rakendatavaid abinõusid; võrgu talitluskindlust; eeldatavat elektrienergia varustuskindluse olukorda ajavahemikuks 5–15 aastat põhivõrguettevõtja ja talle teadaolevaid naaberriikide asjaomaseid investeerimiskavasid järgmiseks viieks kalendriaastaks piiriüleste võrkudevaheliste ühenduste rajamise kohta. Nimetatud aruanne esitatakse Euroopa Komisjonile, MKM-le ning Konkurentsiametile. Seega on Elering AS koostatava aruande üheks osaks anda ka hinnang vajalike investeeringute kohta tootmisvõimsustesse. Võttes aluseks Elering AS koostatud analüüsi, võib Konkurentsiamet kohustada põhivõrku korraldama konkursi uute tootmisvõimsuste installeerimiseks. Tabelis 14 on toodud Eesti elektrisüsteemiga ühendatud tootmiseadmed seisuga jaanuar 2013.

Tabel 14. Eesti elektrisüsteemiga ühendatud tootmiseadmed

Elektrijaam	Installeeritud netovõimsus, MW	Võimalik tootmisvõimsus, MW
Narva Elektriijaamad	2023	1942
Iru koostootmisjaam	156	150
Ahtme koostootmisjaam	24,4	5
VKG Põhja ja Lõuna elektriijaamad	61	61
Tartu Elektriijaam	22,1	22,1
Tallinna Elektriijaam	21,5	21,5
Pärnu Elektriijaam	21,5	21,5
Tööstuste- ja väike koostootmisjaamad	55	49
Hüdroelektriijaamad	4	3
Elektrituulikud	258	0
Kokku	2646,5	2275,1

2012. aastal ühendati Eesti elektrisüsteemi põhivõrku järgnevad tootmiseadmed:

- Helme koostootmisjaam 6,5 MW;

- Paldiski tuulepark 22,5 MW;
- Eesti Energia AS Paldiski tuuleelektrijaam 22,5 MW;
- Narva tuulepark 39,1 MW.

2012. aastal ühendati Eesti elektrisüsteemi jaotusvõrku järgnevad tootmisseedmed:

- Sikassaare tuulepark 1,8 MW;
- Aravete koostootmisjaam 2,0 MW;
- Kuressaare koostootmisjaam 2,3 MW;
- Oisu biogaasijaam 1,2 MW

AS Narva Elektrijaamad elektrienergia tootmisvõimsused

2012. aasta seisuga on AS Narva Elektrijaamad Eesti Elektrijaama ja Balti Elektrijaama elektrienergia tootmiseks kaksteist plokki, millede installeeritud netovõimsus on 1952 MW. Eelnimetatud plokkidest nr 8 ja nr 11 on rekonstrueeritud keevkiht tehnoloogial põhinevad energiaplokid vastavalt netovõimsusega 194 MW ja 192 (170) MW ning vastavad täielikult keskkonnanõuetele. Samas hakkavad kehtima mitmed keskkonnaalased nõuded, mis piiravad AS-l Narva Elektrijaamad kasutada elektrienergia tootmiseks olemasolevaid plokkke täiel määral.

Konkurentsiametil olevate andmete alusel alates 2020. aastal võimalik AS-s Narva Elektrijaamad kasutada:

- DeSOx/DeNOx filtritega rekonstrueeritud plokkke (nr 3, 4, 5, 6) netovõimsusega **666 MW**;
- olemasolevaid rekonstrueeritud keevkiht plokkke (nr 8, 11) netovõimsusega **386 MW**;
- vastavalt tööstusheitmete direktiivile piiratud kasutustundidega plokkke (nr 1, 2, 7) netovõimsusega **626 MW**;
- uus energiablokk, mille kohta on otsus tehtud ja ehitamine toimub netovõimsusega **274 MW**

Kavandatavad ja ehitusjärgus soojuselektrijaamad

Kavandamisel ja ehitusjärgus tootmisseedmed, millega tagatakse järgnevate tootmisvõimsuste lisandumine:

- Enefit Elektrijaam
- Iru Jäätmepeletusjaam
- Narva EJ uus 1. plokk
- Narva EJ uus 2. plokk (kavandamisel, lõplikku ehitusotsust ei ole veel tehtud)

Taastuvates energiaallikatest lisanduvad tootmisvõimsused

Tuuleelektrijaamadele on sõlmitud liitumislepinguid kokku 844,2 MW ulatuses ja koostootmisjaamadele on sõlmitud liitumislepinguid 102 MW ulatuses. Liitumispunkte on tuuleelektrijaamadele valmis ehitatud 744,2 MW ulatuses ning koostootmisjaamadele 80,5 MW ulatuses. Võrguühenduste rajamine on tuuleelektrijaamale Püssis 100 MW ulatuses ja koostootmisjaamadele 21,5 MW ulatuses.

Olemasolevate liitumisühenduste juures on täielikult või osaliselt paigaldamata elektrituulikuid ligi 482,8 MW ulatuses. Liitumisühendused, mis on küll valmis ehitatud, kuid mitte kasutusele võetud, on Balti (81 MW), Allika (75 MW), Püssi (150 MW ja 48 MW) Lõpe (17 MW) ja Sindi (50 MW) alajaamades – kokku 468,9 MW. Liitumisühendused on valmis ehitatud, kuid tuulikud on osaliselt paigaldamata 61,8 MW ulatuses.

Investeeringud ülekandevõrkudesse

Ka järgnevatel aastatel on ettevõtja tähelepanu investeeingutel, mis parandavad varustuskindlust ja ühendusi naaberriikidega. Euroopa ja Põhjamaade elektrisüsteemi jaoks 2012. aastal välja antud ENTSO-E kümne aasta arengukava kohaselt on üheks prioriteetseks elektrivõrgu arengusuunaks Põhjamaade ja Mandri-Euroopa vaheliste liinikoridoride tugevdamine ja läbilaskevõimete suurendamine.

Lisaks otseühendustele Skandinaavia ja Kesk-Euroopa vahel on väga oluliseks alternatiivseks elektrikoridoriks saamas läbi Baltimaade kulgev ülekandevõrk. Elering AS kõige tähtsamad projektid on aastaks 2014 valmiv teine Eesti-Soome vaheline kõrgepinge alalisvooluühendus EstLink 2, kaks Kiisale rajatavat kiiresti käivituvat avariireservjaama võimsusega 110 MW (valmib 2013. aastal) ja 140 MW (valmib 2014. aastal), Aruküla 330/110 kV alajaama rekonstrueerimine (teostati 2012. aastal) ning Tartu-Viljandi-Sindi 330 kV liin. Lisaks panustab Elering AS oluliselt elektrivarustuse kindluse ja kvaliteedi parandamise üle terve Eesti. 2012. aastaks on rekonstrueeritud suurem osa piirkondlike tarbimiskeskuste jaoks olulisi alajaamu.

Siseriiklik ülekandevõrk

Eesti sisese 110-330 kV elektrivõrgu olukord on Elering AS hinnangul rahuldav. Olemasolev riigisisene ülekandevõimsus on piisav, tagades Eesti elektrisüsteemi tarbijatele nõuetekohase varustuskindluse tipukoormuse ajal.

Eesti siseriiklikud võimsusvood liiguvad hetkel põhiliselt Narva-Tallinn ja Narva-Tartu suunal, kus asub ka enamus tarbimiskeskusi (vaata joonis 2). Narva-Tartu suunalise ühenduse läbilaskevõime on piisav. Lisaks Tartu piirkonna tarbimise katmiseks kasutatakse seda ristlõiget ka elektri ekspordiks Lätisse ja Leedusse ning transiidiks Venemaalt Lätisse, Leedusse ja Kaliningradi. Siseriiklikult on Tallinna piirkonna varustuskindlust ning sellesuunalist läbilaskevõimsust aidanud suurendada 2010. aastal lõpetatud Kiisa 330/220/110 kV alajaama ning Balti-Püssi 330 kV õhuliini rekonstrueerimine. Tallinna ja Harjumaa varustuskindluse tagamiseks rekonstrueeriti 2012. aastal Aruküla alajaam. Lisaks valmis Ahtme alajaama renoveerimine, Tapa alajaama rekonstrueerimine ning Tsirguliina alajaama rekonstrueerimine. Kuni 2015. aastani jätkub olemasolevate 330 kV liinide ning alajaamade uuendamine ja rekonstrueerimine kui ka uute liinide rajamine vastavalt investeeingute kavale.

Arvestades elektrivõrgu arengukava on eeldatav, et elektrivõrgu varustuskindluse tase 15 aasta perspektiivis saab olema hea ning elektrivõrgu areng toetab ka uute elektritootmisallikate lisandumist ning elektrituru üldist arengut ja integreerimist naabersüsteemidega.

Ühendused naaberriikidega

Eestil on täna kokku kuus olulist elektrivõrgu otseühendust kolme naaberriigiga – Venemaa, Soome ja Lätiga. Venemaaga on Eesti elektrivõrk seotud kolme 330 kV õhuliiniga, Lätiga on kaks 330 kV vahelduvvooluühendust ning Soomega seob Eestit veealune alalisvoolu 350 MW merekaabel.

2011. aasta alguses alustati teise Eesti ja Soome vahelise merekaabli EstLink 2 ehitustöödega ning uus 170 kilomeetri pikkune ühendus alustab oma tööd eeldatavalt 2014. aasta alguses.

Ehitatava alalisvoolu ühenduse nimivõimsuseks on 650 MW nimipingega 450 kV. EstLink 2 tulekuga kaob pudelikael Eesti ja Soome vahelt, kuid Balti riikide suuremahulise impordi korral Põhjamaadest võivad piirangud Eesti-Läti-Pihkva ristlõikel esineda ka pikemas perspektiivis.

Kokkuvõtvalt on Konkurentsiamet seisukohal, et lähtudes teadaolevatest andmetest tootmisvõimsuste ja riikidevaheliste ühenduste osas ning süsteemihalduri poolsest tarbimisprognoosist ei ole Eestil täna ja hinnanguliselt kuni 2020. aastani probleeme elektrienergia varustuskindluse osas, vaid vastupidiselt, installeeritud võimsused ja tootmine ületavad Eesti kodumaise nõudluse ja tarbimise tipu. Eesti elektri põhivõrku ja ühendustesse naaberriikide elektrisüsteemidega on teostatud ulatuslikud investeeringud, mis tagavad Eesti varustuskindluse ja elektrituru toimimise.

4. Maagaasi turu toimimine ja regulatsioon

4.1 Maagaasivõrgu regulatsioon

4.1.1 Omandiline eraldamine

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 10,11 ja 26 ning Määrus (EÜ) 715/2009)

Maagaasi siseturu ühiseeskirju käsitleva Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/73/EÜ menetlemise käigus taotles Eesti erandit ülekandesüsteemi halduri omandilise eraldamise sätte rakendamisel, lähtudes ühe gaasitarnijaga isoleeritud gaasiturust. Direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 49 näeb Eestile ette erandi ega nõua, et Eesti teostaks ülekandesüsteemi omandilist eraldamist gaasi tootjast ja müüjast seni, kui mistahes Balti riik või Soome ei ole otseselt ühendatud muu liikmesriigi kui Eesti, Läti, Leedu ja Soome ühendatud maagaasi võrku.

Tuginedes teiste riikide kogemustele, Euroopa Komisjoni energiapaketi majanduslike mõjude analüüsi järeldustele elektri- ja gaasiturust paketi rakendamisel jõudis Vabariigi Valitsus maagaasiseaduse muutmise eelnõu väljatöötamise käigus järeldusele, et teised mudelid peale omandilise eraldamise ei taga tegelikku konkurentsi ja Eesti puhul on gaasiturust arengu seiskohalt kõige proportsionaalsem realselt toimiv süsteemihalduri mudel müüjast ja importijast sõltumatu ülekandesüsteemi haldur (TSO – *transmission system operator*). Konkurentsi tekitamiseks on omandiline eraldamine vajalik, kuna puudub kindlus, et omandiliselt eraldamata maagaasi ülekandeteenuse osutaja teeks piisavalt investeringuid konkureerivatele maagaasi tarnijatele ligipääsu tagamiseks ülekandevõrgule.

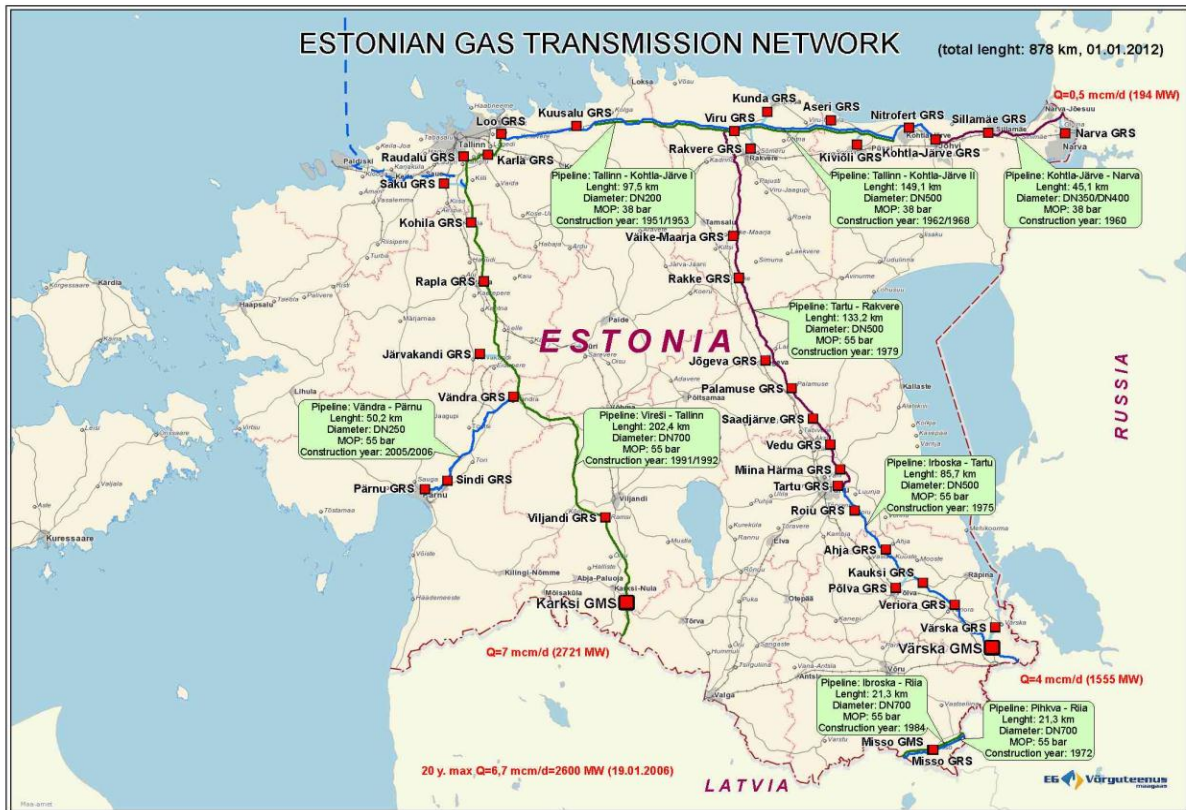
08.07.2012. aastal jõustus seadusemuudatus, millega Riigikogu tegi otsuse direktiivis 2009/73/EÜ nimetatud erandi mitterakendamise kohta tulevikus ning valis direktiivi täitmiseks täieliku omandilise eraldamise tee. Nimetatud muudatus loob eeldused reaalse maagaasi turu tekkimisele Eestis.

Seadus on koostatud selliselt, et praeguse süsteemihalduri ja ülekandevõrgu omaniku õiguste riive oleks minimaalne. Süsteemihalduril on aega kolm aastat, et viia end kooskõlla seaduse nõuetega. Kui süsteemihaldur ei suuda viia end vastavusse gaasi ülekandeteenust osutava ettevõtja juhtimise nõuetega, peab ta ülekandevõrgu võõrandama. Kui süsteemihalduri kontsernis jätkub maagaasi müügi- või tootmistegevus peale 2015. aastat, rakendatakse tema suhtes sunniraha. 31.12.2012 esitas süsteemihaldur EG Võrguteenus Konkurentsiametile kava omandilise eraldamise nõuete täitmise kohta. Kava kohaselt viiakse hiljemalt 01.01.2015. süsteemihaldur vastavausse maagaasiseaduses toodud nõuetele sh täieliku eraldamise osas ja sertifitseerimine Konkurentsiameti poolt vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 715/2009 artiklile 3.

4.1.2 Tehniline funktsioneerimine

AS EG Võrguteenus valduses on täna kogu Eesti ülekandevõrk 878 km, sh 36 gaasijaotusjaama (GRS) ja 3 gaasimõõtejaama (GMS) (vt joonis 15) ning 69% jaotusvõrgust - 1447 km, kõik kokku 2325 km. AS EG Võrguteenus rendib lepingu alusel antud gaasivõrgu varad AS-ilt Eesti Gaas. AS EG Võrguteenus on maagaasiseaduse mõistes kombineeritud gaasisüsteemi süsteemihaldur, kuna osutab korraka ülekande- ja jaotusteenust ja haldab gaasimõõtesüsteeme riigipiiril.

Eesti gaasi ülekandesüsteem moodustab osa endise Nõukogude Liidu ülekandevõrgust ning on seetõttu ühendatud Venemaa ja Läti gaasisüsteemidega. Eesti gaasisüsteemil puudub oma kompressorjaam ning gaasi ülekandeks vajalik rõhk tagatakse kas Venemaa ülekandesüsteemis asuvate kompressorjaamadega või Lätis asuvast Inčukalnsi maa-alusest gaasihoidlast.

Joonis 10. Eesti gaasisüsteemi ülekandevõrk. Allikas AS EG Võrguteenus

Värskä GMS-s, Karksi GMS-s ja Misso GMS-s mõeldakse Eestisse tarnitava gaasi kogust ja määratakse selle omadused.

Eesti ülekandevõrgul on ühendid:

- Läti ülekandevõrguga:
 - Vireši - Tallinn (DN 700, PN 55 bar) ülekandekorustiku ja Karksi GMS kaudu, millega on tagatud pidev kahe-suunaline gaasivoogude läbilaskevõimalus (gaasi mõõtmise toimub Karksi gaasimõõtejaamas hetkel ainult ühesuunaliselt Lätist Eestisse);
- Venemaa ülekandevõrguga:
 - Izborsk - Tartu - Rakvere (DN 500, PN 55 bar) ülekandekorustiku ja Värskä GMS kaudu;
 - Kohtla-Järve-Narva 2.niit (DN 400, PN 38 bar) ülekandekorustiku ja Ivangorodi GMS kaudu.

Eesti lõunaosa läbib veel 2 transiitorustiku (Izborsk - Inčukalns (DN 700, PN 55 bar) ja Valdai - Pihkva - Riia (DN 700, PN 55 bar), mille kaudu toimub gaasi transportimine Venemaalt Lätti ja tagasi. Nimetatud torustikust toimub Misso piirkonna varustamine gaasiga (mõõtmise Misso GMS-s ning jaotus Misso GRS-s).

Lisaks AS EG Võrguteenusele on Eestis veel 25 maagaasi jaotusvõrguettevõtet, milledele kuulub 650 km maagaasi jaotusvõrke (22% jaotusvõrkude kogupikkusest). Läbi nende võrkude toimub 14% kogu jaotusteenuse mahust.

Bilansiteenused

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 6 p b ja lg 8)

Maagaasiseadusega on sätestatud bilansivastutuse regulatsiooni, mille kohaselt iga turuosaline on vastutav oma bilansi eest. Bilansi tagamiseks võib turuosaline sõlmida vastava lepingu müüja või bilansihalduriga. Kodutarbija bilansihalduriks on müüja. Süsteemihaldur (AS EG Võrguteenus) vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansienergia hinna arutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga.

Gaasi importija ja turgu valitsev hulgimüüja Eest Gaas AS hoidis varasemalt bilanssi ka kõigile vabatarbijatele ning jaotusvõrguettevõtjatele. Tänapäevase seisuga on AS Eesti Gaas loobunud jaotusvõrguettevõtetele bilansiteenuse pakkumisest ja jaotusvõrguettevõtjad sõlmivad vastava lepingu süsteemihalduriga. Eesti Gaas AS ja jaotusvõrguettevõtjad pakuvad omakorda vabatarbijatele bilansiteenust. Eesti Gaas AS on küll peamine bilansiteenuse osutaja, kuid jaotusvõrguettevõtjad ja suurtarbijad on sõlminud vastava lepingu süsteemihalduriga ja ning pakuvad ka teistele vabatarbijatele bilansiteenust ehk avatud tarnet. Seega on turul küll üks ainus importija, kuid konkurentsi mõistes on olukord siiski paranenud, sest Eesti Gaas AS kõrvale on tekkinud ka konkureerivaid bilansiteenuse pakkujaid.

AS EG Võrguteenus bilansigaasi hinna määramise meetodika ja rakendamise tüüptingimused kooskõlastas Konkurentsiamet 2008. aastal.

Uue võrguühenduse loomiseks kuluv aeg ning gaasivarustuse kvaliteet

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p h ja m)

Maagaasiseaduse kohaselt on võrguettevõtja kohustatud võrgu tehniliste võimaluste piires liitma võrguga kõik võrguettevõtja võrgupiirkonnas asuvad vastava taotluse esitanud isikud. Seadus ei piiritle uue ühenduse loomiseks kuluvat aega, kuid kui võrguettevõtja ei saa liitumistaotlust täita, on ta kohustatud oma otsust kirjalikult põhjendama 30 päeva jooksul alates taotluse saamisest. Konkurentsiametile ei ole teada ühtegi juhtumit, kus võrguettevõtja oleks keeldunud uue liitumise loomisest.

Gaasivarustuse kvaliteedinõuded kehtestati maagaasiseaduse muudatustega 2007. aasta alguses, mille alusel rikest põhjustatud gaasivarustuse katkestuse järjestikune kestus ei või olla pikem kui 72 tundi ja aastane summaarne katkestuse kestus pikem kui 130 tundi. Katkestuste kestuse üle peab arvestust võrguettevõtja ning Konkurentsiameti ülesanne on kontrollida kvaliteedi nõuete täitmist.

AS EG Võrguteenuse andmetel ei olnud 2012. Aastal ülekandevõrgus katkestusi. Jaotusvõrgustikus oli kokku 284 katkestust, millest 250 (kestusega kokku 780 tundi) olid planeeritud tööde käigus ja 34 avariid (kestusega kokku 90 tundi). Ühegi katkestuse kestus ei ületanud 72 tundi ja samuti ei olnud ühtegi tarbijat, kelle summaarne katkestuste kestus oleks ületanud 130 tundi.

Kui süsteemihalduril on usaldusväärne teave, et võib toimuda sündmus, mille tagajärjel võib tarneolukord märkimisväärselt halveneda või on tarnehäire juba tekkinud, teavitab

süsteemihaldur sellest ning tema rakendatavatest turumeetmetest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Konkurentsiametit.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium analüüsib koos Konkurentsiametiga saadud teavet ning süsteemihalduri rakendatud turumeetmeid. Kui analüüsi tulemusel ilmneb, et varustuskindluse tagamiseks on vaja kasutusele võtta maagaasiseaduses sätestatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmed, teavitab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium sellest Vabariigi Valitsuse kriisikomisjoni ning teeb seejärel Vabariigi Valitsusele ettepaneku lubada maagaasiseaduses sätestatud tarnehäire kõrvaldamiseks või selle mõju leevendamiseks vajalike meetmete kavas nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmete kasutamist.

4.1.3 Võrgule juurdepääsu ja võrguteenuse hinnaregulatsioon (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p a ja f, lg 6 p a ning lg 8, 10 ja 12)

Vastavalt seadusele rakendatakse regulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. Eestis oli 2012. aastal 25 jaotusvõrguettevõtjat ja üks põhivõrguettevõtja.

Maagaasiseaduse tähenduses on võrguga liitumine tarbijapaigaldise, gaasi tootmiseseadme, teisele võrguettevõtjale kuuluva võrgu või veeldatud gaasi terminali ühendamine võrguga. Võrguettevõtjal on kohustus võrgu tehniliste võimaluste piires liita võrguga kõik võrguettevõtja võrgupiirkonnas asuvad vastava taotluse esitanud isikud, kui sellega ei seata ohtu varasemate liitujate varustuskindlust. Liituja taotluse rahuldamata jätmist peab võrguettevõtja kirjalikult põhjendama 30 päeva jooksul, alates taotluse saamisest. Liituja taotluse alusel väljastab võrguettevõtja võrguga liitumistingimused, mis peavad olema läbipaistvad ja üheselt mõistetavad;

- sarnaste liitujate võrdse kohtlemise põhimõtet järgivad;
- konkreetse liitumise tehnilisi ja majanduslikke tingimusi arvestavad;
- võrgu arendamise ja stabiilsuse huve arvestavad;
- võrgu tehnilisi võimalusi arvestavad.

Võrguga ühendatud tarbijapaigaldise või selle omaniku vahetumisel ei võeta liitumistasu, kui üheaegselt on täidetud järgmised tingimused:

- ühendamine olemasoleva tarbijapaigaldisega toimub nii, et liitumispunkti asukoht ei muutu;
- ei taotleta endise tarbija sõlmitud lepingus määratud summaarse tarbimisvõimsuse või tarbimisrežiimi muutmist;
- on säilinud tehnilised tingimused liituja tarbijapaigaldise ühendamiseks.

Vastavalt seadusele kooskõlastab Konkurentsiamet eraldi alljärgnevad võrguteenuse hinnad ning meetodikad:

- Ülekandeteenuse hind;
- Jaotusteenuse hind;
- Liitumistasu arvutamise meetodika,
- Bilansigaasi hinna määramise meetodika.

Kooskõlastamisele ei kuulu tasu gaasi transiidi eest.

Maagaasivõrgu tasud

Maagaasiseaduse muudatused, mis jõustusid 08.07.2012, sätestavad juba seaduses hinnaregulatsiooni põhiprintsiibid. Siinkohal juhime tähelepanu, et seaduse muudatus ei tähenda regulatsiooni printsiipide muutust, sest samu aluseid on Konkurentsiamet kasutanud järjepidevalt hinnaregulatsioonis ka seni ehk põhi alused on peale seaduse jõustumist jäänud samaks. Peamised printsiibid on alljärgnevad:

- Võrguteenuse hinna arvutamisel võetakse aluseks viimase kolme kalendriaasta aritmeetiline keskmine müügikogus. Vajaduse korral teostatakse müügikoguse leidmiseks täiendav analüüs.
- Hinda ei lülitata järgmisi kuluartikleid:
 - ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kulu;
 - sponsorlust, kingitusi ja annetusi;
 - põhitegevusega mitteseotud kulusid;
 - õigusaktide alusel ettevõtjale määratud trahve ja viiviseid;
 - finantskulusid;
 - dividendide tulumaksukulu;
 - muid kulusid, mis ei ole vajalikud ettevõtjale seadusega pandud kohustuste täitmiseks.
- Hinda lülitatavad kulud peavad olema põhjendatud, lähtuma kuluefektiivsusest ning võimaldama ettevõtjale seadusega sätestatud ülesannete täitmise.
- Põhjendatud tegevuskulude hindamisel lähtutakse alljärgnevatest printsiipidest:
 - kulude dünaamika jälgimine ajas ning selle võrdlus tarbijahinnaindeksi dünaamikaga;
 - erinevate kulukomponentide põhjendatuse süvaanalüüs (sealhulgas ekspert hinnangud);
 - ettevõtja kulude ning nende põhjal arvutatud statistiliste näitajate võrdlemine teiste sarnaste ettevõtjate kuludega.
- Hinda lülitatava põhjendatud tulukuse ja põhivara kulumi arvutamisel lähtutakse võrguteenuse osutamiseks vajalikust põhivarast. Põhivara hulka ei arvestata:
 - pikaajalisi finantsinvesteeringuid;
 - immateriaalset põhivara, välja arvatud arvutitarkvara litsentsid;
 - tagastamatu abi raames (sealhulgas sihtfinantseerimise teel) soetatud põhivara;
 - liitumistasudest soetatud põhivara;
 - põhivara, mida ettevõtja ei kasuta võrguteenuse osutamiseks.
- Põhivara väärtuse arvestus on järjepidev ning jätkub ka ettevõtja või vara omandisuhte muutmisel.
- Põhjendatud tulukuse arvutamine toimub põhimõttel, et võrguteenuse osutamiseks vajaliku põhivara väärtus, millele on liidetud käibekapitali suurus, korrutatakse kaalutud keskmise kapitali hinnaga.
- Eelmises punktis nimetatud käibekapitali suurus on viis protsenti viimase kolme kalendriaasta käibe aritmeetilisest keskmisest. Vajaduse korral teostatakse käibekapitali suuruse leidmiseks täiendav analüüs.
- Põhivara kulumi arvutamisel lähtutakse võrguteenuse osutamiseks vajaliku põhivara väärtusest ning kuluminormist, mis vastab põhivara kasulikule tehnilisele elueale.

Konkurentsiamet töötab maagaasiseaduse §23 lõike 4¹ kohaselt välja võrguteenuste hinna arvutamise ühtse meetodika, mis täpsustab seaduses toodud põhiprintsiipide rakendamise, mis on aluseks ülekande- ning jaotusteenuse kujundamisele ning kooskõlastamisele. Meetodika on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel. Algandmete kogumiseks on

Konkurentsiamet töötanud välja ja avaldatud oma veebileheküljel vastavad tabelid koos tabelite täitmise juhendiga, mis tuleb võrgutasude kooskõlastamiseks täita. Tabelid on mahukad ning sisaldavad tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ja bilanssi ning andmeid põhivara kohta. Samuti esitavad ettevõtjad detailse investeringute plaani ning võrguteenuste müügikogused. Andmete alusel on võimaik kontrollida ka erinevate tegevusalade ristsubsideerimist. Kuna hinna kooskõlastamiseks esitatavad tabelid on mahukad, siis on nende täitmine nõutav vaid hindade kooskõlastamisel. Regulaarset tabelite täitmist ei nõuta, kuid vajadusel on Konkurentsiametil õigus küsida informatsiooni ettevõtja majandustulemuste ning tehniliste näitajate kohta ning nõuda ka veebilehel toodud tabelite täitmist. Samas on ettevõtjad kohustatud eristama oma raamatupidamise aastaaruandes võrguteenuse ning gaasi müügi. Raamatupidamise aastaaruanne on avalik dokument, millega saavad tutvuda kõik huvitatud osapooled.

Gaasi ülekandeteenust osutab vaid AS EG Võrguteenus. Tabelis 15 on toodud eelpoolnimetatud ettevõtja, kui suurima gaasivõrgu ülekande- ja jaotusteenuse hinnad. Kõikide võrguettevõtjate kehtivad kooskõlastatud hinnad on avalikustatud Konkurentsiameti veebilehel.

Tabel 15. Gaasivõrguettevõtjate koondnäitajad

	Reguleeritud ettevõtjate arv	Võrguteenuse hind 2012 €/MWh (käibemaksuta)		
		Suur tööstustarbija (I4)	Kommertstarbija (I1)	Kodutarbija (D3)
Ülekanne	1	0,96		
Jaotus	25	1,92	1,92	5,76

Märkused: vastavalt Eurostat'i definitsioonile on:

-suure tööstustarbija (I4) aastane tarbimine on 116 300 MWh

-kommertstarbija (I1) aastane tarbimine on 116,3 MWh

-kodutarbija aastane tarbimine on 23 260 kWh

Andmed on vastavalt AS EG Võrguteenus hinnakirjale.

Alates 01.05.2013 tõusid EG Võrguteenuse ülekande ja jaotusteenuse hinnad ja muutus hinnastruktuur, mille kohaselt on nüüd ülekandeteenuse (rõhul üle 16 bar) hind 0,01460 EUR/m³ (1,56 EUR/MWh) ja jaotusteenuse (rõhul alla 16 bar) hinda 0,03270 EUR/m³ (3,50 EUR/MWh) käibemaksuta. Üheks hinnatõusu põhjuseks oli täiendus hinnaregulatsiooni põhimõttes, mille kohaselt tuleb lähtuda hinna arvutamisel vara bilansilisest väärtusest.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Kui võrguettevõtja müüb nii võrguteenust kui ka gaasi, on ta kohustatud tarbijale esitataval arvel eristama võrguteenuse ning gaasi müügi. Lisaks võrguteenuse hindadele peab võrguettevõtja oma veebilehel avalikustama ka liitumistasu arvestamise meetoodika ja lepingute tüüptingimused.

Maagaasiseaduse muudatus näeb ette, et alates 01.01.2013 teiseandatakse gaasikogused kilovatt-tunni energiaühikusse, vastava meetoodika kehtestab majandus- ja kommunikatsiooniminister oma määrusega. See on oluline tulevikus, kui imporditakse veeldatud maagaasi, sest importijatel on erineva kütteväärtusega gaas ning arvestus peab

toimuma energiaühikutes. Kuni 01.01.2014. esitab gaasiettevõtja arvel gaasikogused paralleelselt kuupmeetrites ja kilovatt-tundides.

Võrguga liitumise tasud

Võrguettevõtjal õigus võtta võrguga liitujalt põhjendatud liitumistasu. Liitumistasu arvutamisel lähtutakse sellest, et oleks tagatud konkreetseks liitumiseks vajalike põhjendatud kulutuste katmine, muu hulgas:

- Investeeringud, sealhulgas mõõtesüsteemi väljaehitamine;
- Keskkonnanõuete täitmine;
- Kvaliteedi- ja ohutusnõuete täitmine.

Liitumistasu suuruse arvutab võrguettevõtja lähtudes liitumistasu arvestamise metoodikast, mille võrguettevõtja peab kooskõlastama Konkurentsiametiga.

4.1.4 Piiriülesed küsimused

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p g, lg 6 p c, lg 8, 9, 10 ja 12)

Eesti riiklik gaasisüsteem on kujundatud viisil, et normaalolukorras ei läbi teiste liikmesriikide gaasivood riiklikuks gaasivarustuseks kasutatavat torustikku ja transiitvood (Venemaa ja Läti vahel) juhitakse läbi eraldi transiitorustiku, millest varustatakse Eestis vaid Missot (vt ka Joonis 10. Eesti gaasisüsteemi ülekandevõrk). Tulenevalt eeltoodust ja Direktiivi 2009/73/EÜ artikli 49 Eestile ja Lätile antud erandist, ei ole Eestis välja töötatud reeglistikku piiriüleste võimsuste jaotamiseks ja ülekoormuse juhtimiseks. Maagaasiseaduse muudatused, mis jõustusid 20.06.2012 teeb süsteemihaldurile kohustuseks täita Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 715/2009 ülekandevõrgu haldurile sätestatud nõudeid seal hulgas võimsuse jaotamise põhimõtete, ülekoormuse juhtimise reeglite, tasakaalustuseeskirjade, võimsustega kauplemise, läbipaistvusnõuete ja andmete säilitamise kohta ning kohustuse tagada ülekandevõrgule juurdepääsu kolmandatele isikutele. Lisaks kohustab maagaasiseadus süsteemihaldurit tegema koostööd Euroopa maagaasi ülekandesüsteemi haldurite võrgustiku raames piirkondlikul ja Euroopa Liidu tasandil maagaasituru tõhusaks toimimiseks.

Käesolevaks ajaks ei ole EG Võrguteenus AS piiriülese võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise reegleid välja töötanud ei ühepoolselt ega ka koostöös Läti süsteemihalduriga. Tulenevalt Eesti gaasituru eripärast, kus on vaid üks gaasi müügiks importiv turuosaline ja süsteemihalduri täieliku eraldamise protsess on alles pooleli, ei ole Konkurentsiamet alustanud rikkumismenetlust EG Võrguteenus AS osas. Samas jälgib Konkurentsiamet, et ajaks, kui turule on lisandumas uued võimalused gaasi tarnimiseks uute importijate poolt (näiteks LNG terminal), peavad nimetatud reeglid olema välja töötatud koostöös naaberriikide süsteemihalduritega.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 994/2010, milles käsitletakse gaasivarustuse kindluse tagamise meetmeid, artiklis 6 lõikes 5 sätestatakse, et niipea kui võimalik ja hiljemalt 03.12.2013 tagavad ülekandesüsteemi haldurid kõigis piiriülestes ühendustes liikmesriikide vahel alalise kahesuunaliste voogude läbilaske võimsuse, välja arvatud:

- tootmiskäitiste, maagaasi veeldamise jaamade ja jaotusvõrkude ühenduste korral;
- juhul, kui on tehtud erand vastavalt artiklile 7.

Hiljemalt 03.12.2013 kohandavad ülekandesüsteemi haldurid ülekandesüsteeme osaliselt või tervikuna, et võimaldada gaasi tegelikke vooge mõlemas suunas piiriülestes ühendustes. AS EG Võrguteenus esitas 18.01.2013 Konkurentsiametile ja Majandus- ja

Kommunikatsiooniministeriumile taotluse võrguteenus kahe-suunaliste voogude läbilaske võimsuse tagamise kohustuse suhtes erandit tegemiseks. Taotlust on põhjendatud asjaoluga, et vastassuunavoogude läbilaske võimsus 2013. aasta detsembris ei suurendaks Läti gaasisüsteemi varustuskindlust ning investeerimiskulud oleksid märkimisväärselt suuremad, kui varustuskindlusele avalduv kasu. Kuna maagaasiseaduses ei ole Konkurentsiametile antud määruses (EÜ) 994/2010 art 7 nõutud asjaomase asutuse volitusnormi, siis Konkurentsiametil puudus pädevus erandi taotlust menetleda ja otsuse erandi tegemise osas teeb Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium.

31.12.2012 esitas EG Võrguteenus AS Konkurentsiametile kümne aastase arengukava kooskõlastamiseks. Kava kohaselt nähakse ette ka Karksi reversiivse gaasimõõdujaama ehitus, mis tagaks kahe-suunalised gaasivood Eesti ja Läti vahel.

4.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses maagaasituruga (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p b, d ja r, lg 3, lg 4 p d, lg 5 ja art 43)

Maagaasiseaduse kohaselt on Konkurentsiametile antud direktiivist 2009/73/EÜ ning määrustest (EÜ) 715/2009 ja (EÜ) 994/2010 tulenevad reguleeritava asutuse õigused ja kohustused ulatuses, mille alusel Konkurentsiamet teostab maagaasiseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktide täitmise, sealhulgas maagaasituru toimimise ja turuosaliste tegevuse üle riiklikku järelevalvet seaduses ja muudes õigusaktides sätestatud korras.

Tagamaks koostöö Euroopa Liidu energeetikasektorit reguleerivate asutuste koostööametiga (ACER) ja teiste regulaatoritega on maagaasiseaduses antud Konkurentsiametil järgnevad õigused ja kohustused:

- esindada Eestit õigusaktidega ettenähtud korras rahvusvahelistes organisatsioonides ning teha koostööd teiste riikide energiaturgu reguleerivate asutustega;
- Teeb koostööd ACER, Euroopa Komisjoni ning teiste liikmesriikide reguleerivate asutustega, et:
 - edendada turvalist ja keskkonnasäästlikku gaasiturgu ning turu tõhusat avamist kõigi Euroopa Liidu liikmesriikide tarbijatele ja müüjatele ning tagada asjakohased tingimused gaasivõrkude töökindlaks toimimiseks, võttes arvesse pikaajalisi eesmärke;
 - arendada konkurentsivõimelisi ja nõuetekohaselt toimivaid piirkondlikke gaasiturge käesoleva lõike punktis 1 nimetatud eesmärgi saavutamiseks;
 - kaotada liikmesriikidevahelised gaasiga kauplemise piirangud, sealhulgas arendada nõudluse rahuldamiseks ja riigisiseste turgude integratsiooni tugevdamiseks vajalikke piiriüleseid ühendusi;
 - arendada kulutõhusal viisil turvalisi, usaldusväärseid, tõhusaid ja mittediskrimineerivaid tarbijale orienteeritud süsteeme ning edendada neid energiapoliitika üldeesmärkide kohaselt;
 - soodustada uute varustusallikate juurdepääsu võrgule;
 - tagada turuosalistele asjakohaste stiimulite pakkumine süsteemi tõhustamiseks ja turgude integreerimiseks;
 - tagada tarbijate kasu turu tõhusast toimimisest, edendada konkurentsi ja tarbijakaitset.
- küsida ACER arvamust vastuvõetud otsuse vastavuse kohta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 2009/73/EÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 osutatud suunistega;

- sõlmida koostöölepinguid järelevalvealase koostöö tugevdamiseks piiriülestes küsimustes;
- Teeb piiriüleste küsimuste reguleerimiseks koostööd ja vahetab maagaasiseaduses ning teistes õigusaktides sätestatud ülesannete täitmiseks vajalikku teavet Euroopa Liidu liikmesriikide järelevalveasutustega ja energeetikasektorit reguleerivate asutuste koostööametiga, et:
 - võimaldada võrgu optimaalset haldamist;
 - edendada Euroopa gaasibörsi loomist;
 - optimeerida piiriüleste võimsuste jaotamist;
 - saavutada võrkude vastastikuse ühendamise võimsuse piisav tase, et võimaldada konkurentsi arengut ja varustuskindluse paranemist, vältides diskrimineerimist erinevate turuosaliste vahel;
 - koordineerida võrgueeskirjade väljatöötamist;
 - koordineerida ülekoormuse juhtimise reeglite väljatöötamist.

Konkurentsiameti kohustused on sätestatud maagaasiseaduse peatükis 5 „Riiklik Järelevalve“. Muuhulgas on Konkurentsiametil järgnevad kohustused:

- Kontrollib kodutarbijatele müüdava gaasi hinda ja hinnavahe kompenseerimist kodutarbijatele;
- Kontrollib käesoleva bilansilepingu tingimusi ja bilansivastutuse teenuse osutamise hindu;
- Kooskõlastab liitumistasu arvestamise meetodika;
- Kooskõlastab võrguteenuse hinnad;
- Annab ja tunnistab kehtetuks tegevuslubasid, kehtestab ja muudab tegevuslubade tingimusi ning kontrollib nende täitmist;
- Menetleb taotlusi kolmanda osapoole juurdepääsu tähtajalise erandi saamiseks, teeb vastava otsuse ja edastab selle Euroopa Komisjonile;
- Koostab, avaldab ja esitab Euroopa Komisjonile igal aastal 31. juuliks aruande varustuskindluse olukorra kohta;
- Kontrollib riikidevahelise ühenduse võimsuse kasutamise ja juhtimise vastavust konkurentsi ja turu efektiivse toimimise nõuetele;
- Kontrollib, kas turuosalised järgivad käesoleva seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktidega ettenähtud nõudeid ja täidavad asjakohaseid kohustusi (raamatupidamise eristatus, võrguhalduri sõltumatus, informatsiooni avaldamine jne);
- Koostab ja avaldab igal aastal aruande järelevalve tulemuste kohta Konkurentsiameti kohustuste osas;
- Teostab järelevalvet Euroopa Parlamendi ning nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 süsteemihalduri ja veeldatud gaasi terminali halduri nõuete ja sama määruse artikli 23 kohaselt vastuvõetud suuniste täitmise üle;
- Täidab muid temale käesoleva seaduse ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 pandud kohustusi;
- Kontrollib, et ülekande-, jaotus- ja tarnetegevuste ning veeldatud maagaasi käitlemise puhul ei esine ristsubsideerimist;
- Hindab ja jälgib võrgu arengukava rakendamiseks tehtavaid investeeringuid ning annab vajaduse korral soovitusi investeerimiskava muutmiseks;
- Täidab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 994/2010 artiklis 3 pädevale asutusele pandud kohustusi;
- Edastab nõukogu määruse (EL, Euratom) nr 617/2010 artiklis 3 nimetatud andmed Euroopa Komisjonile.

Oma ülesannete täitmisel on Konkurentsiametil muuhulgas õigus jälgida süsteemihalduri vastavust maagaasiseaduses sätestatud nõuetele ning kohustus algatada ülekande teenust osutava ettevõtja nõuetekohasuse hindamine seaduses sätestatud juhtudel (sh Euroopa Komisjon on esitanud põhjendatud taotluse). Seejuures:

- Algatab gaasi ülekande teenust osutava ettevõtja nõuetekohasuse hindamise isiku suhtes, kes taotleb tegevusluba gaasi ülekande teenuse osutamiseks;
- Valmistab ette nõuetekohasuse hindamise otsuse eelnõu nelja kuu jooksul tegevusloa taotluse või teabe saamisest arvates ning edastab otsuse eelnõu koos asjakohase teabega viivitamata Euroopa Komisjonile arvamuse saamiseks;
- Teeb nõuetekohasuse hindamise kohta otsuse kahe kuu jooksul pärast Euroopa Komisjoni arvamuse saamist või pärast nelja kuu möödumist arvamuse taotlemisest. Otsuse tegemisel arvestab Konkurentsiamet võimalikult suurel määral Euroopa Komisjoni arvamusega;
- Kui kolmandast riigist pärit isiku või isikute poolt kontrollitav ülekandevõrgu omanik või süsteemihaldur taotleb tegevusluba gaasi ülekande teenuse osutamiseks, teavitab Konkurentsiamet sellest viivitamata Euroopa Komisjoni. Konkurentsiamet teavitab viivitamata Euroopa Komisjoni ka asjaolust, mis võimaldab kolmandast riigist pärit isikul omandada kontrolli ülekandevõrgu või gaasi ülekande teenust osutava ettevõtja üle;
- Gaasi ülekande teenuse osutamiseks antakse tegevusluba isikule, kes omab ülekandevõrku, omab või haldab mõõtesüsteeme riigipiiril, vastab maagaasiseaduses sätestatud nõuetele ning täidab maagaasiseaduses tegevusloa taotlejale sätestatud tingimusi. Konkurentsiamet teatab Euroopa Komisjonile gaasi ülekande teenuse osutamise tegevusloa andmise otsusest ja tegevusloa omaniku süsteemihalduriks määramisest ning avaldab otsuse Euroopa Liidu Teatajas.

Konkurentsiamet on seadusest tulenevate ülesannete täitmisel sõltumatu. Ametil õigused ja kohustused turu jälgimiseks nii eelkirjeldatud elektrituruseaduse kui ka konkurentsiseaduse alusel. Juhul kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamist või muid konkurentsialaseid rikkumisi ei saa lahendada eriseaduse alustel on võimalik menetleda neid konkurentsiseaduse alusel. Vastavalt seadusele on Konkurentsiametil kohustus ja õigus teha oma pädevuse piires otsuseid ja ettekirjutusi maagaasiseaduses või selle alusel kehtestatud õigusaktide rikkumise lõpetamiseks. Ettekirjutusega pandud kohustuse täitmata jätmise korral võib kohaldada sunnivahendit asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras. Sunniraha ülemmäär on 1300 eurot. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale võib esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus Konkurentsiameti otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada. Konkurentsiameti sõltumatust on põhjalikumalt käsitletud punktis 3.1.5.

4.2 Konkurentsi edendamine maagaasiturul

4.2.1 Maagaasi hulgiturg

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 44 lg 3)

Gaasituru arenguid viimase 10 aasta jooksul Eestis iseloomustab tabel 16. Tabelis kajastatakse vaid maagaasi, sest kuigi Eestis toodetakse ka biogaasi (2012. aastal 7 mln m³) kasutatakse see lokaalselt ega suunata gaasivõrku.

Tabel 16. Gaasinõudlus Eestis

Periood	Gaasi import, Eesti Gaas AS, milj m ³	Gaasi import, AS Nitrofert, milj m ³	Gaasi import kokku, milj m ³
2001	789	76	865
2002	694	48	743
2003	741	106	847
2004	753	213	966
2005	780	216	997
2006	793	215	1 009
2007	796	207	1 003
2008	747	215	962
2009	634	20	653
2010	701	0	701
2011	632	0	632
2012	658	21	679
2013 (prognoos)	650	180	830
2014 (prognoos)	600	200	800

Peamine maagaasi importija riiki 2012.a oli AS Eesti Gaas. 2012.a toimus maagaasi importimises muudatus: pärast ligi kolme aastast pausi alustas keemiatööstuse ettevõtja AS Nitrofert detsembris 2012.a uuesti maagaasi importi enda tarbeks. Kuna AS Nitrofert kasutab imporditud maagaasi ainult enda tarbeks, siis gaasi hulgiturul konkurents puudub, sest seal tegutseb vaid üks ettevõtte - AS Eesti Gaas.

Eeldused konkurentsi tekkimiseks hulgiturul tekivad, kui turule tulevad konkureeriva hinnaga alternatiivsed gaasipakkujad (näiteks LNG terminal regioonis või Lätiga ühenduse kaudu gaasi pakkuja, kes ei ole seotud OAO-ga Gazprom).

Nagu tabelist 16 ja jooniselt 14 näha, on viimase nelja aastaga toimunud oluline gaasitarbimise langus, mis on 2011.aastal jõudnud miinimumini - 632 mln m³/aastas (5,88 TWh = 0,51 Mtoe). 2012. aastal oli gaasi tarbimine 679 mln m³ (6,32 TWh = 0,55 Mtoe), millest Nitrofert AS tarbimine moodustas 20,7 mln m³. Seega 2012. aastal Eesti gaasitarbimine kasvas 7,4%, seejuures ilma AS Nitrofert tarbimiseta 4,1%. Kasv võrreldes eelneva aastaga oli tingitud peamiselt 2012.a veebruari ja detsembri tavapärasest külmemast ilmastikust.

2013. aastaks prognoosib põhivõrguettevõtja EG Võrguteenus AS Eesti maagaasi tarbimiskoguseks 830 mln m³ (7,72 TWh = 0,67 Mtoe). Tarbimise kasvu prognoos tugineb keemiatööstus ettevõtja AS Nitrofert täismahus tööle hakkamisele (AS Nitrofert prognoositud tarbimine 2013. aastal 180 milj m³). Eesti Gaas AS prognoosib 2013. aastaks maagaasi tarbimiseks 650 mln m³ ehk tarbimise langust 1,2% võrreldes 2012.aastaga.

Maagaasi hulgihinnad

Maagaasiseaduse kohaselt gaasi hulgi müügil ja müügil mittekodutarbijatele hindasid ei reguleerita ning Eesti Gaas AS, kui ainuke hulgi müüja müüb gaasi kokkuleppe hinnaga nii

oma ülekandevõrguga ühendatud mittekodutarbijatele kui ka edasimüügiks teistele gaasi võrguettevõtjatele.

Ainsal hulgimüüjal Eesti Gaas AS-il on kuni 31.12.2015.aastani kehtiv gaasi ostumüügileping Venemaa ettevõtjaga OAO Gazprom.

Lepingu kohaselt gaasi impordihind Eesti Gaas AS-le kujuneb üldjuhul arvestuskuule eelneva üheksa kuu raske ja kerge kütteõlide keskmiste hindade USD/tonn ja USD/EUR vahetuskursi järgi hinnavalemi alusel.

Mõjutatud gaasiturust Euroopa Liidus, on OAO Gazprom teinud allahindlusi aasta teises pooles kütteõlide hindade alusel arvutatud maagaasi hinnale Euroopa klientidele. Ka Eesti impordihinnale rakendati allahindlust (sõltuvalt kuudest 5-15%), mille tulemusena tegi Eesti Gaas AS allahindluse hulgihinnale.

Konkurentsiametile jälgib gaasi hulgiturul toimuvat ja vajadusel rakendab meetmeid tagamaks turuosaliste tegevuse vastavuse seadusele. Kuna Eesti Gaas AS on turgu valitsevat seisundit omav ettevõtja, siis on hulgimüüjana on tema tegevus reguleeritud nii maagaasiseaduse kui ka konkurentsiseaduse alusel. Maagaasiseaduse § 9¹ ja konkurentsiseaduses § 16 sätestavad regulatsioon turgu valitsevale gaasettevõtjale.

Maagaasiseadus annab võimaluse teostada vajadusel turuosalise üle järelevalvet maagaasiseaduses sätestatud reeglistiku täitmise osas. Lisaks on Konkurentsiametil võimalik teostada järelevalvet turumanipulatsiooni ja turgu valitseva seisundi kuritarvitamise osas konkurentsiseaduse alusel.

Maagaasi hulgihindade läbipaistvus

Eesti Gaas AS müüb maagaasi suurematele tarbijatele ja teistele maagaasi võrguettevõtjatele reeglina hinnavalemi alusel. Hinnavalemi kujundamisel lähtutakse tarbijale perioodis müüdavast gaasi kogusest, tarne liigist, tarbimise ühtlusest, tarnekindlusest ja maksetingimustest. Lisaks on võimalik Eesti Gaas AS-ga sõlmida bilansivastutuse leping, millega delegeeritakse bilansivastutus müüjale.

Gaasi hinnavalemi muutuvate komponentidena kasutatakse gaasiga konkureerivate kütuste (raske ja kerge kütteõli) maailmaturu hindu, valuuta kurssi ja gaasi tegelikku ülemist kütteväärtust.

Konkurentsiamet ei saa mõjutada Eesti Gaas AS ja Gazpromi vahelise lepingu alusel kujunevat impordihinda, kuid saab kontrollida, et gaasi müüja täidab seadust ja müüb kõikidele tarbijatele gaasi võrdsetel tingimustel. Hinnavalemite abil hinnakujundamise protsess (arvutamine üheksa kuu kütteõlide hindade keskmise alusel) on läbipaistev ja prognoositav. 2013. aastal esitati Konkurentsiametile avaldus, kus paluti kontrollida Eesti Gaas AS tegevuse vastavust seadusandlusele ja eelkõige turuosaliste võrdset kohtlemist. Konkurentsiamet algatas taotluse alusel menetluse asjaolude välja selgitamiseks, kuid käesoleva aruande avaldamise ajal ei ole menetlus veel lõppenud.

Efektiivne konkurents maagaasi hulgiturul

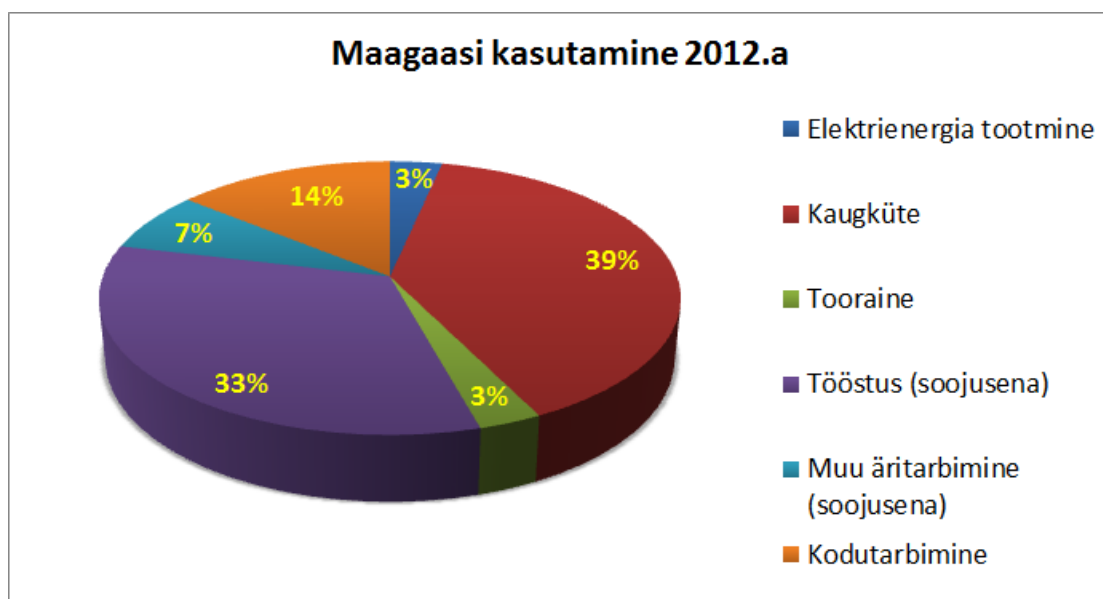
Konkurentsiamet on seisukohal, et turu arenguks on vaja gaasi aktiivsemat kasutamist energiabilansis (tarbimise kasvu) ning konkureerivate hindadega uusi gaasi pakkujaid (importijaid).

Aktiivsemat gaasi kasutamist mitme potentsiaalse tarbija arvates pidurdab asjaolu, et Eesti Gaas AS ei paku klientidele pikemaajalisi lepinguid kui konkreetse kalendriaasta lõpuni ja ettevõtjal on keeruline kulusid ette planeerida. Konkurentsiamet on seisukohal, et toimiva ja likviidse gaasturu korral võivad pikaajalised lepingud omada pärssivat mõju turule, kuid samas mõistab, et olukorras, kus turg puudub, annaksid pikaajalised lepingud tarbijale hinna ja tarnekindluse. Eestis puudub regulatsioon, mis võimaldaks regulaatoril nõuda lepingute kehtivusaja määramist.

Kuna Eestis puudub konkurents gaasi importijate vahel siis konkurents hulgiturul sisuliselt puudub. Turu väiksus ja tarbimise kahanev trend ei loo eeldusi ka uute gaasimüüjate (importijate) turule tulekuks. Et tekiks toimiv hulgiturg, on algatatud projektid TEN-E raames uute impordivõimaluste loomiseks (LNG terminal ja Balti riikide gaasivõrgu ühendamine Euroopa gaasivõrkudega).

4.2.2 Maagaasi jaeturg

Jaeturg jaotub erinevate maagaasi kasutatavate tegevuste vahel vastavalt joonisele 11. Toodetud biogaas kasutatakse lokaalselt elektri ja soojuste tootmiseks.

Joonis 11. Maagaasi kasutamine

Allikas: Konkurentsiameti poolt kogutud andmed

2012.aastal hakati maagaasi taas kasutama toorainena keemiatööstuses (AS Nitrofert). 2013. aastal on ette näha tooraine osakaalu oluline kasvamine kuni 22%-ni kogu tarbimisest.

Maagaasi jaehinnad

Sarnaselt hulgiturule on ka jaeturu osas Eesti Gaas AS turgu valitsevas seisundis. 2012. aastal oli Eesti Gaas AS-i osakaal jaeturul 86,5% ning ülejäänud 13,5% jaeturul müüdavast gaasist osteti 27 tegevusluba omava gaasimüüja poolt Eesti Gaas AS-lt edasimüümiseks oma tarbijatele.

Positiivse sammuna võib täheldada, et turule on aktiivselt sisenenud uus gaasimüüja Eesti Energia AS, kes otsib võimalusi turu elavdamiseks.

Turguvalitsev ettevõtja (Eesti Gaas AS) on kohustatud kodutarbijatele müüdavas gaasi hinnas sisalduv müügitarbijatele kooskõlastada Konkurentsiametiga. Kooskõlastatud müügitarbijatele liidab ettevõtja gaasi impordihinnale.

Kodutarbijate hind tõusis 2012. aastal kahel korral: alates 1. jaanuarist kasvas keskmine hind kodutarbijatele 15% ja alates 01.juulist 11%. Aasta teise poolel langes gaasi impordi hind kuid see ei ole avaldunud jaeturu hindades. Eesti Gaas AS andmetel oli 2012.a maagaasi keskmine müügitarbijatele 34,3 €/MWh ehk 0,356 €/m³.

Andmed maagaasi keskmise hinna kohta lõpptarbijale 2012. aastal on toodud alljärgnevas tabelis 17.

Tabel 17. Gaasi lõpptarbijate keskmised hinnad 2012. aastal.

Tarbijagrupp	Hind, €/GJ
Kodutarbija, aastatarbimine < 20 GJ	14,24
Kodutarbija, aastatarbimine 20 - 200 GJ	11,77
Kodutarbija, aastatarbimine > 200 GJ	11,32
Vabatarbija, aastatarbimine > 1000 GJ	11,51
Vabatarbija, aastatarbimine 1000 - 10000 GJ	10,79
Vabatarbija, aastatarbimine 10 - 100 TJ	10,08
Vabatarbija, aastatarbimine 100 - 1000 TJ	9,75
Vabatarbija, aastatarbimine 1000 - 4000 TJ	9,59

Allikas: Statistikaamet, KE31 ja KE32

Maagaasi jaehindade läbipaistvus

Jaeturul kujundab ettevõtja (gaasi müüja) ise gaasi müügitarbijatele vastavalt gaasi sisseostuhinnale importijalt ja oma müügitarbijatele. Gaasi müügitarbijatele kujundamine ei kuulu regulatsiooni alla, välja arvatud turgu valitseva ettevõtja müügitarbijatele.

Vastavalt maagaasiseadusele tuleb gaasi hinna muutusest kodutarbijat teavitada 1 kuu ette. Lõpptarbijatele müüdavad gaasi jaehinnad on ettevõtjate veebilehtedel avalikustatud. Avalikustatud hindade alusel on tarbijal võimalik otsustada, kas ta soovib gaasimüüjat vahetada lähtudes turul kehtivatest hindadest.

Efektiivne konkurents maagaasi jaeturul

Konkurents gaasi jaeturul on survestatud importija poolt, sest gaasi ainus importija tegutseb ka jaeturul. Gaasi edasimüüjad ei saa müüa märkimisväärselt odavamalt, kui Eesti Gaas AS, sest Eesti Gaas AS müügitarbijatele on seatud tasemele, mis üldjuhul raskendab Eesti Gaas AS jaeturu hindadega konkureerimist.

Klientide arv gaasi jaeturul on ca 42 tuhat klienti, kellest ligi 41 tuhat on kodutarbijad. 2008. aastal vahetas gaasi müüjat 1109 klienti, 2009. aastal - 1576 klienti, 2010. aastal - 1674 klienti, 2011.aastal - 1813 klienti (neist 1724 kodutarbijat) ja 2012. aastal 1913 (neist 1810 kodutarbijat). Seega 2012.a vahetas gaasi tarnijat 4,5% klientidest.

Klientide liikumise peamine suund viimastel aastatel on olnud väikeste võrguettevõtete-gaasimüüjate juurest turgu valitseva ettevõtja Eesti Gaas AS juurde. 2012.a tuli Eesti Gaas AS kliendiks 1852 tarbijat (neist 1810 kodutarbijat) ja lahkus 61 tarbijat (neist 1 kodutarbija).

Konkurentsiameti hinnangul olukorras, kus Eestis on vaid üks gaasi importijast, kes on samal ajal ka turgu valitsev jaemüüja, ei kujune Eestis likviidset ja efektiivset jaeturgu.

4.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine maagaasiturul (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p p, art 41 lg 4 p b)

2009/73/EÜ art 41 lg 4 punkt b sätestab, et liikmesriigid tagavad, et reguleerival asutusel oleksid volitused uurida gaasiturgude toimimist ja otsustada milliseid vajalikke ja proportsionaalseid meetmeid on vaja võtta tõhusa konkurentsi toetamiseks ja turu nõuetekohase toimimise tagamiseks ning kõnealuseid meetmeid kehtestada.

Maagaasiseadusega pole reguleerivale asutusele (Konkurentsiametile) antud 2009/73/EÜ art 41 lg 4 punktile b vastavaid õigusi, kuid Konkurentsiametil on siinkohal võimalik rakendada konkurentsiseadust. Samas, kuna Eesti gaasisüsteemi varustab maagaasiga ainult üks Euroopa Liitu mittekuuluv tarnija, ei ole võimalik nii hulgituru kui ka jaeturu normaalne ja efektiivne toimimine, mistõttu puudub reguleerival asutusel võimalus anda soovitusi tarnehindade kujundamiseks vastavalt 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punktile p.

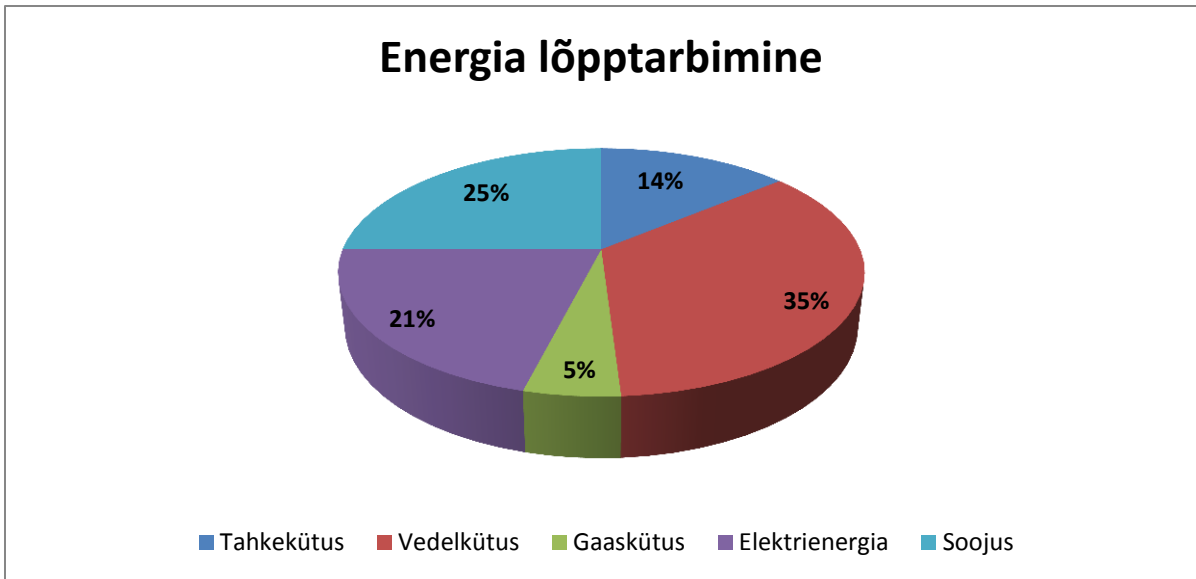
Sarnaselt hulgiturule on ka jaeturu osas AS Eesti Gaas turgu valitsevas seisundis. 2011. aastal oli AS-i Eesti Gaas osakaal jaeturul 90,1% ning ülejäänud 9,9% jaeturul müüdavast gaasist ostetakse võrguettevõtjate poolt AS-lt Eesti Gaas edasimüümiseks oma tarbijatele.

Jaeturul on klientide aktiivsus suurenenud. Kui 2008. aastal vahetas gaasi müüjat 1109 klienti, 2009. aastal - 1576 klienti, 2010. aastal - 1674 klienti, siis 2011. aastal - 1778 klienti (neist 1724 kodutarbijat). Liikumise peamine suund viimastel aastatel on olnud väikeste võrguettevõtete-gaasimüüjate juurest turgu valitseva ettevõtte AS Eesti Gaas juurde.

Konkurentsiamet on seisukohal, et tulenevalt ühest maagaasi importijast, kes on samal ajal ka turgu valitsev jaemüüja, ei ole Eestis likviidset turgu.

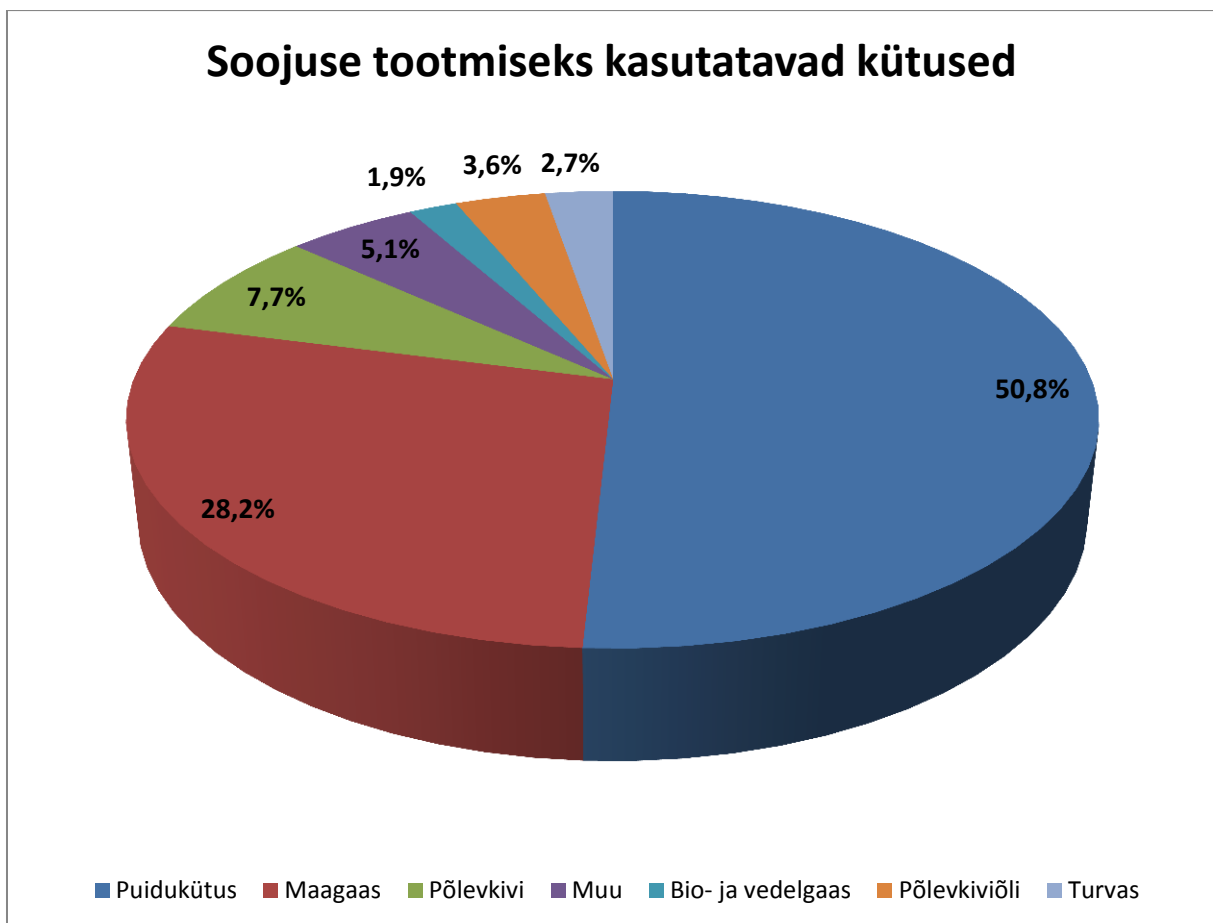
4.3 Maagaasi varustuskindlus

Varustuskindluse seisukohalt on oluline teada, kui suure osa maagaas moodustab riigi energia lõpptarbimisest. 2012. aastal oli gaaskütuse (maagaas, vedelgaas, põlevkivigaas) osakaal energia lõpptarbimises 5% (vt joonis 12), millest lõviosa moodustab maagaas. Põlevkivigaasi ja biogaasi ei saa ühtse varustusallikana vaadelda, sest nad ei asenda maagaasi.

Joonis 12. Energia lõpptarbimine (allikas Statistikaamet, KE05 Energia lõpptarbimine)

Jooniselt 13 nähtub, et soojuse tootmiseks kasutati 2011.a (Statistikaamet avaldab 2012.a andmeid 2013.a suve lõpus) peamiselt puidukütet (50,8%) ja maagaasi (30,1%). Soojuse tootmiseks kasutatava maagaasi osakaal on iga-aastaselt langenud.

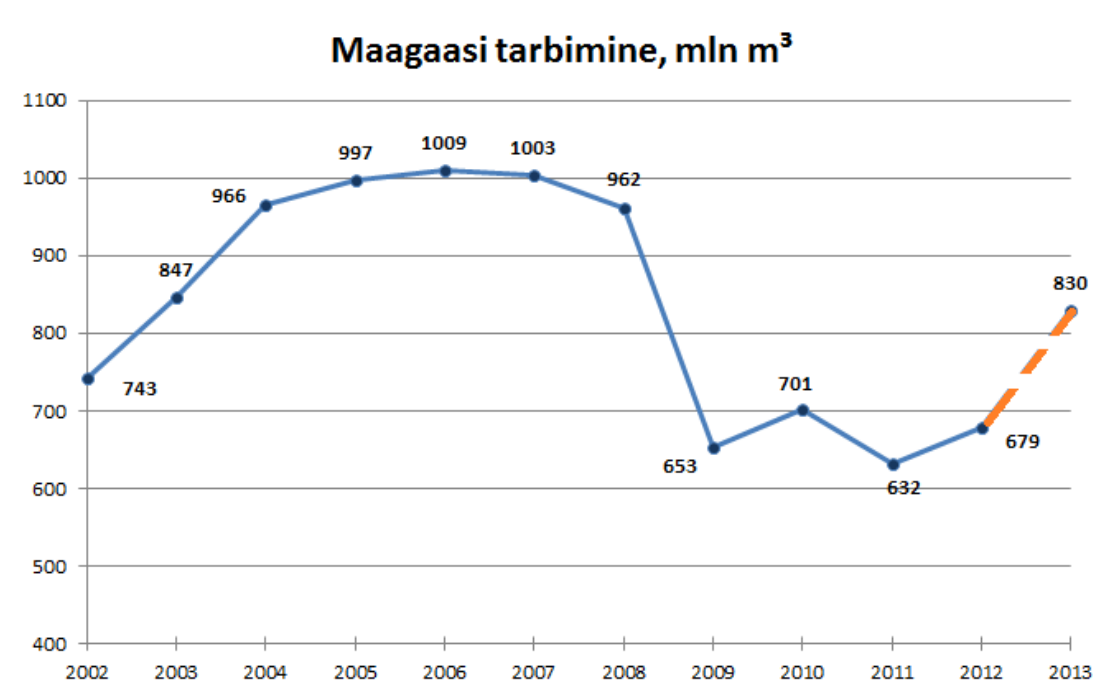
Joonis 13. Soojuse tootmiseks kasutatavad kütused. Allikas Statistikaamet KE024.

4.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine

Gaasi keskkonnasõbralikkus ehk madal süsinikuheide teiste fossiilsete kütustega võrreldes, tema kasutamise mugavus ja kõrge efektiivsus ning viimasel ajal toimunud arengud globaalsel gaasiturul (veeldatud gaasi turu teke, mittekonventsionaalse gaasi reserve kasutusele võtmine) on muutnud gaasi maailmas atraktiivseks kütuseks.

Gaasi võib käsitletakse kütusena, mis lubab asendada kõrge süsinikuheitega fossiilseid kütuseid seniks, kuni inimkonnal on võimalik üle minna täielikult kliimanetraalsetele energiaallikatele.

Samal ajal pole Eesti riik energiajulgeoleku ja varustuskindluse kaalutlustest lähtuvalt saanud viimastel aastatel gaasi laialdasemat kasutamist toetada. Monopoolse gaasituru tingimustes pole mõeldav liigne energeetiline sõltuvus Euroopa Liidu välise riigi ühe tarnija poolt müüdavast kütusest. Eesti gaasi turul on tekkinud olukord, kus ühelt poolt on gaasituru väiksuse tõttu vähe huvilisi, kes sooviks siin gaasi müüa, teisalt on ühe tarnija ja ühe tarneahela tõttu gaasi laiem kasutamine piiratud. See on viinud Eesti gaasi tarbimise langustrendi. Gaasi nõudluse ajalugu ning lähiaastate prognoos on toodud joonisel 14. 2013.aasta gaasi tarbimine prognoos kasvab eelkõige AS-i Nitrofert tarbimise kasvust seoses tootmise taaskäivitamisega.

Joonis 14. Maagaasi tarbimine Eestis (mln m³)

Allikas: 2002-2011 Statistikaamet, 2012-2013 EG Võrguteenus AS ja Eesti Gaas AS

Võimsuste puudujääki gaasi importimisel ei esine, sest gaasivõrk on üles ehitatud märksa suurema nõudluse tagamiseks. Eesti ülekandevõrgu läbilaskevõime on sisendrõhul 40 bar kuni 14,0 mln m³ ööpäevas. Ühenduste läbilaskevõimsused on alljärgnevad:

- Karksi ühendus Lätiga 7 mln m³ ööpäevas (sisendrõhul 40 bar);
- Värskas ühendus Venemaaga 4 mln m³ (sisendrõhul 40 bar) ööpäevas;
- Narva ühenduse Venemaaga 3 mln m³/ööpäevas, kui sisendrõhk on 22 bar).

Perioodil mai kuni oktoober toimub Eesti gaasisüsteemi gaasiga varustamine põhiliselt otse Venemaalt läbi Värskas ja Narva ühenduste. Selline töökorraldus, mil Eesti võtab

mittekütteperioodil vähem gaasi läbi Värskast või Karksi ühenduste võimaldab OOO-le „Gazprom transgaz Sankt-Peterburg“ efektiivsemalt pumbata gaasi Inčukalnsi maagaasihoidlasse ja sellega parendada gaasitarnekindlust tarbimise tipphooajal (perioodil november-aprill).

Perioodil novembrist kuni aprillini toimub gaasivarustus ka Läti Inčukalnsi gaasihoidlast läbi Karksi GMJ ja Värskast GMJ.

Tegelik ühenduste võimsus viimase 4 aasta jooksul on toodud tabelis 18.

Tabel 18. Maagaasi piiriüleste ühenduste võimsused. Allikas: EG Võrguteenus AS

Aasta	Tehniline läbilaskevõimsus, milj m ³			Tegelik tipuvõimsus, milj m ³		
	Narvast Venemaa ühendus	Värskast Venemaa ühendus	Karksi Lätiga ühendus	Narvast Venemaa ühendus	Värskast Venemaa ühendus	Karksi Lätiga ühendus
2008	0,5	4,0	7,0	0,9	3,1	4,6
2009	0,5	4,0	7,0	0,2	2,5	4,4
2010	0,5	4,0	7,0	0,3	2,6	4,5
2011	0,5	4,0	7,0	0,4	1,7	4,0
2012	3,0	4,0	7,0	0,3	2,6	5,0

Konkurentsiametile teadaolevalt ei ole seni esinenud probleeme maagaasi importlepingu sõlmimisel Eesti Gaas AS ja OAO Gazprom vahel Eestile vajaliku gaasikoguse rahuldamiseks. Nagu eelpool mainitud toimub Eestis ka biogaasi tootmine, kuid vaid väikeses mahus ja ei oma olulist mõju varustuskindlusele.

Kokkuvõte: Eestis on gaasi tarbimine olnud pakkumisega tasakaalus. Arvestades Eesti ülekandesüsteemi ühenduste läbilaskevõimet on võimalus gaasi importida oluliselt suuremas mahus, kuid tulenevalt kõrgest gaasihinnast on tarbimine oluliselt vähenenud.

4.3.2 Ennustatav tuleviku nõudlus ja vaba saada olev võimsus koos kavandatud täiendavate mahtudega

Kõige suurem gaasinõudlus viimase 20 aasta jooksul oli 2006. aastal, kui tarbiti 1009 milj m³ gaasi aastas (vt joonis 14). 2006. aastaga võrreldes oli 2012.aasta tarbimine 32,7% väiksem. 2013.aastaks prognoosib põhivõrguhaldur EG Võrguteenus AS 2006.aastaga võrreldes 17,7% madalamat nõudlust. Prognoositav nõudluse kasv 2013. aastal võrreldes 2012 aastaga tuleneb keemiatööstus ettevõtja Nitrofert AS tarbimise kasvust seoses tootmise taaskäivitamisega.

Üldine Eesti tarbimise languse prognoos on eeskätt seotud tööstusettevõtjate poolt mahtude vähendamise ja tegevuse lõpetamisega ning gaasitarbimise struktuuri muudatusega (taastuvkütuste kasutamise laienemisega). Tänapäevane riiklik energeetika arengukava ei toeta investeeringuid gaasil töötavatesse seadmetesse ja sellega seoses prognoositakse, et tulevikus gaasitarbimise kogus Eestis langeb veelgi.

Näiteks:

- VKG Soojus AS Ahtme soojuselektrijaama gaasi kasutamine langeb alates 2013.aastast (2012. aastal ~ 11 mln m³, 2013. aasta prognoos kuni 5 mln m³/aastas).

VKG Soojus AS ehitab soojustrassi Kohtla-Järvelt Jõhvi-Ahtme piirkonnani ja plaanib sinna müüja soojust Kohtla-Järve SEJ-lt (kütus põlevkivi ja põlevkivigaas);

- Alates 2013. aastast väheneb oluliselt gaasi tarbimine AS Eesti Energia IRU Elektri jaamades seoses IRU jäätme põletusploki käikulaskmisega;
- AS Tallinna Küte plaanib aastast 2014 samuti osaliselt loobuda gaasi kasutamisest ja viis läbi soojuse ostu konkursi taastuvkütuste ulatuslikumaks kasutamiseks soojuse tootmisel;

Lähtuvalt kõikidest nendest andmetest, prognoosib Eesti Gaas AS impordi jätkuvat langust, millele lisandub AS Nitrofert import kuni 200 milj m³ aastas. Eeldades, et AS Nitrofert jätkab ka järgnevatel aastatel tootmistegavust, jääb Eesti lähiaastate gaasi impordi mahuks 830-850 milj m³ aastas.

Tarbimise vähenemise peatamiseks ja turule uute importijate tulemise toetamiseks on vaja paralleelselt astuda põhjalikult läbi kaalutud samme nii gaasile uute kasutusvalade leidmiseks kui ka alternatiivsete tarneahelate arendamiseks. Konkurentsiamet näeb võimalust, et gaas suudab pakkuda alternatiivset võimalust soojuse tootmiseks lokaalselt (kaugkütte asemel) ja elektritootmiseks kaasaegsete efektiivsete ja keskkonnasäästlike tehnoloogiatega tasakaalustamiseks elektri tuuleparkide kõikuvat võimsust.

Gaasituru areng saab toimuda vaid läbi uute gaasimüüjate (importijate) turule tulemise, mis loob tarbijatele varustus- ja hinnakindlust ja viib nõudluse järk-järgulisele kasvule. Kuna Eesti turg eraldivõetuna on arvestatavate investorite huvi pälvimiseks väike, siis peitub vastus Soome ja teiste Balti riikide turgude ühendamises. Lisaks riikidevaheliste uute ühenduste rajamisele ning olemasolevate laiendamisele tuleb Eestil ja tema naabritel luua võimalused uute, OAO-le Gazprom alternatiivsete gaasimüüjate (importijate) turule pääsemiseks. Selliseks lahenduseks on veeldatud gaasi (LNG) terminali rajamine ja uute ühenduste loomine teiste Euroopa riikidega. Käesoleval ajal rajatakse uut LNG terminali Leetu, planeeritakse regionaalse LNG rajamist Eestisse või Soome koos Eestit ja Soomet ühendava gaasitorustikuga (Balticconnector).

EG Võrguteenus AS on esitanud Konkurentsiametile kooskõlastamiseks kümne aasta investeeringute kava, kuid kuna nimetatud kava kooskõlastamise menetlus ei ole lõpule viidud, ei saa Konkurentsiamet käesolevas aruandes anda laialdast ülevaadet ja hinnangut kava ja selles käsitletud investeeringute osas. Peamised arengusuunad investimiskava kohaselt on Tallinn-Narva suunalise ühenduse järk-järguline rekonstrueerimine ja Balticconnectoriga seotud projektid.

Järeldus: Eestis on nõudlusele vastav gaasi pakkumine tagatud ka lähiaastatel. Eesti gaasituru arengu võtmeküsimuseks on infrastruktuuri investeeringute tegemisega uute tarnijate turule tulek ja gaasi kasutamise langustrendi peatamine. Kuna kaugkütte arengus on näha siirdumist kohalikele taastuvatele kütustele ja kaugküttepiirkondade vähenemisele, siis võiks üheks arvestatavamaks gaasinõudluse tekitamise teguriks olla maagaasist lokaalsel gaasikütel põhineva soojuse tootmine. Teiseks pakub gaas võimalust tuulegeneraatorite kõikuva võimsuse tasakaalustamiseks elektrienergia tootmisel kaasaegsete.

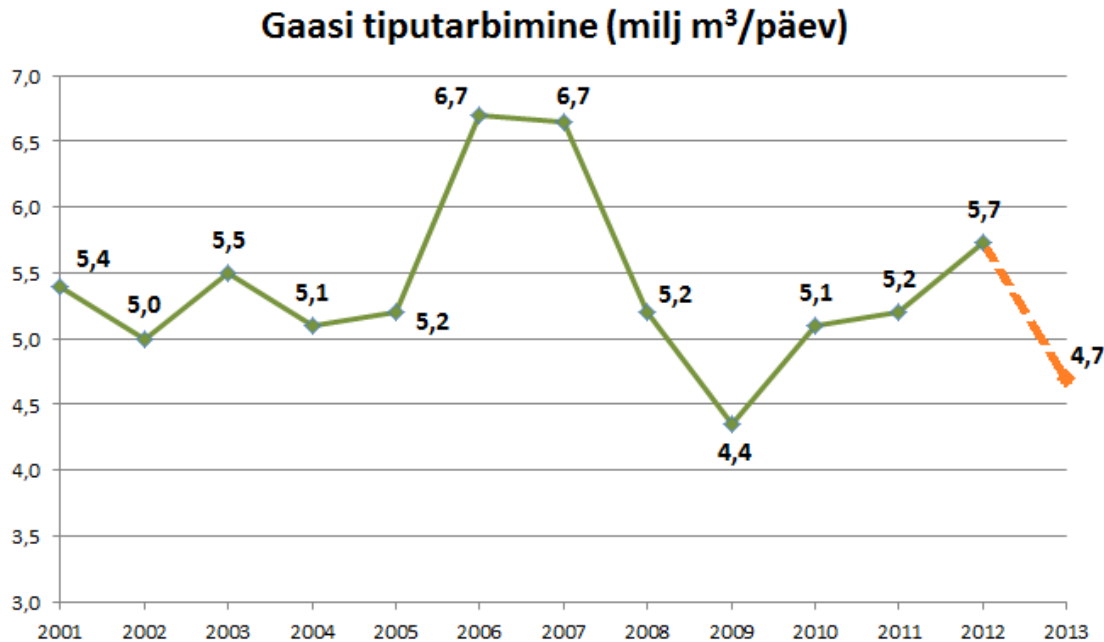
4.3.3 vahendid tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p t)

Meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks võivad olla kas infrastruktuurilised või tarnimisega seotud.

Infrastruktuurilised meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks.

Gaasi tiputarbimist iseloomustab joonis 15. Maksimaalne ülekandevõrgu läbilaskevõime on 14,0 milj m³/päev.

Joonis 15. Gaasi tiputarbimine. Allikas: EG Võrguteenus AS

Gaasi varustuskindlust käsitlev Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 994/2010 nõuab gaasi infrastruktuuri toimepidevuse jätkumist võrgu suurima elemendi tööst väljalangemisel, niinimetatud N-1 kriteeriumi täitmist ka juhul kui rike tekib maksimaalkoormuse režiimis.

N-1 kriteeriumina käsitletakse olukorra hinnangut, kui üks suurim ühendus gaasi tarnimiseks katkeb. Kui katkemise korral on võimalik tarded ümber korraldada nii, et varustuses häireid ei teki, on N-1 kriteerium täidetud.

N-1 kriteerium väljendatuna %-des peab olema võrdne või suurem 100%. Sel juhul vastab infrastruktuur tarbijate varustuskindluse nõuetele.

N-1 kriteeriumi arvutusvalem:

$$N - 1 = \frac{EP_m + P_m + S_m + LNG_m - I_m}{D_{max}} \times 100, [\%]$$

kus

EP_m - importtorustiku tehniline läbilaskevõime;

P_m - gaasi toodang;

S_m - gaasihoidla maksimaalne väljastamismaht;

LNG_m - veeldatud maagaasi terminali väljastamismaht;
I_m - gaasivõrgu suurima ühenduse tehniline võimsus;
D_{max} - maagaasi viimase 20 aasta maksimaalne tarbimine.

Määruse (EÜ) 994/2010 artikkel 6 lõige 1 sätestab, et liikmesriigid või, kui liikmesriik nii ette näeb, pädevad asutused tagavad vajalike meetmete vastu võtmise, et hiljemalt 03.12.2014 oleks allesjäänud infrastruktuuri võimsus, mis on kindlaks määratud N – 1 valemi kohaselt, võimeline üksiku suurima gaasi-infrastruktuuri häire korral, rahuldama arvestuspiirkonnas gaasi kogunõudluse erandlikult suure gaasinõudlusega päeval, nagu juhtub statistiliste andmete kohaselt üks kord iga 20 aasta jooksul.

Arvestades Eesti ülekandevõrgu süsteemi terviklikkust ja kasutamise nõudeid, on tehniline võimsus, mida süsteemihaldur saab pakkuda Eesti gaasivõrgu kasutajatele (gaasiimportijatele) järgmine (vt ka joonis 10):

- Karksi ühenduses Lätiga, Dn⁴ 700, MT⁵ 55 bar – võimsus 7,0 milj m³/ päev,
- Värskas ühenduses Venemaaga, Dn 500, MT 55 bar – võimsus 4,0 milj m³/ päev,
- Narva ühenduses Venemaaga, Dn 400, MT 38 bar - võimsus 3,0 milj m³/ päev.

Kokku Eesti ülekandevõrgu läbilaskevõime (sisenev võimsus) on kuni 14,0 milj m³ ööpäevas.

Seega on infrastruktuurinorm N-1 leitav alljärgneva arvutuse (EÜ määrus 994/2010 Lisa I punkt 2 ja 3) alusel:

$$N - 1 = \frac{EP_m + P_m + S_m + LNG_m - I_m}{D_{max}} \times 100 = \frac{14 + 0 + 0 + 0 - 7}{6,7} \times 100 = 104,5 \%$$

kus

EP_m - Karksi ühendus Lätiga 7 milj m³/ päev + Värskas ühendus Venemaaga 4 milj m³/ päev + Narva ühendus Venemaaga 3 milj m³/ päev = 14 milj m³/ päev ;

P_m - 0 milj m³/ päev;

S_m - Kuna gaasihoidla asub väljaspool Eesti territooriumi ja limiteerivaks saab ühendustorustike võimsus, siis N-1 kriteeriumi puhul Läti mahutist meie gaasi või meie reserveeritud gaasi ei saa arvestada: 0 milj m³/ päev;

LNG_m - 0 milj m³/ päev;

I_m - Karksi ühendus Lätiga 7 milj m³/ päev;

D_{max} - Maagaasi maksimaalne tarbimine viimase 20 aastal: 6,7 milj m³/ päev (19.01.2006.a).

Järeldus: kuna Eesti N-1 on suurem 100%-st, siis on infrastruktuuriline tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmine tagatud.

Tarnimisega seotud meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks

Kuna Eesti gaasisüsteemi varustab maagaasiga ainult üks Euroopa Liitu mittekuuluv tarnija, siis selle tarnija tarneraskuste korral puudub Eestil võimalus selle kompenseerimiseks alternatiivsete tarnijate abil.

⁴ D_n – torustiku läbimõõtu millimeetrites;

⁵ MT – maksimaalne töö rõhk

Sellisel juhul käivitub maagaasiseaduse regulatsioon. Maagaasiseadus § 26² lõige 1 sätestab, et kui süsteemihalduril on usaldusväärne teave, et võib toimuda sündmus, mille tagajärjel võib tarneolukord märkimisväärselt halveneda, teavitab süsteemihaldur sellest ning tema rakendatavatest turumeetmetest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Konkurentsiametit.

Kehtiv seadusandlus ja AS Eesti Gaas lepingute süsteem ei võimalda praktiliselt gaasimüüjal tarbijatele pakkuda turumeetmeid tarnehäirete korral gaasitarbimise vähendamiseks.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium analüüsib koos Konkurentsiametiga saadud teavet ning süsteemihalduri rakendatud turumeetmeid. Kui analüüsi tulemusel ilmneb, et varustuskindluse tagamiseks on vaja kasutusele võtta käesoleva paragrahvi lõikes 3 nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmed, teavitab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium sellest Vabariigi Valitsuse kriisikomisjoni ning teeb seejärel Vabariigi Valitsusele ettepaneku lubada seaduse nimetatud tarnehäire kõrvaldamiseks või selle mõju leevendamiseks vajalike meetmete kavas nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmete kasutamist.

Maagaasiseaduse kohaselt võib rakendada muu hulgas järgmisi meetmeid:

- piirata gaasiga varustatud isikutel, kes kasutavad gaasi muul otstarbel kui soojuse tootmine;
- lubada piirata soojust tootvate ettevõtjate gaasiga varustamist;
- lubada alandada elamute kütteks väljastatava vee temperatuuri;
- kohustada soojust tootvaid ettevõtjaid kasutama kütusena reservkütust.

Järeldus: senikaua kui puuduvad alternatiivsed maagaasi tarnijad, saab Eestis kasutada tarnehäirete korral ainult tarbimist piiravaid mitteturumeetmeid.

5. Tarbijate kaitse ja vaidluste lahendamine elektrienergia- ja maagaasisektoris

5.1 Tarbijate kaitse

5.1.1 Elektrienergia sektoris

(Direktiivi 2009/72/EÜ Lisa 1 tarbijakaitsemeetmete elluviimine)

Direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punkt n sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama koos teiste asutustega, et tarbijakaitsemeetmed, kaasa arvatud Lisas 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ sätestatud, oleksid tulemuslikud ja jõustatud. Lisas 1 on loetletud tarbijakaitsemeetmed, mis peavad tagama tarbijate üldise kaitse. Direktiivist tulenevad nõuded on üle võetud Eesti seadusandlusesse.

20.06.2012 jõustunud elektrituruseaduse muudatus toob välja tarbijate jaoks oluliselt selgema ja põhjalikuma õiguste kaitse regulatsiooni st praktikas seni ebaselgust põhjustanud kodutarbijate õiguste kaitse pädevuse jaotus Konkurentsiameti ja Tarbijakaitseameti vahel. Vastuvõetud seaduses on öeldud, et võrguteenuse osutamise, elektrienergia pakkumise või müümise või muul viisil turul kättesaadavaks tegemise üle teostab järelevalvet Tarbijakaitseamet tarbijakaitseadusega sätestatud pädevuse piires. Liitumis-, võrgu- või elektrilepingust tuleneva vaidluse korral lubab uus seadus juhul, kui pooled ei ole suutnud lahendada vaidlust kokkuleppel, tarbijal pöörduda ka tarbijavaidluste komisjoni või mõne teise sellekohaseid vaidlusi lahendava isiku, institutsiooni või kohtu poole. Konkurentsiamet jääb endiselt lahendama ühe turuosalise kaebust teise turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektrituruseaduse või selle alamaktiga. Nii lepingul kui arvetel tuleb tarbijale esitada ka tarbija õigusi ja vaidluste lahendamist käsitlev teave.

Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijate sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt elektrituruseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada võrguteenuse lepingu-, müügikohustuse raames ehk mittevabatarbijatele müüdava elektrienergia müügilepingu (alates 01.01.2013 kehtetu) ning liitumislepingu tüüptingimused. Alates 01.01.2013 kui avanes elektriturg on tarbijatel võimalus elektrienergiat osta üldteenuse raames. Üldteenuse tüüptingimused tuleb samuti kooskõlastada Konkurentsiametiga. Eelpoolnimetatud tüüptingimuste kooskõlastamisel järgib Konkurentsiamet lepingutingimuste proportsionaalsust, mille eesmärgiks on nii ettevõtja kui ka tarbija õiguste ja kohustuste tasakaal. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Võrguleping sõlmitakse kirjalikult, elektrilepingu võib sõlmida suuliselt kui mõlemad pooled on sellega nõus. Võrgulepingus tuleb esitada järgnevad andmed:

- võrguettevõtja nimi ja äriregistrikood ning aadress ja muud kontaktandmed;
- teenuste kirjeldus;
- osutatavate teenuste kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmitud liitumislepingu alusel võrguga esmakordselt ühendamise aeg;
- osutatavate hooldusteenuste kirjeldus;
- lepingu alusel makstavate tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;

- lepingu ja selle alusel ostetavate teenuste tingimuste muutmise ja lepingu ülesütleamise tingimused;
- kui võrguteenuse alusel osutatavate teenuste kvaliteet ei ole kooskõlas lepingutingimustega, siis andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine või hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- teave kaebuste käsitlemise kohta;
- lepingu tähtaeg.

Elektrilepingus tuleb esitada järgnevad andmed:

- müüja nimi ja äriregistrikood ning aadress ja muud kontaktandmed;
- elektrienergia põhinäitajad;
- müüdava elektrienergia kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- lepingu alusel makstavate tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;
- lepingu ja selle alusel ostetavate teenuste tingimuste muutmise ja lepingu ülesütleamise tingimused;
- kui elektrilepingu alusel müüdava elektrienergia kvaliteet ei ole kooskõlas lepingu tingimustega, siis andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine või hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- teave kaebuste käsitlemise kohta;
- lepingu tähtaeg.

Tarbijatega sõlmitud võrguteenuse leping võib olla tähtajatu või tähtajaline, reeglina sõlmitakse tähtajatuid lepinguid. Võrguettevõtja võib muuta lepingu tingimusi vaid juhul, kui muutmine on objektiivselt põhjendatud ja vajalik muutunud asjaolude arvessevõtmiseks ning kui Konkurentsiamet on tüüptingimuste muudatuse kooskõlastanud. Ettevõtja peab võrgulepingu ülesütlemisest vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütleamise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Tähtajatu elektrileping lõpeb, kui lõpeb selle võrguühenduse kohta sõlmitud võrgulepingu kehtivus, mille kaudu on elektrilepingu alusel elektrienergiat müüdud. Elektrilepingu saab sõlmida turuosaline, kellel on sõlmitud tema tarbimiskoha mõõtepunkti suhtes kehtiv võrguleping.

Võrguettevõtja võib võrgulepingu üles öelda ja tarbimiskoha võrgust lahti ühendada, kui ta on võrguühenduse katkestanud võrgulepingu rikkumise tõttu ja see katkestus on järjest kestnud vähemalt 180 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja elektrienergia tarbimist alustanud, kui tarbija on oluliselt rikkunud võrgulepingust tulenevaid kohustusi ja ei ole rikkumist võrguettevõtja antud mõistliku aja jooksul heastanud ning seetõttu ei saa võrguettevõtjalt mõistlikult oodata lepingu täitmise jätkamist. Samuti on võrguettevõtjal õigus võrguleping üles öelda, kui tarbija on jätnud tasumata võrguettevõtja või müüjaga sõlmitud lepingu alusel tasutava rahasumma

Võrgulepingu ülesütlemisest peab tarbijale vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütleamise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Müüjal on õigus elektrileping üles öelda, kui tarbija on lepingust tulenevaid kohustusi oluliselt rikkunud ega ole rikkumist müüja antud mõistliku aja jooksul heastanud, kui tarbija on kasutanud elektrienergiat ebaseaduslikult või on tahtlikult või raske hooletuse tõttu kahjustanud mõõteseadme plomme või taatlusmärgiseid.

Elektrilepingu ülesütlemisest peab tarbijale vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütleamise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Müüja võib tarbijaga elektrilepingu üles öelda enne kokkulepitud tähtpäeva kui lepingujärgne tarbimiskoht on võõrandatud ning tarbijal puudub selle kasutamiseks seaduslik alus.

Tarbijatele esitatav teave

Võrguettevõtjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- liitumistasu arvestamise põhimõtted;
- võrgutegevuse tõhusust, kvaliteeti ja tulukust kajastavad andmed;
- andmed müügiettevõtja kohta, juhul kui võrguettevõtja on määranud müügikohustuse täitmiseks teise ettevõtja;
- võrguteenuse tasud;
- võrguteenuse tüüptingimused.

Elektrienergia müüja peab avalikustama oma veebileheküljel:

- müügikohustuse raames müüdava (mittevabatarbijatele müüdava) elektrienergia hinnad;
- elektrienergia müügi tüüptingimused;
- andmed keskkonnamõju kohta, mis on põhjustatud müügiperioodile eelnenud aruandeaasta jooksul elektrienergia tootmisel tekkinud CO₂ ja SO₂ emissioonidest, ladestatavast põlevkivituhast ning radioaktiivsetest jäätmetest.

Võrguteenuse tasud ning müügikohustuse raames müüdava elektrienergia hinnad tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Võrguteenuse ja elektrienergia müügi tüüptingimused tuleb avalikustada vähemalt 30 päeva enne nende jõustumist.

Kui võrguettevõtja müüb nii võrguteenust kui ka elektrienergiat on ta kohustatud tarbijale esitataval arvel eristama võrguteenuse ning elektrienergia müügiga seotud näitajad. Kõik elektrienergia müüjad on kohustatud esitama tarbijale koos arvega ning tarbijale pakutava teabega järgmised andmed:

- müüja toodetud või tootjalt ostetud elektrienergia tootmiseks kasutatud energiaallikate jaotus müügiperioodile eelnenud aruandeaastal;
- elektribörsilt ostetud elektrienergia osakaal müügiperioodile eelnenud aruandeaastal;
- viide veebilehele, kus on esitatud andmed keskkonnamõju kohta, mis on põhjustatud müügiperioodile eelnenud aruandeaastal müüja tarnitud elektrienergia tootmisel tekkinud CO₂ ja SO₂ emissioonidest, ladestatavast põlevkivituhast ning radioaktiivsetest jäätmetest;
- tarbija õigusi ja vaidluste lahendamise võimalusi käsitlev teave.

Tarbijaandmete juurdepääsu tagamine

Direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punkt p sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama juurdepääsu tarbijate tarbimisandmetele, sealjuures siseriiklikul tasandil vabatahtlikuks kasutamiseks tarbimisandmete võrreldava ühtlustatud kergesti mõistetava vormi sätestamine ning kõikidele tarbijatele kiire juurdepääs sellistele andmetel Lisa 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ punkt h kohaselt. Direktiivist tulenev nõue on üle võetud Eesti seadusandlusesse.

Seose 2013. aasta elektriturul avanemisega loodi 2012. aastal Eestis andmevahetusplatvorm (Andmeladu), mis on oluliseks eelduseks, et Eesti elektritarbijad saaksid alates 2013. aastast valida ja muuta elektri tarnijaid. Süsteemihaldur Elering AS arendas välja digitaalse keskkonna, mille üldeesmärk on efektiivne, turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipe arvestavate ning elektrituruseadusest tulenevatele nõuetele vastavate andmevahetuse protsesside tagamine elektriturul täielikult avamisel. Andmelao kaudu toimub elektriturul andmevahetus avatud tarnija vahetamiseks, mõõteandmete edastamiseks ning turuosalisele (tarbija, võrguettevõtja, müüja) seadusega pandud kohustuste täitmiseks ja talle antud õiguste tagamiseks.

Andmelattu on koondatud kõik elektrienergia müügi ja võrguteenusega seotud lepingud ning elektritarbimise mõõteandmed. Tarbijal on õigus Andmelao kaudu saada järgmist informatsiooni:

- võrguettevõtja nime, kellega tarbija on sõlminud võrguteenuse lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- müüja nime, kellega tarbija on mõõtepunkti(de)s sõlminud avatud tarne lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- võrguettevõtja või võrguettevõtja nimetatud tegevusloaga müüja nime, kes tarbijale üldteenust osutab;
- tarbijaga seotud mõõtepunktides mõõdetud elektrienergia kogused, sealjuures jälgida oma elektritarbimisega seotud ajaloolisi andmeid;
- nende müüjate nimed, kellele tarbija on andnud õiguse oma tarbimisandmete nägemiseks ning kes on tarbija andmeid pärinud.

Kaitsetute tarbijate määratlus ja elektrivarustuse katkestamine

Elektrivarustuse katkestamine on äärmiselt detailselt reguleeritud. Konkurentsiameti hinnangul on sotsiaalselt tundlike tarbijate kaitse, võimalikul maksevõime halvenemisel, piisavalt hästi tagatud. Võrguettevõtja võib katkestada tarbija võrguühenduse, kui tarbija on jätnud tasumata võrguettevõtjaga sõlmitud lepingu alusel või võrguettevõtja nimetatud müüjaga võrguettevõtja müügikohustuse täitmiseks sõlmitud lepingu alusel tasutava rahasumma või muul viisil oluliselt rikkunud nimetatud lepingutes ettenähtud kohustust. Enne võrguühenduse katkestamist on ettevõtja kohustatud edastama teate võrguühenduse kavandatava katkestamise kohta. Teates tuleb nimetada võrguühenduse katkestamise põhjus ja kavandatud katkestamise aeg. Tarbija võrguühenduse võib katkestada pärast seda, kui eelpool nimetatud teate saatmisest on möödunud vähemalt 15 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitatud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et füüsilisest isikust tarbija on jätnud tarbitud elektrienergia eest tähtajaks tasumata raskest haigusest või töötuks jäämisest põhjustatud ajutise maksejõuetuse tõttu, võib tarbija selle asjaolu kohta edastada võrguettevõtjale kirjaliku teate. Teatele tuleb lisada nimetatud asjaolu kinnitav tõend. Kirjaliku teate ja tõendid saanud võrguettevõtja võib füüsilisest isikust tarbija võrguühenduse katkestada pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 30 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitatud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et tarbija ei ole tähtajaks tasunud tarbitud elektrienergia eest, võib võrguühenduse ajavahemikuks 1. oktoobrist kuni 30. aprillini

katkestada hoones või selle osas, mis on eluruum ning mida kasutatakse alalise elukohana ja köetakse täielikult või peamiselt elektrienergia abil, üksnes pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 90 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ning sellest vastavalt võrguettevõtjat või müüjat teavitanud. Kui tarbija ei ole tähtjaks tasunud tarbitud elektri eest, on võrguettevõtjal õigus piirata võrguühenduse võimsust. Võimsuse piiramisest tuleb tarbijale vähemalt 15 päeva ette teatada.

Võrguettevõtjal on õigus katkestada tarbija võrguühendus viivitamata, kui tarbija suurendab omavoliliselt piiratud võimsust, kasutab elektrienergiat või võrguteenust ebaseaduslikult, kasutab elektripaigaldisi, mis ei ole nõuetekohased, on ohtlikud või häirivad kogu võrgu toimimist või ohustavad varustuskindlust.

Müügikohustus ja lõpptarbija hinnaregulatsioon

2012. aasta oli viimane regulatsiooni aasta, kus Konkurentsiamet pidi kooskõlastama põlevkivi müügi piirhinna, mis on oluliseks sisendiks AS Narva Elektriyaamad tootmishinnas, AS Narva Elektriyaamad tootmise hinna, mis on oluliseks sisendiks mittevabatarbijatele müüdavas elektri hinnas ning mittevabatarbijatele müügikohustuse raames müüdava elektrienergia hinna.

Lisaks hinna kooskõlastamise kohustusele sätestas elektrituruseadus ka müügikohustuse, mille alusel oli võrguettevõtjal kohustus müüa elektrienergiat kõikidele tema võrguga liitunud tarbijatele. Võrguettevõtjal oli kohustus täita müügikohustus ise või õigus nimetada müügikohustuse täitmiseks müüja. Näiteks suurim jaotusvõrguettevõtja, Eesti Energia AS kontserni kuuluv Elektrilevi OÜ, on nimetanud elektrienergia müüjaks Eesti Energia AS-i.

Müügihinna osas kooskõlastas Konkurentsiamet kaalutud keskmise elektrienergia piirhinna ning ettevõtjal oli õigus moodustada kaalutud keskmise hinna raames erinevatele tarbijagruppidele erinevad hinnad. Eelpoolnimetatud hinnaregulatsioon jätis ettevõtjatele paindliku võimaluse moodustada kaalutud keskmise hinna raames erinevaid hindu. Vastavalt Konkurentsiameti poolt välja töötatud ning avalikustatud müügikohustuse täitmiseks müüdava elektrienergia kaalutud keskmise hinna põhjendatud piirmäära arvutamise ühtsele meetodikale oli kindlaks määratud hinnaperiood, mis oli üks aasta. Kui hinnaperioodi jooksul ületas tarbijatelt küsitud tegelik hind Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud kaalutud keskmist piirmäära, tuli see kompenseerida tarbijatele järgmise hinnaperioodi jooksul ehk siis langetada tarbijatele müüdavat hinda. Kui tarbijatelt küsitud tegelik hind oli alla Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud kaalutud keskmist piirmäära, oli tegemist ettevõtja riskiga ning tarbijate poolt seda ei kompenseerita.

AS Eesti Põlevkivi müüdava põlevkivi piirhind (10,55 eurot/tonn), AS Narva Elektriyaamad piirhind (2,94 €senti/kWh) ja Eesti Energia AS lõpptarbijatele müügikohustuse täitmiseks müüdava kaalutud keskmise elektrienergia piirhind (3,07 €senti/kWh) 2012. aastal hinnad ei muutunud.

Nii tootmise kui ka lõpptarbija hinnakujunduse kohta võib väita, et tegemist oli kulupõhise hinnaregulatsiooniga. Hinnas oli kajastatud nii põhjendatud kulud kui ka tagatud mõistlik kasum investeeritud kapitalilt. Investeermisel uutesse tootmisvõimsustesse lülitati hinda ka investeeringutega seotud kulud.

Turu täielikul avanemisel alates 01. jaanuarist 2013 lõppes põlevkivi, AS Narva Elektri jaamade müüdava elektri hinna kui ka lõpptarbija hinnaregulatsioon. Koos täieliku turu avanemisega on kõikidel tarbijatel vabadus müüja valikuks ning hinnaregulatsioon ei ole enam vajalik.

Üldteenuse regulatsioon

Üldteenus on mõeldud kodutarbijatele, korteriühistutele, korteriomanike ühisustele ja madalpingel kuni 63-amprise peakaitse kaudu elektriühendust omavatele äritarbijatele (väiketarbijad) selleks, et kui nad ei vali endale elektrimüüjat, ei jääks nad elektrienergiata. Üldteenus peab tagama tarbijatele hinna vastavuse turuhinnale ning välistama ebamõistlikult kõrge kasumi teenimise.

Üldteenus on võrguettevõtja või tema nimetatud müüja poolt kodu- või väiketarbijale elektrienergia müümine Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud üldteenuse tüüptingimuste alusel. Üldteenuse hind kujuneb vastavalt turu ehk börsihinnale, millele müüja võib lisada põhjendatud kulud ja mõistliku kasumi. Konkurentsiametil on kohustus üldteenuse hinna põhjendatust kontrollida. Müüja on kohustatud avaldama järgneva kuu üheksandaks kuupäevaks hinna moodustamise alused.

Arukad arvestisüsteemid

Direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punktides n ja p viidatud Lisa 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ punktis 2 on sätestatud, et liikmesriigid tagavad arukate arvestisüsteemide rakendamise, mis aitavad kaasa tarbijate aktiivsele osalemisele elektritarneturul. Nimetatud arvestisüsteemide rakendamine võib sõltuda turu ja kodutarbija kõikide pikaajaliste kulude ja tulude majanduslikust hindamisest või sellest, milline arukas arvesti on majanduslikult mõistlik ja kulutõhus ning milline ajavahemik on nende jagamiseks teostatav.

Võrgueeskiri näeb ette nõuded mõteseadmetele ning sätestab, et alates 01.01.2017 peavad kauglugemisseadmed olema kõigil tarbijatel (ka kodutarbijatel). Võrgueeskiri näeb veel ette, et alates 1. jaanuarist 2013. aasta peab kauglugemisseade võimaldama andmesidevõrgu kaudu edastada võrguettevõtjale vähemalt üks kord ööpäevas igal kauplemisperioodil registreeritud mõõteandmeid ning tagada turuosalise ja võrguettevõtja kokkulepitud isiku juurdepääs eelnimetatud mõõteandmetele. Arukate arvestisüsteemide rakendamise kasutusvõimaluste laiendamist on kavas Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumil käsitleda järgmises energiamajanduse arengukavas aastani 2030.

Konkurentsiamet on seisukohal, et elektrienergia direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punktides n ja p viidatud Lisa 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ on Eestis seadustega tagatud.

Kokkuvõttes on Konkurentsiamet arvamisel, et elektritarbijad on hästi kaitstud ja turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kätte saadav piisav informatsioon nii lepingute tüüptingimuste, tüüpkoormusgraafikute tootmiseks kasutatavate energiaallikate jm kohta. Võrguettevõtjatel on hästi kujundatud ning piisavalt informatsiooni sisaldavad veebilehed.

5.1.2 Maagaasi sektoris

(direktiivi 2009/73/EÜ Lisa 1 tarbijakaitsemeetmete elluviimine)

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punkt o sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama koos teiste asutustega, et tarbijakaitsemeetmed, kaasa arvatud Lisas 1 „Tarbijakaitsemeetmed“

sätetatud, oleksid tulemuslikud ja jõustatud. Lisas 1 on loetletud tarbijakaitsemeetmed, mis peavad tagama tarbijate üldise kaitse. Direktiivist tulenevad nõuded on üle võetud Eesti seadusandlusesse.

Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijate sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt maagaasiseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüdava gaasi kui ka võrguteenuse tüüptingimused. Konkurentsiamet peab järgima, et lepingu sisu vastaks võrguteenuse hinna kooskõlastamise aluseks olnud võrguteenuse kasutaja õiguste ja kohustuste tasakaalule.

Gaasi müügilepingu tüüptingimustes peavad muuhulgas olema sätestatud järgnevad andmed:

- müüja nimi ja aadress;
- osutatav teenus;
- pakutavate teenuste kvaliteedi taseme piirmäärad;
- tarbija teavitamine kohaldatavatest tariifidest ja hindadest;
- lepingu kestus, lepingu uuendamine ja lõpetamise tingimused;
- müüja tasuta vahetamise kohustus;
- teenuse eest tasumise võimalused;
- võimalikud kompensatsioonid ja tagasimaksmise kord;
- kaebuste lahendamine.

Gaasi müügilepingus tuleb muuhulgas määrata tarne liik.

Kodutarbija gaasi müügileping võib sisaldada ka võrguteenuse osutamise lepingu sätteid, mis käsitlevad müüdava gaasi jaotamiseks vajalikku võrguteenuse osutamist.

Vabatarbijatele müüdava gaasi müügilepingu tüüptingimused ei kuulu Konkurentsiametiga kooskõlastamisele, kuid vastavalt maagaasi- ja konkurentsiseadusele peab turgu valitseva seisundiga gaasi müüja (AS Eesti Gaas) tagama kõikide turuosaliste võrdse kohtlemise.

Vastavalt maagaasiseadusele peab gaasi müüja võimaldama gaasi müügilepingu lõpetada seoses müüja vahetamisega kolme nädala jooksul alates tarbija taotluse esitamisest, tingimusel, et lõpetatavast lepingust tulenevad kohustused on täidetud.

Tarbijatele esitatav teave

Nii gaasi võrguettevõtjad kui ka müüjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- võrguteenuse hinnad;
- gaasi piirhinnad;
- liitumistasu arvestamise metoodika;
- lepingute tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva ning kodutarbijatele müüdava gaasi hinnad 30 päeva enne nende jõustumist, lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Lisaks ettevõtjatele on ka regulaator kohustatud avalikustama kõik kooskõlastatud võrguteenuse hinnad oma veebileheküljel.

Tarbijaandmete juurdepääsu tagamine

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punkt q sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama juurdepääsu tarbijate tarbimisandmetele, sealjuures siseriiklikul tasandil vabatahtlikuks

kasutamiseks tarbimisandmete võrreldava ühtlustatud kergesti mõistetava vormi sätestamine ning kõikidele tarbijatele kiire juurdepääs sellistele andmetel Lisa 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ punkt h kohaselt.

Direktiivist tulenev nõue ei ole üle võetud Eesti seadusandlusesse. Põhjuseks asjaolu, et Eesti gaasiturk on küll 100 % avatud, kuid konkurents turul puudub (üks gaasi importija). Eesti gaasiturk on samas ka väike ning ei ole mõistlik luua selleks ühtset riiklikku süsteemi. Samas osadel võrguettevõtjatel on loodud oma veebipõhine keskkond, kus tarbija saab vaadata oma lepingulisi andmeid ja mõõteandmeid (ka ajalooliselt).

Kaitsetute tarbijate määratlus ja gaasivarustuse katkestamine

Maagaasiseaduse kohaselt mõistetakse *kaitstud tarbija* all kodutarbijat, kellele on seaduses tehtud erisus, mille kohaselt kui kodutarbija on jätnud müüjaga sõlmitud lepingus ettenähtud tasu tasumata ning kodutarbija kasutab gaasi alalise elukohana kasutatava eluruumi kütmiseks, võib gaasivarustuse ajavahemikus 1. oktoober kuni 1. maini katkestada alles pärast seda, kui võlast põhjustatud gaasivarustuse katkestamise teatise saamisest on möödunud 45 päeva.

Gaasivarustuse katkestamine on sätestatud maagaasiseaduses, mille kohaselt on võrguettevõtjal õigus katkestada võrguühendus tarbijale ette teatamata, kui on ohustatud inimeste elu, tervis, vara või keskkond. Võrguettevõtjal on õigus katkestada võrguühendus gaasi ebaseadusliku kasutamise tuvastamise hetkest viivitamata. Lisaks eelpooltoodule on võrguettevõtjal õigus katkestada gaasivarustus, teatades sellest vähemalt seitse päeva ette, kui:

- tarbijapalgaldis halvendab teise tarbija gaasiga varustamist või võrgu tehnilisi parameetreid;
- on takistatud võrguettevõtja ligipääs tarbija omandis või valduses oleval territooriumil asuvale mõõtesüsteemile selle kontrollimiseks või asendamiseks või tarbijapalgaldise käitamiseks vajalike tööde tegemiseks;
- on rikutud maagaasiseaduse alusel sõlmitud lepinguid või sätestatud tingimusi.

Kui kodutarbija on jätnud müüjaga sõlmitud lepingus ettenähtud tasu tasumata ning kui kodutarbija kasutab gaasi alalise elukohana kasutatava eluruumi kütmiseks, võib gaasivarustuse ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 1. maini katkestada alles pärast seda, kui vastava teatise saatmisest on möödunud 45 päeva.

Enne gaasivarustuse katkestamist eelpoolnimetatud juhtudel on võrguettevõtja kohustatud andma tarbijale mõistliku tähtaja puuduse kõrvaldamiseks ning võrguühenduse katkestamisest kirjalikult teavitama. Teatise peavad sisalduma gaasivarustuse katkestamise põhjus ning puuduse kõrvaldamise tähtaeg. Eelpoolnimetatud põhjustel katkestatud võrguühendus ja gaasivarustus taastatakse pärast seda, kui tarbija on tasunud põhjendatud katkestamis- ning taasühendamiskulud tingimusel, et leping ei ole lõpetatud.

Müügikohustus ja lõpptarbija hinnaregulatsioon

Vastavalt maagaasiseadusele on võrgupiirkonnas suurimat turuosa omav gaasi müüja kohustatud müüma gaasi vastavalt tehnilistele võimalustele kõigile selles võrgupiirkonnas võrguühendust omavatele kodutarbijatele, kui tarbija seda soovib. Lisaks eeltoodule sätestab maagaasiseadus, et turgu valitsev gaasiettevõtja lähtub kodutarbijale müüdava gaasi hinna kujundamisel põhimõttest, et müüdava gaasi kaalutud keskmine hind sisaldab riiki sisseostetava gaasi hinda ja sellele lisatud müügi marginaali.

Gaasi sisseostul peab ettevõtja lähtuma headest äritavadest ning ostma gaasi võimalikult soodsa hinnaga ning gaasi sisseostu hinnale lisatav müüгимarginaali piirmäär tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga.

Müüгимarginaali piirmäära suurus peab katma gaasi müüгiks tehtavad kulud ning tagama põhjendatud tulukuse. Konkurentsiamet on välja töötanud ja oma veebilehel avalikustanud müüгимarginaali piirmäära arvutamise ühtse meetodika ning lähtub sellest nimetatud müüгимarginaali piirmäära kooskõlastamisel. Vastavalt eelnimetatud meetodika punktile 6.3 kujuneb müüгимarginaal mittekontrollitavate kulude, tegevuskulude, kapitalikulu ja põhjendatud tulukuse summa jagamisel gaasi müüгимahuga.

Konkurentsiamet teostab kodutarbijatele müüдud gaasi hinna *ex-post* regulatsiooni ja seda eelkõige turgu valitseva gaasimüüга suhtes. Kui kalendriaastal müüдud gaasi kaalutud keskmine hind erineb sama perioodi gaasi kaalutud keskmisest sisseostuhinnast, millele on lisatud müüгимarginaal, tasaarveldab turgu valitsev gaasiettevõtга hinna vahe tarbijaga kolme kuu jooksul ja esitab Konkurentsiametile sellekohase aruande hiljemalt iga aasta 1. maiks. Tasaarveldus peab kajastuma gaasi müüги arvel eraldi reana. Väikestel gaasimüüгаitel (kes ei ole turguvalitsevas seisundis) ei ole kohustust Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüдavas gaasi hinnas sisalduvat müüгимarginaali.

Arukad arvestisüsteemid

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punktides o ja q viidatud I. Lisa „Tarbijakaitsemeetmed“ punktis 2 on sätestatud, et liikmesriigid tagavad arukate arvestisüsteemide rakendamise, mis aitavad kaasa tarbijate aktiivsele osalemisele gaasitarneturul. Nimetatud arvestisüsteemide rakendamine võib sõltuda turu ja kodutarbija kõikide pikaajaliste kulude ja tulude majanduslikust hindamisest või sellest, milline arukas arvesti on majanduslikult mõistlik ja kulutõhus ning milline ajavahemik on nende jagamiseks teostatav.

Konkurentsiamet on seisukohal, et enne maagaasi importijate mitmekesistumist, kes tagaksid turu toimimise, ei ole Eestis otstarbekas alustada maagaasi mõõteseadmete massilist vahetust arukate arvestisüsteemide vastu, sest selle kulu tõstaks võrguteenuse hinda, mis võib tuua kaasa veelgi ulatuslikuma klientide lahkumise maagaasi tarbijate hulgast.

Kokkuvõttes on Konkurentsiamet arvamusel, et maagaasitarbijad on hästi kaitstud ning turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kätte saadav piisav informatsioon nii lepingute tüüptingimuste ja müüга vahetamise õiguste kohta. Samuti on Konkurentsiametil head võimalused turujärelevalve teostamiseks.

5.2 Vaidluste lahendamine

5.2.1 Elektrienergia sektoris

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 11, lg 5 p c ning lg 4 p e)

Direktiivi 2009/72/EÜ artikkel 37 lõige 11 sätestab, et mis tahes isikul, kellel on põhi- või jaotusvõrguettevõtга suhtes kaebusi seoses käesolevast direktiivist kõnealusele võrguettevõtгаle tulenevate kohustustega, on õigus esitada kaebus reguleerivale asutusele, kes tegutseb vaidlusi lahendava asutusena ja teeb otsuse kahe kuu jooksul alates kaebuse kättesaamisest. Seda tähtaega võib pikendada kahe kuu võrra, kui reguleeriv asutus nõuab

täiendavat teavet. Seda pikendatud ajavahemikku võib pikendada kaebuse esitaja nõusolekul. Reguleeriva asutuse otsus on siduv, välja arvatud edasikaebamise tõttu tühistamise korral või kuni selleni.

Direktiivi 2009/72/EÜ artikkel 37 lg 4 punkt e kohaselt võib reguleeriv asutus teostada asjakohaseid uurimisõigusi ja uurimisvolitusi vaidluste lahendamiseks.

Lähtudes järelevalveasutuse seisukohast võib Eesti seadusandliku baasi pidada heaks, mis annab Konkurentsiametile piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida turgu valitseva tootja või müüja rakendatavat hinnakujundust. Regulaatoril on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks on õigus sätestada elektrivõrku investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohase elektrivarustuse.

Kõikidel turuosalistel, nii ettevõtjal kui ka tarbijatel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektrituruseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktidega, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, siis võib kaebuse lahendamise pikendada kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

2012. aastal pöördusid tarbijad Konkurentsiameti poole 82 korral (nii kaebused kui järelepärimised), et tuvastada elektriettevõtja tegevuse kõrvalekaldumisi seadusest või saada muud elektrituruga seotud informatsiooni. Aasta teises pooles tõusis hüppeliselt järelepärimiste arv (kokku 77) seoses elektrituru avanemisega 01. jaanuarist 2013. Tarbijate pöördumisi põhjustasid hinnaküsimused, probleemid lepingute sõlmimisel, muutmisel ja lõpetamisel. Peamised vaidlused (kokku 5) olid järgmistel teemadel – liitumine, tarbimistingimuste muutmine ja liitumistasude kontroll, mittenõuetele vastava mõõteseadmega mõõdetud elektrienergia koguse arveldamine, ebaseaduslikult elektrienergia ja võrguteenuse kasutamise eest hüvitise arvestamine ning võrgu- ja elektrilepingu sõlmimine. Teostati 3 järelevalvemenetlust. Ükski pöördumine ei andnud põhjust Konkurentsiametil elektriettevõtjale ettekirjutuse tegemiseks.

5.2.2 Maagaasi sektoris

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 41 lg 11 ning lg 4 p e)

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 11 sätestab, et iga osaline, kes soovib esitada kaebuse ülekande-, jaotussüsteemi, gaasihoidla või maagaasi veeldusjaama halduri kohta seoses käesolevast direktiivist kõnealusele haldurile tulenevate kohustustega, võib saata kaebuse reguleerivale asutusele, mis vaidlusi lahendava asutusena väljastab otsuse kahe kuu jooksul pärast kaebuse saamist. Seda tähtaega võib pikendada kahe kuu võrra, kui reguleeriv asutus nõuab lisateavet. Pikendatud tähtaega võib kaebuse esitaja nõusolekul veelgi pikendada. Reguleeriva asutuseotsus on siduv, kui ja kuni see ei kaota kehtivust seoses edasikaebamisega.

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 4 punkt e kohaselt võib reguleeriv asutus nõuda maagaasiettevõtjatelt mis tahes andmeid, mis on talle tema ülesannete täitmiseks vajalikud, kaasa arvatud põhjendust kolmandale osapoolle juurdepääsu andmata jätmise kohta ning teavet võrgu tugevdamiseks vajalike meetmetekohta.

Lähtudes järelevalveasutuse seisukohast võib Eesti seadusandlikku baasi pidada heaks, mis annab Konkurentsiametile piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ära kirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida gaasiettevõtja raamatupidamist ning rakendatavat hinnakujundust ja saada vajalikku teavet ettevõtja majandustegevuse kohta ning kehtestada gaasi ajutine ülekande- või jaotamishind mitte kauemaks kui kaheks kuuks olukorras, kus ülekande- või jaotamishind ei ole põhjendatud ning gaasiettevõtja ei järgi ameti tehtud ettekirjutust. Ametil on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks sätestada gaasivõrgu osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohase gaasivarustuse.

Kõikidel turuosalistel, nii ettevõtjal kui ka tarbijatel, on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus maagaasiseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktiga, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet võib pikendada kaebuse lahendamise kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest halduskohtus.

Maagaasi teemalisi järelepärimisi oli kokku 19. Peamised teemad olid liitumine, gaasivarustuse katkestamine ja maagaasi koguste korrigeerimine. 2012. aastal ei esitatud Konkurentsiametile ühtki kaebust süsteemihalduri tegevuse kohta.